

Sommaire Inhoudstafel

61ème année - 2007 - n° 2

61ste jaargang - 2007 - nr 2

NUMÉRO SPECIAL – 10 ANS FELNET
SPECIAAL NUMMER – 10 JAAR FELNET

Aspects scientifiques et politiques de diffusion de l'information :
des bases de données à l'utilisateur

Wetenschap en beleid via databanken en datatransmissie
tot bij de gebruiker

Marc Van den Bergh, éditeur scientifique – editor

- Éditorial - Woord vooraf 3
- Resultaten van de on-line enquête over het gebruik
van de Vlaamse Navigator milieuwetgeving 7
Geert De Meyer
- Open Access, terug naar de kern van
wetenschappelijke communicatie 14
Inge Van Nieuwerburgh
- Toegang tot documenten en informatie 18
Sleutel voor een transparante overheid en als recht om
te weten
Frankie Schram
- Overheidsinformatie als een economisch goed 29
Het beschikken over overheidsinformatie als een
comparatief voordeel
Katleen Janssen
- Sinapse 37
A better use of expertise in European governance
Yves Dumont
- How to increase your impact with Open Access 40
Bruxelles, le 13 février 2007
Compte rendu de François Renaville
- Nouvelles parutions – Nieuwe publicaties 43
- Regards sur la presse – Een blik op de pers 45

par
door

Marc VAN DEN BERGH

traduit par
vertaald door

Maud SCHEUREN

In februari 1996 werd in de Koninklijke Bibliotheek van België een studiedag georganiseerd over het ter beschikking staan van milieudocumentatie en -informatie in Brussel en Vlaanderen.

Uit de conclusies van deze dag en uit de beschikbare literatuur bleek dat het moeilijk was – en waarschijnlijk nog steeds – om een raming te maken van het aantal instellingen dat zich op een of andere manier met milieu bezighield. Instellingen die dan veelal nog een totaal verschillend statuut hebben, gaande van de private sector tot de publieke sector, sommige zowat totaal onafhankelijk en andere als onderdeel van een ganse structuur. Daarbij wordt het nog moeilijker om na te gaan welke van deze instellingen over een bibliotheek of een documentatiecentrum beschikken. Sommige collecties richten zich louter op milieumaterialen, bij andere vormt milieu dan weer een deelcollectie. Verder is de toegankelijkheid van de bibliotheek, het documentatiecentrum, de informatiek of onder welke naam deze dienst ook functioneert, niet steeds dezelfde. Sommige hebben een publieksfunctie, terwijl andere uitsluitend op afspraak kunnen bezocht worden.

Wat het uitgangspunt ook is, duidelijk is dat in Brussel, Vlaanderen en Wallonië veel milieu-informatie beschikbaar is. Het probleem voor de gebruiker is dat deze informatie verspreid is over een wirwar van instellingen. Bovendien is het voor een externe gebruiker in geval van een stand alone ontsluitingssysteem soms onmogelijk om deze informatie op te sporen.

De wildgroei in milieudocumentatie en -informatie maakte de behoefte aan een minimale coördinatie steeds groter en daardoor ontstond een organisatie als FELNET.

Voor de definiëring van het begrip "milieu-informatie" binnen FELNET, werd in 2003 gekozen voor de omschrijving uit het Verdrag van Aarhus¹ dat het niet alleen heeft over de toestand van de elementen van het milieu, maar eveneens de factoren die deze elementen aantasten – zowel stoffelijk als juridisch of bestuur-

En février 1996, une journée d'étude consacrée à un état des lieux de l'information-documentation en matière d'environnement à Bruxelles et en Flandre a été organisée à la Bibliothèque Royale de Belgique.

Des conclusions de cette journée et de la littérature existante, il ressortait qu'il était difficile d'évaluer le nombre d'institutions qui s'occupaient d'une manière ou d'une autre de ce secteur. C'est sans doute encore le cas aujourd'hui car ces institutions ont des statuts très différents. Elles peuvent relever du secteur privé ou public et certaines sont totalement indépendantes alors que d'autres font partie d'une structure globale. Il est dès lors difficile d'évaluer lesquelles disposent d'une bibliothèque ou d'un centre de documentation et plus encore, de savoir si les collections sont clairement spécialisées dans l'environnement, ou si celui-ci n'est qu'une rubrique parmi d'autres. De plus l'accès aux collections est très variable. Certaines sont directement accessibles au public, tandis que d'autres ne peuvent être consultées que sur rendez-vous.

Pourtant tant à Bruxelles, qu'en Flandre et en Wallonie, un grand volume d'information liée à l'environnement est disponible. Le problème pour l'utilisateur vient de la dissémination dans un grand nombre d'institutions; il lui est souvent difficile voire impossible de localiser l'information elle-même quand les institutions ne sont pas accessibles au public.

Face à la prolifération de documentation et de l'information dans le secteur de l'environnement, une coordination minimale s'imposait et a amené à la création de FELNET.

La définition de la notion d'information environnementale au sein de FELNET a été inspirée par le traité de Aarhus¹. Selon celui-ci, le concept n'englobe pas seulement l'état de l'environnement mais aussi tous les facteurs qui l'affectent, tant au niveau physique qu'au point de vue juridique et administratif sans oublier l'état de santé des individus affectés

lijk - en verder ook de toestand van de menselijke gezondheid voor zover deze wordt aangetast door de toestand van de elementen van het milieu. Milieu wordt dus erg ruim beschouwd. Duurzaam bouwen, energie, ruimtelijke ordening, stadsontwikkeling, vervoer, volksgezondheid etc. in zoverre een invloed op of beïnvloed door het milieu vallen voor FELNET onder het begrip "milieu".

FELNET startte oorspronkelijk als Flanders Environmental Library Network. Waarom "Flanders"? Omdat het een erg bescheiden initiatief was van louter Vlaamse instellingen die op 10 december 1996 van start gingen. De stichtende leden waren de SERV², de OVAM³, de SL⁴, de VMM⁵ en de BBL⁶. Indien men louter de som van alle leden neemt, zou men kunnen stellen dat tijdens de eerste tien jaar van zijn bestaan FELNET groeide met gemiddeld twee leden per jaar.

Vorig jaar op 17 oktober werd ter gelegenheid van het tienjarig bestaan de studiedag *Wetenschap en beleid via databanken en datatransmissie tot bij de gebruiker* georganiseerd. Een titel en een dag die niet zozeer het milieu in de kijker stelde, doch zich wel toespitste op een core business van het samenwerkingsverband: de transmissie van (voorlopig nog uitsluitend bibliografische) data. Tijdens de studiedag werd vooral vooruit gekeken, wat de nabije toekomst te bieden heeft en wat er in een iets verdere tijdspanne kan gedaan worden.

Op dit ogenblik wordt aan een nieuwe website gewerkt. Er wordt daarbij niet alleen meer gedacht aan het uitsluitend ter beschikking stellen via de FELNET-website van louter bibliografische gegevens uit de collecties van de leden, maar ook aan het aanleveren van full text. In de eerste plaats zullen de eigen publicaties van de leden in aanmerking komen. In een later stadium wordt eraan gedacht, voor zover auteursrechtelijk mogelijk, om eveneens teksten van derden aan te bieden.

Om de ideeën van de studiedag niet verloren te laten gaan werden de powerpointpresentaties op de FELNET-site geplaatst. Verder danken de organisatoren van de studiedag het publicatiecomité van *Bladen voor Documentatie* met hun bereidwillig akkoord om de rapporten te publiceren.

Hoewel de milieuproblematiek niet het hoofdthema was van de studiedag, kwam dit vooral aan bod onder de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving. Nauw aansluitend bij dit onderwerp is Open Access als een manier om het vrij verspreiden van wetenschappelijke publicaties via het Internet te bevorderen.

par l'environnement... L'acceptation du terme est donc ici des plus larges. Construction durable, énergie, aménagement de l'espace, développement urbain, transports, santé publique, sont repris par FELNET dans le concept d'"environnement".

Au départ, FELNET signifiait "Flanders Environmental Library network". Pourquoi "Flanders" ? Parce que l'initiative, lancée le 10 décembre 1996, émanait exclusivement d'institutions flamandes : le SERV², l'OVAM³, la SL⁴, la VMM⁵ et la BBL⁶. Pendant les 10 premières années de son existence, on peut considérer que, chaque année, deux nouveaux membres se sont ajoutés à la liste.

Pour fêter ses dix ans d'existence, le réseau a organisé, le 17 octobre dernier, la journée d'étude *Wetenschap en beleid via databanken en datatransmissie tot bij de gebruiker*. Comme son titre l'indique, cette journée ne concernait pas directement l'environnement, mais se concentrait sur l'élément central de la transmission de données (actuellement encore exclusivement bibliographiques) dans un contexte de collaboration. L'accent fut mis sur des réalisations possibles dans un proche avenir mais aussi à plus long terme.

En ce moment, un nouveau site Web est en cours de développement. Il n'est plus seulement prévu d'y mettre des données bibliographiques mais aussi de donner accès à des textes complets. Dans un premier temps, seules les publications des membres seront concernées. Plus tard, si le droit d'auteur le permet, les textes de tiers devraient également être mis à disposition.

Afin de ne pas perdre les idées de cette journée d'études, les présentations seront accessibles sur le site de FELNET. Les organisateurs remercient le comité de rédaction des *Cahiers de la Documentation* qui a accepté de publier les actes de cette journée.

Même si l'environnement n'était pas le thème principal, la question a été abordée à travers le concept du 'Navigateur flamand pour la législation environnementale' et celui de l'Open access, considéré comme une façon de favoriser la diffusion libre des publications scientifiques via Internet.

Le seul exposé dont le compte-rendu manque malheureusement dans les pages qui suivent, abordait de façon approfondie l'accès aux données scientifiques du secteur public aux Pays-Bas au travers du Data Archiving & Networked Service (DANS), fondé par la Neder-

Het enige rapport over een uiteenzetting tijdens de studiedag dat spijtig genoeg ontbreekt, is dit waar de toegang tot overheidsdata voor wetenschap in Nederland grondig werd bekeken. Hoe Data Archiving & Networked Services (DANS) de open toegang bevorderen en welke beperkingen zich voordoen. DANS is opgericht door de Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) om de toegang tot onderzoeksdata te garanderen. Toegang tot databestanden geproduceerd door overheidsdiensten wordt immers steeds belangrijker voor onderzoekers. Hoewel de Nederlandse regering de *OECD Declaration on Access to Research Data from Public Funding* heeft ondertekend en de meeste wetenschappelijke organisaties de *Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in Sciences and Humanities* onderschrijven, is open toegang tot onderzoeksdata toch nog niet vanzelfsprekend.

SINAPSE (Scientific INformation for Policy Support in Europe) is dan weer een initiatief van de Europese Commissie dat tijdens deze dag aandacht kreeg. Bij dit alles mag men de toegang tot documenten en informatie als sleutel voor een transparantere overheid niet vergeten. Tal van inspanningen hebben Belgische overheden zich getroost om de toegang tot de overheidsdocumenten te bevorderen. Toegang tot overheidsinformatie is immers essentieel. Het beschikken over degelijke overheidsinformatie leidt tot een competitief voordeel en heeft aanzienlijke economische waarde.

De deelname van twee ministers: Kris Peeters, Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur tijdens de ochtendsessie en van Fientje Moerman, Vice-minister-president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel tijdens de namiddagsessie, duiden op het belang dat de beleidswereld aan een initiatief als FELNET hecht.

Voor de FELNET-gemeenschap was deze dag van een uitzonderlijk belang. Sinds oktober vorig jaar kent de site (<<http://www.felnet.eu>>) een gemiddelde raadpleging van tussen de 10.000 tot 15.000 hits per maand, zowat 500 per dag. Een belangrijke vaststelling is ook dat sinds de studiedag het ledental met bijna de helft toenam. Voornaam hierbij is dat het niet langer gaat om louter Vlaamse organisaties doch dat ook instellingen met een federale bevoegdheid de weg tot FELNET hebben ontdekt en het nut van een deelname aan een samenwerkingsverband inzien. Een belangrijke groei van een uniek maar regionaal netwerk "Flanders Environmental Library Network" uit het einde van de 20ste eeuw

landse Akademie van Wetenschappen (académie néerlandaise des sciences - KNAW) et la Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (organisation néerlandaise de la recherche scientifique - NWO) pour garantir l'accès aux données de la recherche. Même si le gouvernement néerlandais a signé la déclaration de l'OCDE sur l'accès aux données de la recherche financée par des fonds publics, et même si la plupart des organisations scientifiques souscrivent à la *Déclaration de Berlin sur le libre accès à la connaissance en sciences exactes, sciences humaines et sociale*, celui-ci ne va pas encore de soi.

SINAPSE (Scientific INformation for Policy Support in Europe) est une initiative de la Commission Européenne. L'accès aux documents et à l'information est la clef d'une gestion plus transparente. De nombreux efforts ont été menés par les autorités belges pour améliorer l'accès aux documents publics. L'accès à cette information reste essentiel car il constitue un avantage compétitif et a visiblement une valeur économique.

La participation de deux ministres, Kris Peeters (Ministre flamand des Travaux publics, de l'Énergie, de l'Environnement et de la Nature) et Fientje Moerman (Vice-Ministre-Présidente du Gouvernement flamand et Ministre flamande de l'Économie, des Entreprises, des Sciences, de l'Innovation et du Commerce extérieur), a montré l'importance que le monde politique accorde à une initiative comme FELNET.

Pour la communauté FELNET, cette journée a été d'une importance cruciale. Depuis octobre le site (<<http://www.felnet.eu>>) a connu un taux de fréquentation de 10.000 à 15.000 hits par mois, soit 500 par jour et depuis, le nombre de membres a crû de 50%. Il ne s'agit d'ailleurs plus exclusivement d'organisations flamandes mais aussi d'institutions fédérales qui ont découvert FELNET et ont ressenti le besoin d'une participation à ce réseau collaboratif. Une croissance importante a transformé un réseau unique mais régional, le "Flanders environmental library network", à la fin du 20e siècle, à, en ce début de 21e siècle, un "Environmental library network", qui bientôt atteindra une dimension internationale.

tot "an Environmental Library Network" in het begin van de 21ste eeuw dat binnenkort ook een internationale samenwerking tegemoet gaat.

Nota's

- ¹ Economische Commissie van Europa van de Verenigde Naties (ECEUN) "Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden met bijlagen", ondertekend te Aarhus op 25 juni 1998
- ² De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen is het overleg- en adviesorgaan van de Vlaamse sociale partners. Ze bepalen er hun gezamenlijk standpunt en formuleren er aanbevelingen en adviezen (cf. <<http://www.serv.be>>)
- ³ De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij heeft als opdracht binnen Vlaanderen hoofdzakelijk de problematiek van de afvalstoffen en de bodemsanering en beschikt daartoe over juridische, fiscale en sociale instrumenten (cf. <<http://www.ovam.be>>) OVAM beschikt niet langer over een documentatiecentrum.
- ⁴ De Stichting Leefmilieu was een onafhankelijke organisatie op het vlak van de milieu-informatie, -educatie en -dienstverlening. Op 1 oktober 2002 werd deze omgevormd tot ARGUS (cf. <<http://www.argusmilieu.be>>)
- ⁵ De Vlaamse MilieuMaatschappij speelt in Vlaanderen een cruciale rol in het integraal waterbeleid en bewaakt de luchtkwaliteit (cf. <<http://www.vmm.be>>)
- ⁶ De Bond Beter Leefmilieu is een pluralistische federatie van meer dan 140 landelijke en lokale natuur- en milieuverenigingen in Vlaanderen (cf. <<http://www.bondbeterleefmilieu.be>>)

Notes

- ¹ Commission Économique pour l'Europe des Nations Unies (UNECE). "Convention sur l'accès à l'information, la participation du public au processus décisionnel et l'accès à la justice en matière d'environnement avec annexes", signé à Aarhus le 25 juin 1998.
- ² Le Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (conseil social et économique flamand) est l'organe d'avis et de concertation des partenaires sociaux flamands. Ceux-ci déterminent une position commune et formulent des conseils et avis (voir <<http://www.serv.be>>).
- ³ L'Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (société publique flamande des déchets) a en charge principalement la problématique des déchets et de l'assainissement du sol et dispose pour ce faire d'outils juridiques, fiscaux et sociaux (voir <<http://www.ovam.be>>). L'OVAM ne dispose plus d'un centre de documentation.
- ⁴ La Stichting Leefmilieu (fondation pour l'environnement) était une organisation indépendante dans le domaine de l'information environnementale, de l'éducation à l'environnement et de services en matière d'environnement. Cette fondation est devenue le 1er octobre 2002 ARGUS (voir <<http://www.argusmilieu.be>>).
- ⁵ La Vlaamse MilieuMaatschappij (société flamande pour l'environnement) joue en Flandre un rôle crucial dans la gestion de l'eau et veille à la qualité de l'air (voir <<http://www.vmm.be>>).
- ⁶ La Bond Beter Leefmilieu (fédération pour un meilleur environnement) est une fédération pluraliste de plus de 140 organisations nationales et locales pour la nature et l'environnement en Flandre (voir <<http://www.bondbeterleefmilieu.be>>).

RESULTATEN VAN DE ON-LINE ENQUÊTE OVER HET GEBRUIK VAN DE VLAAMSE NAVIGATOR MILIEUWETGEVING¹

Geert DE MEYER

Projectverantwoordelijk EMIS, Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO)

- Milieuregelgeving is een complexe materie. Om deze transparanter te maken gaf de Vlaamse overheid eind 1997 de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek de opdracht een milieu-juridische databank te ontwikkelen. Na zeven jaar on-line genereert de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving of kortweg de Navigator meer dan 2600 pageviews per kalenderdag en is daarmee uitgegroeid tot een sterk ingeburgerd milieu-juridisch informatiesysteem. Professionelen uit de sector raadplegen de Navigator wekelijks tot dagelijks, met als uitschieter degenen die belast zijn met toezicht en controle op de toepassing van de milieuwetgeving. Zij ervaren de Navigator als een betrouwbaar, volledig en up-to-date instrument en noteren daarenboven dat voor hen de Navigator onmisbaar is. Tenslotte is deze groep er van overtuigd dat de Navigator hen geld en middelen bespaart. Deze enquêteresultaten dienen als input voor de nieuwe Vlaamse Navigator Milieuwetgeving die tegen de zomer van 2007 wordt verwacht.
- La réglementation en matière d'environnement constitue une matière complexe. Pour plus de transparence, l'administration flamande a chargé fin 1997 l' "Institution flamande pour la recherche technologique" de développer une base de données en matière de droit environnemental. En ligne depuis 7 ans, le "Navigateur flamand pour la législation environnementale" ou pour faire court "le navigateur" génère plus de 2600 pages par jour et est devenu un solide système d'information intégré en matière de droit environnemental. Les professionnels du secteur consultent le navigateur de façon hebdomadaire voire quotidienne, avec un usage maximal de la part de ceux qui sont chargés de contrôler le bon respect de la législation environnementale. L'expérience les amène à considérer le Navigateur comme un outil fiable, complet et à jour qui leur est devenu indispensable. De plus, ces utilisateurs sont convaincus que le navigateur leur permet de réaliser de réelles économies. Ces résultats d'enquête servent de point de départ pour le développement du nouveau navigateur, attendu pour l'été 2007.

Regelgeving is van alle tijden, milieuwetgeving ook. Het was de bekende Romeinse dichter Horatius die in zijn tijd al schreef: "De dichters houden van de bossen en vluchten het rumoer van de steden... en u wil dat ik zou zingen midden in het lawaai dat de Rome weerklinkt dag en nacht". Ten tijde van Koningin Elisabeth I werd een wet uitgevaardigd waarbij het aan mannelijke onderdanen verboden was hun vrouwen te slaan na 10 uur 's avonds, daar het geschreeuw van de slachtoffers de nachtrust van de burens zou verstoren.

Het was echter pas in de jaren '80 van vorige eeuw dat milieurecht een volwaardig rechtsgebied kon worden genoemd. Toen verschenen de verschillende specifieke decreten en besluiten gericht op het beheersen en beperken van de milieu-impact. Het afvalstoffen- en Bodemsaneringsdecreet en de besluiten Vlarem, Vlaream en Vlarebo zijn hiervan typevoorbeelden. Naast de publicatie van nieuwe wetteksten, zijn de bestaande wetteksten ook voortdurend onderhevig aan wijzigingen. Zo werd Vlarem-II sinds zijn eerste publicatie op 31/07/1995 al 33 maal gewijzigd om zo tegemoet te komen aan de nieuwe milieubeleidsoplossingen en - prioriteiten.

Al in 1997 stelde de Vlaamse overheid zich vragen over de transparantie van de milieuwetgeving voor burgers, het bedrijfsleven én haar eigen ambtenaren. Een oplossing diende er te komen via een gestructureerde en gemakkelijk toegankelijke databank voor het beheren van Vlaamse milieuwetgeving. Eind 1997 gaf de Vlaamse overheid VITO² de opdracht om binnen de

BBT/EMIS referentieopdracht een milieu-juridisch kennissysteem te bouwen.

Van bij de start was de opdracht van de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving:

"Alle Vlaamse milieuwetgeving elektronisch ontsluiten ten behoeve van juristen, bedrijven en alle geïnteresseerden".

Na 7 jaar on-line is het zinvol na te gaan of deze initiële doelstelling is bereikt.

Daarom lanceerde wij eind maart de Navigator-enquête. Op basis van de resultaten hopen we de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving verder uit te bouwen tot de referentiedatabank inzake milieuwetgeving in Vlaanderen.

De doelstelling van deze enquête is om op een kwantitatieve en representatieve wijze het huidige gebruik van de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving door de relevante doelgroepen en potentiële gebruikers(types) in kaart te brengen.

Het gebruikersonderzoek richt zich op de drie kernvragen:

- Wie gebruikt de Navigator (welke doelgroepen)?
- Wat wordt gebruikt (welke informatie/toepassingen)?
- Waarom worden de Navigator en bepaalde informatie gebruikt (voor welke doeleinden)?

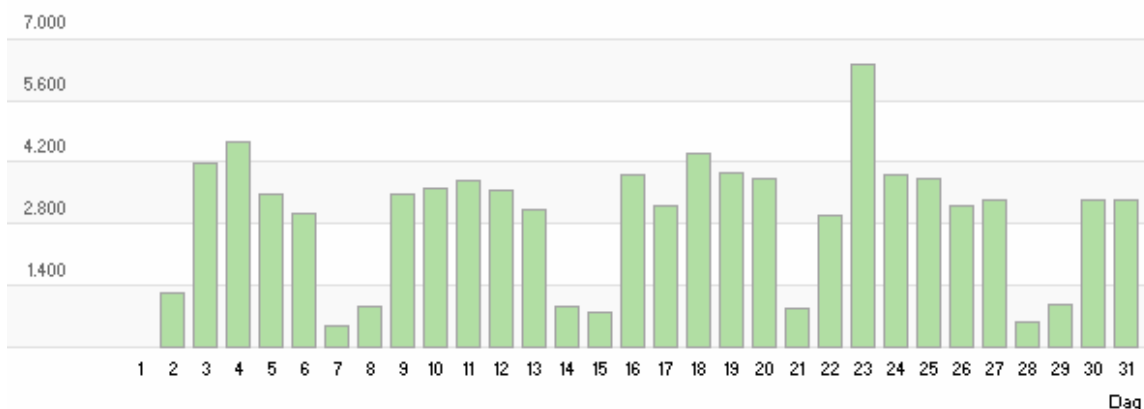

Fig. 1: Pageviews voor de maand januari '06

Andere cruciale aandachtspunten in het onderzoek zijn:

- Hoe wordt de Navigator gebruikt (met welke zoekprocedures)?
- Hoe frequent wordt de Navigator gebruikt (intensiteit)?
- Waarom of wanneer wordt de Navigator niet gebruikt?
- Welke alternatieve informatiebronnen worden eventueel aangesproken?
- Evaluatie gebruik: functionaliteit en gebruiksvriendelijkheid;
- Behoeften en verwachtingen van de diverse gebruikers/doelgroepen;
- Hoe scoort de Navigator op het vlak van rentabiliteit?

Dinsdag 22 maart 2005 werd de enquête officieel gelanceerd. De potentiële respondenten werden rechtstreeks uitgenodigd via een specifieke link op de Navigator-website of via mail aan de hand van de mailinglist van de EMIS-Nieuwsbrief.

De respons overschreed onze verwachtingen. Met 663 (volledig) ingevulde enquêtes kan de bevraging representatief en succesvol worden genoemd.

Kwantitatieve analyse

In 2006 genereerde de Navigator 973 970 bezochte pagina's (pageviews). Dit zijn er meer dan 2600 per kalenderdag. Ook het aantal ingeschrevenen op de EMIS-nieuwsbrief "Wetgeving" blijft stelselmatig stijgen tot, einde 2006, een 1300-tal.

De enquête leerde ons dat:

- Bijna de helft van de gebruikers doet minimaal wekelijks een beroep op de Navigator.

- Een kleine groep (7%) gebruikt de Navigator dagelijks.
- 1 op 5 gebruikt de Navigator minder dan eens per maand.

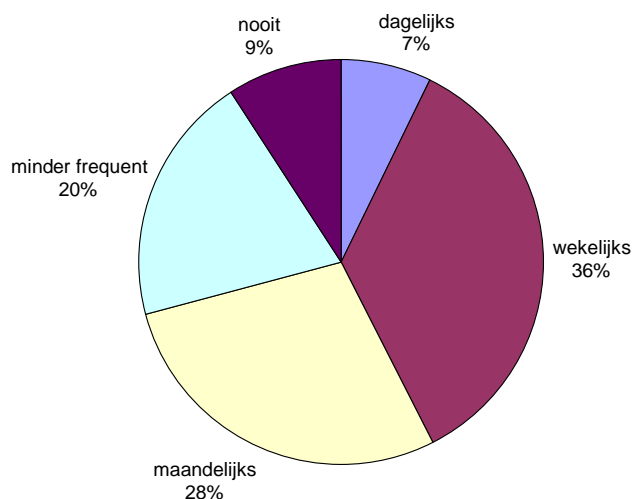

Fig. 2: Gebruiksfrequentie Navigator

Vooraf milieucoördinatoren, adviesverleners en inspecteurs/controleurs blijken wekelijks tot dagelijks naar de Navigator te grijpen. Occasionele Navigator-gebruikers vindt men binnen de groepen van beleidsmensen, gebruikers met een administratieve, technische of andere staffunctie, onderzoekers en studenten.

De relatie tussen de gebruiksfrequentie, de grootte van het bedrijf en de eventuele aanwezigheid van een milieucoördinator leverde geen significante relaties op.

Is je hoofdopdracht binnen de organisatie "Inspectie", dan behoort je tot de groep van de topgebruikers. Eén op twee raadpleegt de Navigator wekelijks en 17,9% zelfs dagelijks.

Sommige geënquêteerden (9,3%) gebruiken de Navigator nooit. De reden hiervoor is tweeledig: (1) De helft van deze niet-gebruikers zegt de Navigator niet te kennen en (2) 37% verklaart geen milieuwetteksten nodig te hebben in het kader van de uitgeoefende functie.

We kunnen dus besluiten dat de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving een frequent gebruikt IT-tool is. Nu stelt zich de volgende vraag: Waarom gebruikt men de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving én wat brengt die de gebruiker bij?

Kwalitatieve analyse

Méér dan 1 op 3 gebruikers wil via de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving op de hoogte worden gehouden van de regelgeving voor specifieke sectoren of producten en van de nieuwste wetwijzigingen. Duidelijk gepositioneerd op plaats drie staat het uitvoeren van toezicht en controle op de toepassing van de wetgeving, op de voet gevolgd door het administratief opvolgen van concrete dossiers.

Van de respondenten die dagelijks naar de Navigator-website surfen, gebruikte 1 op 2 (49,2%) dit expertensysteem tijdens zijn/haar laatste bezoek om toezicht en controle uit te oefenen op de toepassing van de milieuwetgeving. Het algemene beeld is net iets anders. Daar wordt de "chart" aangevoerd door degenen die op de hoogte wensen te zijn van de nieuwste wetwijzigingen en de relevante regelgeving voor specifieke sectoren of producten te kennen. Onderaan de lijst van doelstellingen bengelen het opstellen van investeringsprogramma's en het uitvoeren van financiële audits.

De meest gebruikte zoekmethode om tot een resultaat te komen is via het invoeren van sleutelwoorden.

We stellen vast dat hoe vaker men de Navigator gebruikt, hoe meer werd gezocht in de full text versies en vice versa: wie in de volledige tekst zoekt, is een frequent gebruiker. M.a.w. naarmate men minder frequent een beroep doet op de Navigator, steunt men meer op de opgebouwde expertise achter de sleutelwoorden. Frequente gebruikerstypes van de Navigator (inspecteurs, adviesverleners, juristen, coördinatoren) zoeken dan ook relatief meer

in de gecoördineerde wetteksten en minder via trefwoorden dan andere gebruikerstypes. Het rechtstreeks zoeken via de thematische indexen scoort het laagst als gebruikte zoekmethode.

Op de hamvraag of men uiteindelijk tevreden is over het resultaat, klikt 15% "uitermate tevreden",

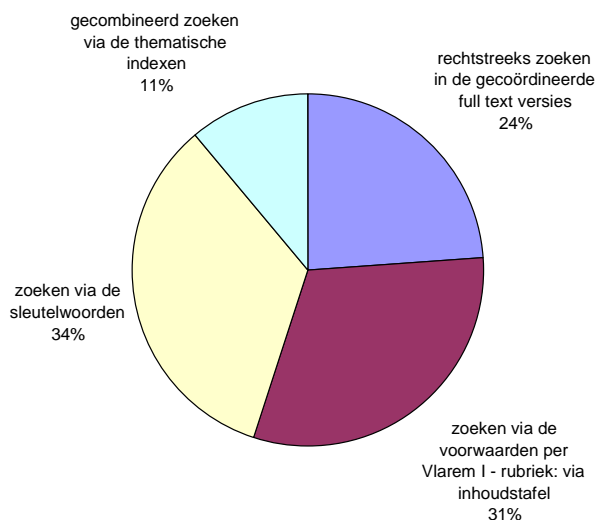

Fig. 3: Gebruikte zoekmethode

den", 59,3% "tevreden" en 18,0% "tevreden noch ontevreden" aan. 7,6% van de Navigator-gebruikers is dus "niet tot uitermate ontevreden" over het resultaat van de zoekopdracht.

Hier vinden we opnieuw een sterke differentiatie naar de gebruiksfrequentie.

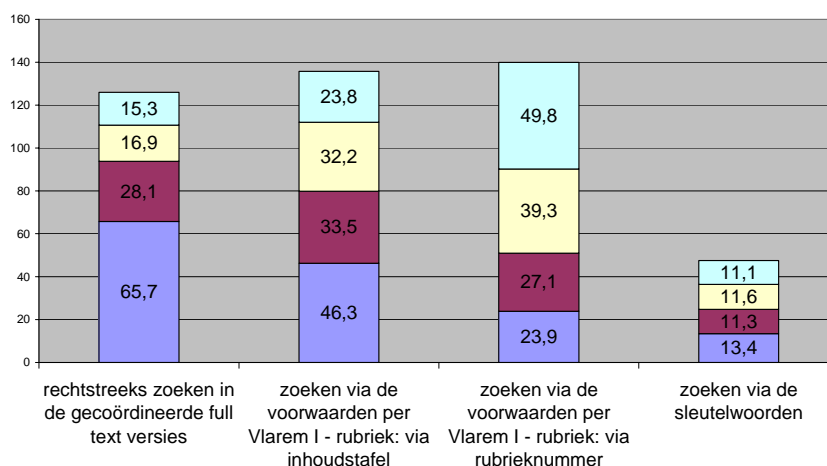

Fig. 4: Gebruikersfrequentie en zoekmethode

De hoogste tevredenheidsscores zijn te noteren bij de frequentere gebruikerstypes, m.a.w. hoe frequenter het gebruik, hoe beter de evaluatie. In cijfers betekent dit een score van 8,3 op 10 voor de dagelijkse en 6,1 op 10 voor sporadische gebruikers of minder dan eens per maand.

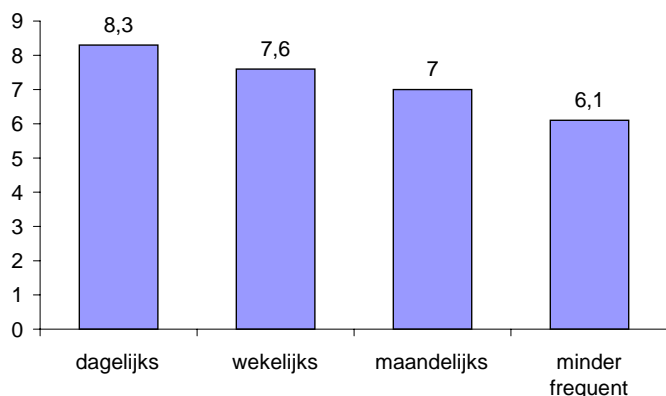

Fig. 5: Gebruikersfrequentie en tevredenheid

Als antwoord op een open vraag in de enquête, gaven de respondenten meer informatie over hun mate van tevredenheid. Scherpe kritiek werd geuit m.b.t. de vormelijke aspecten en de gebruiksvriendelijkheid van de Navigator. Vol lof is men over de Navigator als één (elektronische) referentiebron, gegeven de uitgebreidheid van de milieuwetgeving en de versnippering van bronnen op het internet en in boekvorm.

Verder erkennen de meesten de meerwaarde van de Navigator als volledige en correcte bron van de actuele milieuwetgeving (gecoördineerde versies) in Vlaanderen. Enkele citaten:

- *de lay-out is nogal passé;*
- *het gebruiksgemak kan beter;*
- *het zoeken op trefwoorden zou performanter moeten zijn (vaak levert dit geen of niet relevante resultaten op);*
- *er is nood aan een gebruiksvriendelijke PRINT opdracht;*
- *de opvolging van wet- en regelgeving is een belangrijke normeis uit de ISO14001 norm. Het frequent raadplegen van jullie website en het abonnement op de elektronische nieuwsbrieven is hier (ook volgens de certificatie-instellingen) een gepast antwoord;*
- *het grote voordeel van de Navigator voor mij is dat wetwijzigingen vrijwel onmiddellijk gecoördineerd beschikbaar zijn op het moment dat ze van toepassing zijn;*
- *het ter beschikking stellen op overzichtelijke wijze van gecoördineerde wetteksten (VLa-rem, Vlarebo, Vlarea etc.) zou zeer handig zijn. Als ze al beschikbaar zijn of waren moet je ze immers her en der zoeken op het net."*
- *ik heb het idee dat onderwerpen redelijk compleet aan bod komen. De Navigator is ook redelijk toegankelijk in verhouding tot Nederlandse websites;*
- *ik bezorg bedrijven met vragen graag betrouwbare en blijvende links naar de relevante wetgeving (zowel in het Nederlands als het*

Engels). Hiervoor is de Navigator heel geschikt;

- *ik controleer elke dag welke nieuwe items in het Belgisch Staatsblad zijn verschenen. Daarvoor is jullie site erg nuttig, waarvoor onze dank;*
- *de Navigator is handig omdat je niet altijd de papieren versie ter hand hebt en als je snel advies wil voorleggen. Het is vrij snel ter beschikking op het internet. Het biedt ook een overzicht van waar een bepaald aspect overal terug te vinden is in de wetgeving;*
- *de Navigator is zowat de enige goede bron van gecoördineerde wetteksten.*

De Vlaamse Navigator Milieuwetgeving is voor zijn gebruikers niet de enige bron van informatie. De Vlaamse Navigator Milieuwetgeving wordt hoofdzakelijk voor de 4 volgende doeleinden gebruikt:

- om op de hoogte te zijn van nieuwste wetswijzigingen,
- om de relevante regelgeving voor specifieke sectoren of producten te kennen,
- om toezicht en controle uit te oefenen op de toepassing van de milieuwetgeving,
- om concrete dossiers administratief op te volgen (voorwaarden, procedures, enz.)

Inzake gebruik met het oog op subsidies, investeringsprogramma's, enz. scoort de Navigator het slechts: van de drie respondenten die hierover informatie wensen, gebruikt slechts één de Navigator.

Het op de hoogte zijn van de nieuwste wetswijzigingen en het uitoefenen van toezicht en controle op de toepassing van de milieuwetgeving zijn de belangrijkste doeleinden van de respondenten. Het zijn de gebruikers die deze doelen hebben, die wekelijks tot dagelijks de Navigator raadplegen als belangrijkste milieujuridische bron van informatie is. Redenen die zij aangeven zijn betrouwbaarheid (9/10) en volledigheid (8/10). Mogelijke toegevoegde waarden van het algemeen gebruik van de huidige Navigator, zoals het transparanter maken van het milieubeleid, het meer congruent maken van de milieuwetgeving, het helpen bij strategische beslissingen en het verbeteren van de rechtszekerheid worden niet als dusdanig ervaren.

Een nevenconclusie behelst het gebruik van elektronische informatiebronnen. Voor bijna 3 op 4 (74%) van de zoekopdrachten antwoordden de respondenten dat ze gebruik maken van elektronische informatiebronnen. De Vlaamse Navigator Milieuwetgeving neemt 45% voor zijn rekening.

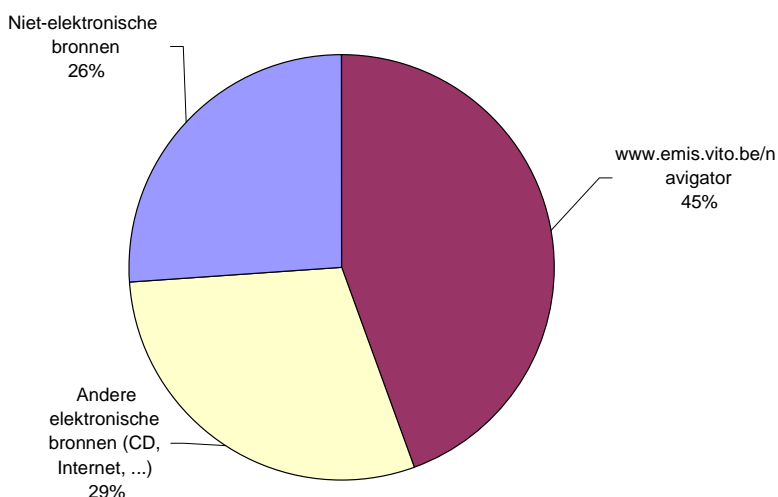

Fig. 6: Welke informatiebron gebruikt men?

Als men papieren bronnen raadpleegt, is dit in hoofdzaak om concrete dossiers administratief op te volgen (voorwaarden, procedures, enz.). Duidelijk minder goed scoort de papieren versie op het vlak van de kennisname van de nieuwe wetwijzigingen.

De meest geciteerde informatiebronnen buiten de Navigator zijn: Kluwer, Belgische Staatsblad en diverse overheidswebsites (o.a. <<http://www.mina.be>>, <<http://www.ovam.be>>, <<http://www.vito.be>>, <<http://www.milieuinfo.be>>, <<http://www.vmm.be> en www.vlm.be>).

De enquête peilde eveneens naar de rentabiliteit

van de Navigator als juridische werkinstrument. Op de vraag: "Is de Navigator onmisbaar voor mij?" antwoordde 56,3% "eerder akkoord" tot "helemaal akkoord". Het percentage stijgt logischerwijze naar mate men de Navigator frequenter gebruikt: 67,4% en 72,8% voor respectievelijk de maandelijkse en dagelijkse gebruikers. M.a.w. bijna 3 op 4 van de dagelijkse Navigatorgebruikers (ter herinnering: milieucoördinatoren, adviesverleners en inspecteurs/controleurs) vindt de Navigator onmisbaar voor de uitoefening van zijn functie.

Van diezelfde frequente gebruikersgroepen verklaart 9 op 10 respondenten van de wekelijkse, en quasi alle dagelijkse gebruikers, dat de Navigator hen helpt bij de uitvoering van hun werk.

Tenslotte vinden zij dat de Navigator hen veel tijd en middelen bespaart. In procenten uitgedrukt, betekent dit dat 80,8% van de wekelijkse gebruikers en 84,7% van de dagelijkse gebruikers de mening "eerder akkoord" tot "helemaal akkoord" hebben aangeduid.

Eindconclusie

Met meer dan 2600 pageviews per kalenderdag is de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving uitge-

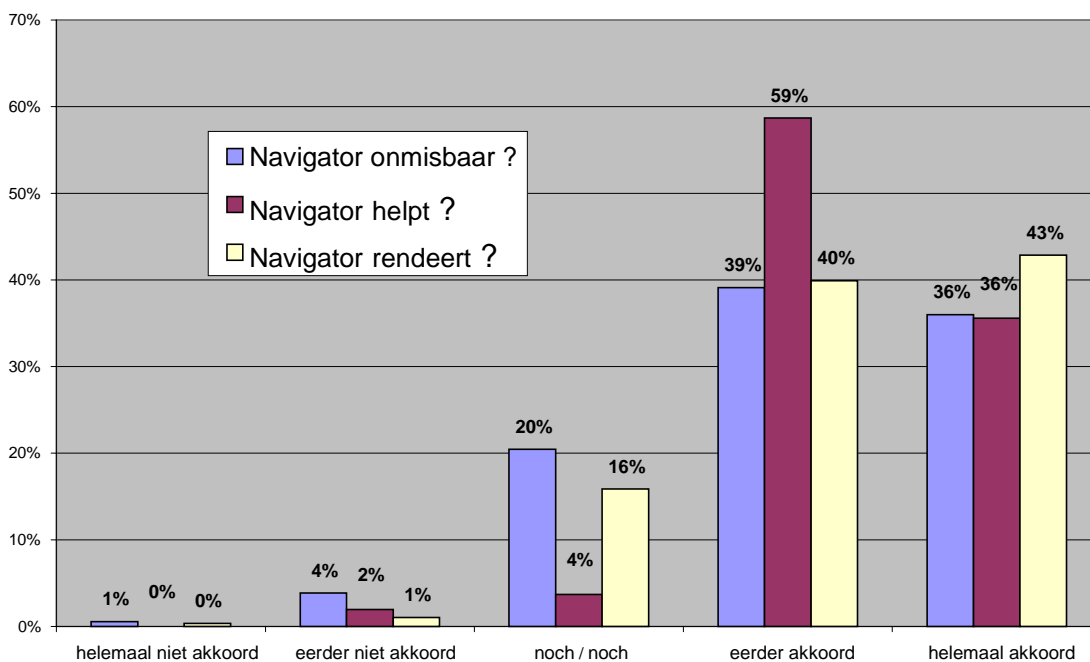

Fig. 7: Rentabiliteit

groeit tot een sterk ingeburgerd milieujuridisch expertensysteem.

De resultaten van de enquête laat de Navigator-gebruiker vlot in twee kwantitatief evenredige groepen indelen. Enerzijds zijn er de "milieuprofessionals", bestaande uit deskundigen op milieuvlak die binnen overheidsinstellingen of ondernemingen belast zijn met milieugerelateerde opdrachten zoals inspectie en controle, milieucoördinatie en adviesverlening. En anderzijds zijn er de "occasionelen", een heterogene groep die meestal minder beslagen of ervaren zijn in milieuzaken en eerder vanuit andere taken en doeleinden behoefte hebben aan bepaalde milieujuridische informatie, zoals managers, zaakvoerders en andere beleidsverantwoordelijken, personeelsleden met administratieve, technische, commerciële of andere staffuncties, onderzoekers, studenten en burgers met een of ander prievaat belang bij dit soort informatie.

De "milieuprofessionals" raadplegen de Navigator wekelijks tot dagelijks, met als uitschieter degenen die belast zijn met toezicht en controle op de toepassing van de milieuwetgeving. De "occasionelen" daarentegen surfen naar <<http://www.emis.vito.be/navigator>> "slechts" maandelijks of minder dan eens per maand.

"Al doende leert men", zo ook voor het gebruik van de Navigator. De wekelijkse/dagelijkse gebruikers evalueren de Navigator met een tevredenheidsscore van 8,3/10. De "occasionelen" vinden een (zwakke) score van 6,1/10 op z'n plaats. De belangrijkste hindernissen zijn de oubollige stijl en de ingewikkelde zoekfuncties. Als positief wordt ervaren de betrouwbaarheid, de volledigheid en het up-to-date zijn van het systeem.

"Milieuprofessionals" zoeken in hoofdzaak rechtstreeks in de "full-text" wetteksten van de Navigator. Omdat de groep "occasionelen" minder ervaring heeft met de navigator (en met de milieuwetgeving?), gebruiken zij bij voorkeur de zoekmodule via sleutelwoorden.

Tijdens hun zoektocht gaan de "milieuprofessionals" duidelijk niet over één nacht ijs. Zij gebruiken diverse bronnen om aan hun informatie te komen. De Navigator neemt evenwel voor de vier belangrijkste doeleinden het grootste deel of bijna 1 op 2 (45%), van die informatiebehoefte voor zijn rekening.

De rode draad doorheen de resultaten zet zich tevens verder op het vlak van de rentabiliteit van de Navigator. Van de "milieuprofessionals" zegt 90% dat de Navigator hen helpt bij de uitvoering van hun werk. Op de vraag of de Navigator onmisbaar is, antwoordt 7 op 10 positief.

Tenslotte is deze groep van mening dat de Navigator hen veel geld en middelen bespaart.

Toekomst

Eind 2006 is samen met het departement LNE, afdeling Centraal Databeheer, gestart met de bouw van de nieuwe Vlaamse Navigator Milieuwetgeving.

Wat verandert er precies? In de eerste plaats wordt met de nieuwe Navigator versiebeheer mogelijk. Zo zullen gebruikers voortaan de historische van wetteksten kunnen opvragen. De Vlaam-II versie van 01/05/2004 bv. is zo met één

Tab. 1: Overzicht

	Milieuprofessionals	Occasionele gebruikers
Wie	Vooraf milieucoördinatoren, adviesverleners en inspecteurs/controleurs	beleidsmensen, gebruikers met een administratieve, technische of andere staffunctie, onderzoekers en studenten
Gebruiksfrequentie	dagelijks, wekelijks	maandelijks, minder dan eens per maand
Reden van laatste bezoek	om toezicht en controle uit te oefenen op de toepassing van de milieuwetgeving/ om op de hoogte te zijn van nieuwste wetswijzigingen	om op de hoogte te zijn van nieuwste wetswijzigingen
Gebruikte zoekmethode	via de full-text gecoördineerde wetteksten	via sleutelwoorden
Tevredenheid	dagelijkse gebruikers: 8,3/10 wekelijkse gebruikers: 7,6/10	maandelijkse gebruikers: 7,0/10 minder dan eens per maand gebruikers: 6,1/10
Onmisbaar	"ja": 7 op 10	"ja": 3 op 10
Rendabel	"ja": 8 op 10	"ja": 6 op 10

muisklik binnen handbereik. Al de informatie zal via webservices op te vragen zijn, zodat de Navigator zijn rol als referentieleverancier van milieuwetgeving kan bestendigen.

Een tweede nieuwigheid is dat de Navigator toegang geeft tot bijkomende informatie, die nuttig is om de wetteksten te begrijpen of te interpreteren. Voorbeelden zijn adviezen van de Minaraad,

de SERV, de Raad van State, verslagen van de Vlaamse Regering,...

Ten slotte is het de bedoeling de Navigator nog dichter bij de gebruiker te brengen. Vermits de webtoepassing startte als een onderzoeksproject, was de gebruiksvriendelijkheid niet de eerste prioriteit. Daarin komt nu verandering: de Vlaamse overheid wil van de Navigator een volwassen en gebruiksvriendelijke webtoepassing maken. Niet enkel milieuprofessionals worden bediend. Ook voor de bedrijven wordt de Navigator een handig en eigentijds instrument om in de complexe milieuregelgeving door de bomen het bos te blijven zien. Zo komt er ondermeer een My-Navigator waarin de gebruiker, na het ingeven

van zijn profiel, kant en klare én gerichte informatie krijgt toegestuurd.

De nieuwe Navigator zal on-line worden gebracht tegen de zomer van 2007.

Geert De Meyer

*Vlaamse Instelling voor Technologisch
Onderzoek (VITO)*
Boeretang, 200
2400 Mol
geert.demeyer@vito.be

10 januari 2007

Nota's

- ¹ <<http://www.emis.vito.be/navigator>> (bezocht op 10 januari 2007).
- ² Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (<<http://www.vito.be>>)

OPEN ACCESS, TERUG NAAR DE KERN VAN WETENSCHAPPELIJKE COMMUNICATIE

Inge VAN NIEUWERBURGH

Coördinator digitale bibliotheek, Universiteit Gent

▪ Het medium voor de verspreiding en de evaluatie van wetenschappelijke communicatie is, sinds de tweede helft van de zeventiende eeuw, het wetenschappelijk tijdschrift. Dit paradigma wordt de laatste jaren echter verbroken door de opkomst van Open Access of met andere woorden het vrij verspreiden van wetenschappelijke publicaties via het Internet. Een aantal vragen die in dit artikel aan bod komen zijn: wat zijn de redenen van het in gang zetten van deze evolutie, wat zijn de oorzaken en de gevolgen en vooral hoe zal de wetenschappelijke communicatie in de toekomst verlopen. Veel initiatieven ondersteunen Open Access. Ook in België, vooral in het academische milieu en gestimuleerd vanuit de Universiteit Gent, werden verschillende initiatieven inzake Open Access ontwikkeld. Belangrijk daarbij is om vanuit de bibliotheekwereld deze beweging nauwlettend op te volgen en te blijven promoten.

▪ Le périodique scientifique est le moyen utilisé, depuis environ la moitié du 17e siècle, pour la diffusion et l'évaluation des communications scientifiques. Ce paradigme se fissure cependant depuis quelques années avec l'essor de l'Open Access, ou - en d'autres termes- la libre diffusion de publications scientifiques via Internet. Quelques questions abordées dans cet article : quelles sont les raisons à l'origine de cette évolution, quelles sont les causes et les conséquences, et surtout comment se déroulera à l'avenir la communication scientifique. De nombreuses initiatives soutiennent l'Open Access. En Belgique également, principalement dans le milieu académique et sous l'impulsion de l'Université de Gand, différentes initiatives se sont développées autour de l'Open Access. Il apparaît important, du point de vue du monde bibliothéconomique, de suivre attentivement ce mouvement et d'en assurer la promotion.

Korte historiek

Tot halverwege de 17de eeuw werden wetenschappelijke ideeën (toen nog beschouwd als kunsten) uitgewisseld in salons en via brieven. Dit systeem voldeed echter niet meer. Er was nood aan een nieuw communicatiemiddel tussen wetenschappers om elkaar op de hoogte te houden van evoluties in onderzoek en vooral om een openbare registratie van dat onderzoek op te eisen. Dit leidde in 1665 tot het ontstaan van het eerste wetenschappelijke tijdschrift *Philosophical Transactions for the Royal Society of London* door Henry Oldenburg. Het was de start van tal van wetenschappelijke tijdschriften, oorspronkelijk vooral door wetenschappelijke instellingen en verenigingen (zgn. learned societies) uitgegeven en goedgekeurd (peer review). Het imago van de onderzoeker ging erop vooruit omdat er minder discussie was over de kwaliteit van de publicatie. De tijdschriften werden verspreid via bibliotheken die daarvoor een billijke vergoeding betaalden. Elke bibliotheek had een kerncollectie waarop men gedurende jaren geabonneerd was zodat continuïteit gegarandeerd werd. De bibliotheek handelde op die manier als tussenpersoon tussen schrijver en lezer. Dit model werd driehonderd jaar lang gevolgd.

Halfweg de jaren 1950 veranderde de wetenschappelijke publicatiemarkt echter grondig. Een belangrijke aanleiding was de opkomst van wat nu de ISI Science Citation Index is waarbij de impact van een tijdschrift gemeten wordt aan de hand van citaties, wat leidde tot de zogenaamde impactfactoren. Deze impactfactoren creëerden

een hiërarchie in de wetenschappelijke tijdschriften. Bovendien werden de impactfactoren door meer en meer wetenschappelijke instellingen gebruikt als een objectieve manier om wetenschappelijke prestaties te evalueren, waardoor de citatie-index nog meer aan belang won. Elke zichzelf respecterende bibliotheek werd geacht de toptijdschriften met hoge impactfactoren in huis te hebben.

Een tweede aanleiding was dat de kleinere uitgeverijen en wetenschappelijke verenigingen problemen kregen met het publiceren van tijdschriften. Niet alleen misten ze de financiële draagkracht, ook werd het publicatieproces professioneler en moeilijker toe te passen.

Tot dan hielden commerciële uitgevers zich ver van wetenschappelijke publicaties omdat het voor hen geen interessante markt was. Nu bibliotheken echter genooddaakt waren tijdschriften aan te kopen met de beste impactfactoren, ongeacht de kostprijs, werd deze markt plots veel interessanter. Tijdschriften met een hoge impact werden massaal door de commerciële uitgevers opgekocht. Hierdoor ontstonden concentraties van tijdschriften waardoor de uitgevers de vrijheid hadden de abonnementsprijzen de hoogte in te jagen. De kost van een tijdschrift was niet langer evenredig aan de productiekost. Eerder het prestige en de impact van het tijdschrift bepaalden de prijs. Samen met de inkrimpende budgetten van bibliotheken vanaf de jaren 1990 zorgde deze tendens voor een wereldwijde "serials crisis"¹. Bibliotheken waren genooddaakt abonnementen op te zeggen.

Voor de wetenschapper is dit een nefaste evolutie. Steeds meer tijdschriften zijn niet te vinden in hun instituut omdat ze niet langer te betalen zijn. Dat heeft een negatieve invloed op de informatie die de wetenschapper ter beschikking heeft alsook op de bekendheid van het eigen onderzoek. Een onderzoeker publiceert immers om onderzoeksresultaten te delen met andere wetenschappers, om impact te hebben op een bepaalde discipline, om zo meer persoonlijk prestige op te bouwen, wat uiteindelijk de carrière vooruit helpt en toelaat fondsen te verwerven. Hoe meer de publicaties worden gelezen, hoe meer tegemoet gekomen wordt aan deze eisen².

Het huidige systeem belemmert de wetenschappelijke communicatie, dus kon een reactie niet uitblijven. Er werden Preprint services opgezet die de wetenschapper toelaten informatie onmiddellijk, elektronisch te verspreiden. arXiv, een preprint service in 1991 door de fysicus Paul Ginsparg opgezet, was een pionier en liet fysici toe onderzoeksresultaten te verspreiden alvorens ze gepubliceerd werden, zgn. preprints. De eerste stap richting Open Access was gezet.

Open Access

Open Access betekent ongelimiteerde elektronische toegang via het internet tot wetenschappelijke literatuur, zonder enige prijs- of copyrightbarrière. Oorspronkelijk werd bij wetenschappelijke literatuur enkel gedacht aan peer-reviewed, wetenschappelijke artikelen. Hoewel de nadruk nog steeds op deze publicaties ligt, sluit men andere soorten publicaties niet uit.

Open Access kan op verschillende manieren bereikt worden. Er is de green road, de gold road en een hybride weg.

- de green road to Open Access is het zelf archiveren van een wetenschappelijke publicatie in een Open Archive. Het Open Archive kan een institutional repository zijn dat de publicaties verzamelt van de onderzoekers van een instelling, maar het kan ook een subject repository zijn dat op basis van een discipline publicaties verzamelt. arXiv is daar een voorbeeld van
- de gold road to Open Access is het publiceren van artikelen in een Open Access Journal (OAJ). OAJ zijn tijdschriften die vrij beschikbaar zijn op het internet zonder dat je moet betalen om ze te kunnen lezen. Deze tijdschriften kunnen gebaseerd zijn op verschillende business modellen. In sommige gevallen moet de auteur betalen om het artikel te mogen publiceren, andere tijdschriften halen hun fondsen uit advertenties of sponsoring. Enkele voor-

beelden zijn de PLoS journals en de Biomed Central journals.

- ondertussen zijn er ook heel wat hybride tijdschriften. Het zijn tijdschriften van grote uitgevers waar men als auteur kan kiezen hoe het artikel gepubliceerd wordt. Auteurs kunnen ervoor kiezen hun publicaties vrij beschikbaar te maken in open access in ruil voor een bedrag, de author fee. Betaalt de auteur niet, dan blijft het artikel enkel toegankelijk voor abonnees. Naargelang meer artikelen in Open Access beschikbaar zijn, zou de abonnementsprijs moeten dalen. Ondermeer Springer hanteert zo'n "Open Choice" model³.

Obstakels

Maar mag een artikel zomaar in Open Access geplaatst worden? De meeste auteurs staan bij publicatie hun reproductierecht aan de uitgever af. Ze kunnen dus zelf niet meer beslissen wat ze met het artikel doen. Aanvankelijk was dit een groot probleem maar ondertussen hebben veel uitgevers ingezien dat het hen niet schaadt om de toelating te geven om artikels via een OA-repository beschikbaar te maken. In de meeste gevallen wordt toegelaten de postprint, d.i. de laatste versie van het artikel, na peer review, maar nog niet in de lay-out van het tijdschrift, te publiceren. In sommige gevallen mag ook de publisher's version gepubliceerd worden, dat is hetzelfde artikel als de postprint maar in de lay-out van het tijdschrift. Om te weten welke uitgever wat toelaat, werd oorspronkelijk door de Loughborough University een database, Romeo⁴, opgesteld waar de politiek van uitgevers over zelf archivering kan teruggevonden worden. Verschillende projecten in Europa die nu rond Open Access werken, vullen Romeo aan, dat nu door Sherpa onderhouden wordt.

Open Access biedt perspectieven

Het beschikbaar maken van publicaties in Open Access is slechts de eerste stap. Een volgende is dit op een uniforme manier te doen zodat er diensten kunnen worden op aangeboden, zoals een zoekinterface. Een wetenschapper zal immers niet alle repositories bezoeken om een artikel te vinden. Een zoekinterface die enkel de vrij beschikbare teksten doorzoekt, is een handiger instrument. Dus was er nood aan een standaard voor gegevensuitwisseling tussen elektronische databanken. Op een conventie in Santa Fe in oktober 1999 werd het **Open Access Initiative**⁵ door Herbert Van de Sompel en Carl Lagoze⁶ opgestart waaruit het OAI-PMH protocol ontstond dat toeliet om in elektronische databanken gegevens op een gestandaardiseerde manier uit te

wisselen. Om dit vlot te laten verlopen, was er ook nood aan een uniforme metadataset. Er werd een eenvoudig schema opgesteld dat de naam Dublin Core kreeg.

Het idee achter deze evolutie steunt enerzijds op data providers, anderzijds op service providers. De data providers verzamelen de teksten, de service providers bieden er diensten op aan, zoals bv. een eenvoudige zoekinterface. De digitale tekst blijft opgeslagen in de originele databank, de service provider doorzoekt ze en verwijst de gebruiker door. Een voorbeeld van zo'n service provider is OAlster, ontwikkeld aan de universiteit van Michigan. Ondertussen kan OAlster 11.682.009 records uit 777 repositories doorzoeken (updated 1 mei 2007). De gebruiker kan kiezen om rechtstreeks de data provider te ondervragen via de gespecialiseerde zoekinterface van de databank zelf, of verschillende data providers ineens te doorzoeken via een service provider. Het ligt voor de hand dat niet enkel teksten en publicaties in dit schema passen, maar ook ruwe onderzoeksdata, bewerkte data, e.d. Dit biedt mogelijkheden om data te hergebruiken en te hercombineren waardoor weer nieuw onderzoek gegenereerd kan worden en er een grotere dynamiek binnen het onderzoek kan ontstaan.

Funcities wetenschappelijk tijdschrift

Open Access draait om de vrije toegankelijkheid van een publicatie. Toegankelijkheid is echter slechts één aspect van wetenschappelijke communicatie. Andere zijn registratie (het is mijn onderzoek), certificatie (peer review), archivering en beloning. Al deze functies zijn verenigd in het tijdschrift. Men kan deze functies echter opsplitsen. Zoals eerder vermeld, zorgen Open Access Journals, repositories, websites en andere online bronnen voor de verspreiding en registratie van de onderzoeksresultaten. De evaluatie, peer review, kan gebeuren in een klassiek tijdschrift maar ook via blogs, newsgroups, websites en andere internetgebaseerde systemen. Peer review kan ook op die manier van hoge kwaliteit zijn. Zulke systemen kunnen immers georganiseerd worden door wetenschappelijke verenigingen, de huidige editorial boards, etc. Een experiment werd reeds uitgevoerd door het tijdschrift Nature dat peers toeliet via hun site publicaties te evalueren. De respons was echter klein waardoor een eind kwam aan het experiment.

Voor archivering zijn de huidige institutional repositories zeer geschikt want de instelling wil zelf de wetenschappelijke output van zijn onderzoekers bijhouden. Een mooi idee zou zijn dat institutional repositories nationaal geharvest worden om ze (ook) centraal te bewaren en toegankelijk te maken.

De beloning van wetenschappers, de carrièrecontrole, wordt nu volledig beheerst door de impact factoren van ISI. Naast het feit dat men in vraag kan stellen hoe een tijdschrift in ISI opgenomen wordt, is er ook de vraag of enkel een beperkte set tijdschriften aan citatie-analyse moet worden onderworpen en of dat door één bedrijf mag worden gecontroleerd. Moet de citatie-analyse niet gecombineerd worden met downloadfactoren?⁷ Velen zijn het erover eens dat het monopolie van de impact factoren moet worden doorbroken maar hoe het systeem dan wel moet werken, daarover bestaat nog geen eensgezindheid.

Elk van deze functies is belangrijk en moet in eender welk systeem worden gerespecteerd. Ze zijn echter niet onvoorwaardelijk verbonden met elkaar. De waarde van een publicatie wordt nog steeds door peer review bepaald, de vrije toegang heeft met de waarde echter niets te maken.

Initiatieven

Veel initiatieven ondersteunen Open Access. Een recent project is DRIVER. DRIVER staat voor Digital Repositories Infrastructure Vision for European Research en is een Europees project dat kadert binnen FP6. Er nemen 10 partners uit 8 landen deel. Het doel is een pan-Europese infrastructuur te bouwen, een virtuele knowledge base van Europees onderzoek, waarop verdere toepassingen en diensten kunnen worden geënt. Met infrastructuur wordt zowel technologie als mensen bedoeld.

Ook OECD steunt Open Access in zijn *Recommendation of the Council concerning Access to Research Data from Public Funding*⁸ en stelt dat Open Access tot publiek gesubsidieerde onderzoeksdata niet alleen helpt het onderzoekspotentieel van nieuwe digitale technologieën en netwerken te maximaliseren, maar ook grotere waarde geeft voor de investering in onderzoek; Al jarenlang draagt SPARC⁹ bij aan de opgang van Open Access. SPARC wil zich voornamelijk als katalysator en facilitator profileren en slaagt daar bijzonder goed in.

De *Directory of Open Access Journals* (DOAJ)¹⁰ geeft dan weer een overzicht van Open Access Journals. 2670 journals worden momenteel ontsloten via DOAJ met samen meer dan 132.000 artikelen. 802 tijdschriften zijn doorzoekbaar op artikelniveau.

Huidige stand van zaken in België

De Universiteit Gent, al jaren voortrekker van Open Access in België, is partner in het Europese DRIVER project¹¹. De andere partners in DRIVER zijn in mindere of meerdere mate betrokken in een nationaal of regionaal netwerk, maar in Bel-

gië bestaat zo'n netwerk niet. De gelegenheid werd dan ook te baat genomen een informeel nationaal netwerk te vormen over de taalgrensen heen. Waalse en Vlaamse collega's komen samen om ervaringen en ideeën uit te wisselen, discussies aan te gaan en elkaar beter te leren kennen. Een website¹² werd opgezet om informatie uit te wisselen en een gezamenlijk portaal te creëren. Ook werd een nationale conferentie georganiseerd op 13 februari 2007 om de impact van Open Access te beklemtonen. Op deze studiedag spraken vooral wetenschappers het publiek toe, waaronder Alma Swan en de rector van de universiteit van Luik, prof. Rentier.

De grote verwezenlijking was echter dat de rector van veertien Belgische universiteiten (FPMs, FUCAM, FUNDP, FUSAGx, FUSL, KUB, KULeuven, UA, UCL, UGent, UHasselt, ULB, ULg, VUB), de twee gemeenschapsministers van wetenschap (Minister Fientje Moerman en Minister Marie-Dominique Simonet) en de voorzitter van VLHORA, de Vlaamse Hogescholenraad, de *Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in Sciences and Humanities* ondertekenden. Daarmee ondersteunen zij de recente ontwikkeling naar Open Access en nemen zij de verantwoordelijk-

heid Open Access in hun instituut te verspreiden en te stimuleren. FWO en FNRS hadden de verklaring reeds getekend in 2003 en hernieuwden hun steun. FWO heeft recent ook een verplichting opgenomen om publicaties, resulterend uit onderzoek gesteund door FWO, in Open Access beschikbaar te maken.

Toekomst

De ontwikkeling naar Open Access is naar een hogere versnelling overgeschakeld, ook in België. Het is belangrijk deze beweging vanuit de bibliotheekwereld te blijven ondersteunen en het vuur absoluut laaiend te houden.

Inge Van Nieuwerburgh

Universiteitsbibliotheek

Rozier 9

9000 Gent

Inge.VanNieuwerburgh@UGent.be

8 mei 2007

Nota's

- 1 Meer over deze evolutie in het artikel "In Oldenburg's long shadow: librarians, research scientists, publishers, and the control of scientific publishing", Jean-Claude Guédon, ARL proceedings 138, 2001.
- 2 Bron: lezing Alma Swan, Key Perspectives Ltd, OA workshop Brussel, 15 mei 2006 <<http://www.keyperspectives.co.uk/> -> Open Access archive -> conference presentations>; (bezoekt op 7 mei 2007).
- 3 Website Springer: <<http://www.springer.com/dal/home/open+choice?SGWID=1-40359-0-0-0>> (bezoekt op 8 mei 2007).
- 4 <<http://www.sherpa.ac.uk/romeo.php>> (bezoekt op 8 mei 2007).
- 5 <<http://www.openarchives.org/>> (bezoekt op 7 mei 2007).
- 6 Zie het artikel "The Santa Fe Convention of the Open Archives Initiative", Herbert Van de Sompel, Carl Lagoze in D-LIB magazine, V6, nr. 2, febr. 2000 <<http://www.dlib.org/dlib/february00/vandesompel-oai/02vandesompel-oai.html>>, (laatste bezoek 8 mei 2007).
- 7 Zie het MESUR project (MEtrics from Scholarly Usage of Resources, Los Alamos National Laboratory): <<http://www.mesur.org/Home.html>> (bezoekt op 8 mei 2007).
- 8 OECD recommendation 14 December 2006 - C(2006)184 - <<http://webdomino1.oecd.org/horizontal/oecdacts.nsf/Display/3A5FB1397B5ADFB7C12572980053C9D3?OpenDocument>> (bezoekt op 8 mei 2007).
- 9 <<http://www.arl.org/sparc/>> (bezoekt op 8 mei 2007).
- 10 <<http://www.doaj.org/>> (bezoekt op 8 mei 2007).
- 11 <<http://www.driver-repository.eu>> (bezoekt op 8 mei 2007).
- 12 <<http://www.driver-repository.be>> (bezoekt op 8 mei 2007).

TOEGANG TOT DOCUMENTEN EN INFORMATIE

Sleutel voor een transparante overheid en als recht om te weten

---

Frankie SCHRAM

Gastprofessor, Katholieke Universiteit Leuven - Instituut voor de Overheid en Universiteit
Antwerpen - Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen
Medewerker, Katholieke Universiteit Leuven - Instituut voor Administratief Recht
Secretaris van de Commissie voor de toegang tot bestuursdocumenten, FOD Binnenlandse Zaken

- Het recht om te weten heeft weinig inhoud als aan de andere kant de toegang tot informatie en documenten niet verzekerd is. Tussen het recht om te weten en het recht van toegang tot documenten en informatie bestaat dus een onmiskenbare band. Voor ik in dit artikel nader in ga op de openbaarheidswetgeving als instrument voor het verzekeren van een recht van toegang tot bestuursdocumenten en informatie in het bezit van het bestuur, bekijken we het recht om te weten van naderbij. Maar het toekennen van toegang tot documenten en informatie in het bezit van het bestuur vormt ook een sleutel tot een meer transparante overheid. Het zet het bestuur aan zich zo te organiseren dat het doorzichtiger wordt voor eenieder¹.
- Le droit à l'information est vide de sens si l'accès à l'information et aux documents n'est pas assuré. Les différents niveaux de pouvoir en Belgique se sont donné beaucoup de peine pour garantir cet accès aux documents et à l'information. Ils l'ont fait sur un plan juridique (en accordant un droit d'accès aux documents administratifs) et, en pratique, ils ont également veillé à finaliser ce principe (en développant des bases de données qui dépouillent l'information institutionnelle). C'est surtout au niveau de l'accès à l'information en matière d'environnement que la dynamique est manifeste et elle est gérée aussi bien en interne qu'au niveau international¹.

Het recht om te weten benaderd vanuit verschillende invalshoeken

Het recht om te weten wordt vanuit verschillende invalshoeken gegarandeerd: als een mensenrecht, als een grondrecht, als een element van goed bestuur en als een element van accountability.

Het recht om te weten als mensenrecht

Een recht om te weten is in het internationale recht erkend als een dimensie van een meer omvattend mensenrecht. We vinden de verwoording ervan terug in enerzijds artikel 10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en in artikel 19 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten.

Artikel 10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Artikel 10 van het Verdrag van de Rechten van de Mens² luidt als volgt:

- "Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of door te geven, zonder inmenging van overheidswege en ongeacht grenzen. Dit artikel belet niet dat staten radio-omroep-,

bioscoop- of televisie- ondernemingen kunnen onderwerpen aan een systeem van vergunningen.

- *Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, welke bij de wet worden voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen."*

Ook al heeft de interpretatie van artikel 10 EVRM een dynamische evolutie gekend, precies in de richting van de ontvangstvrijheid voor het publiek, van de zorgplicht voor de overheid om het recht op informatie te helpen verwezenlijken door een openbaarheidsplicht inzake inlichtingen van algemeen belang en van een garingsvrijheid van de journalisten³, toch is het Europees Hof voor de Rechten van de Mens nooit zover gegaan om te besluiten dat er in hoofde van de overheid een verplichting bestaat een recht op toegang tot bestuursinformatie te voorzien⁴.

In het arrest *Sdruzeni Jihoceské Matky t. Tsjechië* heeft het Hof voor het eerst erkend - nadat al in

de rechtsleer dit standpunt werd verdedigd⁵ - dat de weigering door een overheid om informatie of bestuursdocumenten te verstrekken, moet worden beoordeeld in het kader van artikel 10, § 2 EVRM. Het Hof erkent dat de weigering tot het verlenen van toegang tot bestuursdocumenten die betrekking hebben op een kerncentrale en onder toepassing vallen van de nationale openbaarheidswetgeving, neerkomt op "*une ingérence au droit de la requérante de recevoir des informations*". Dat een toetsing mogelijk is aan artikel 10, § 2 EVRM houdt meteen in dat er geen absoluut recht van toegang tot overheidsinformatie of overheidsdocumenten bestaat, maar de weigering kan slechts plaatsvinden onder de voorwaarden die in artikel 10, § 2 EVRM zijn opgenomen. In casu wees het Hof het verzoek wegens schending van artikel 10 EVRM af omdat de door de Tjechische overheid ingeroepen redenen om de openbaarmaking te weigeren in overeenstemming waren met de voorwaarden van artikel 10, § 2 EVRM. De weigering was immers gegrond in de bescherming van vertrouwelijke ondernemings- en fabricagegegevens, in de bescherming van de nationale veiligheid tegen potentiële terroristische aanslagen en in de bescherming van de volksgezondheid. Bovendien benadrukte het Hof dat de gevraagde technische gegevens van de kerncentrale geen betrekking hebben op het algemeen maatschappelijk belang zodat van een manifeste schending van artikel 10 EVRM geen sprake kan zijn. Het Hof oordeelt dat in casu de weigering om toegang te verlenen zijn grondslag vindt in motieven die "noodzakelijk in een democratische samenleving" zijn. Het Hof benadrukt evenzeer dat uit artikel 10 EVRM geen verplichting voor de overheid voortvloeit om op eigen initiatief bepaalde informatie of bepaalde documenten openbaar te maken⁶.

Het Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten

Artikel 19 van het Internationaal Verdrag voor Burgerlijke en Politieke Rechten⁷ verduidelijkt dat:

- *Een ieder heeft recht zonder inmenging een mening te koesteren.*
- *Een ieder heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook op te sporen, te ontvangen en door te geven, ongeacht grenzen, hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van andere media naar zijn keuze.*
- *Aan de uitoefening van de in het tweede lid van dit artikel bedoelde rechten zijn bijzondere plichten en verantwoordelijkheden*

verbonden. Deze kan derhalve aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen beperkingen die bij de wet voorzien en nodig zijn:

- *in het belang van de rechten of de goede naam van anderen;*
- *in het belang van de nationale veiligheid of ter bescherming van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden."*

Het zou ons te ver leiden om in te gaan op de onmiskenbare verschillen tussen artikel 10 EVRM en artikel 19 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van de Mens⁸. Voor de Belgische rechtsorde is het trouwens van groot belang erop te wijzen dat België bij de deponering van de ratificatie een aantal verklaringen en reserves heeft geformuleerd ten aanzien van bepaalde artikelen van het BUPO⁹. Met betrekking tot artikel 19 BUPO is uitdrukkelijk vastgelegd dat dit artikel enkel kan worden toegepast binnen de context van de bepalingen en de begrenzingen die werden uitgewerkt of mogelijk zijn op grond van artikel 10 en 11 EVRM¹⁰. Het komt erop neer dat België "*voorrang zal verlenen aan de artikelen 10 en 11 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens boven de artikelen 19, 21 en 22 van het Internationaal Verdrag inzake burger- en politieke rechten*"¹¹. Dit heeft voor gevolg dat weinig zelfstandige waarde kan gegeven worden aan artikel 19 BUPO.

Op basis van een ander mensenrecht werd wel een heel omvangrijk recht van toegang tot informatie toegekend, zij het dat dit recht van toegang beperkt is tot informatie die in relatie staat tot de persoonlijke levenssfeer van een bepaalde persoon of groep van personen. Het vindt een verankering bv. in artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens¹².

Het recht om te weten als grondrecht

De Belgische Grondwet erkent op expliciete wijze een recht van toegang tot bestuursdocumenten op verzoek (art. 32 van de Grondwet), op indirecte wijze een recht van toegang tot milieu-informatie (art. 23, 4° van de Grondwet) en op indirecte wijze een recht van toegang tot informatie die verband houdt met je eigen persoonlijke levenssfeer (art. 22 van de Grondwet).

Artikel 32 van de Grondwet en artikel 23, 4° van de Grondwet verschillen sterk van elkaar. Die verschillen hebben we in onderstaande tabel samengebracht¹³.

Actieve openbaarheid slaat op het verstrekken van informatie en documenten uit eigen beweging, passieve openbaarheid op de verplichting om toegang tot informatie en documenten te

verstrekken op verzoek van de aanvrager. Slechts in het kader van de passieve openbaarheid wordt een subjectief recht toegekend waardoor de passieve openbaarheid een zuiver juridische aangelegenheid is. De actieve openbaar-

Informatieverstrekking als element van goed bestuur

Het recht om te weten dat zijn grondslag vindt in het governancebeginsel is niet zozeer een recht

criterium/Grondrecht	Art. 32 G.W.	Art. 23, 4 ^e G.W.
Doelstelling	Een recht om te weten	Een recht dat erop is gericht zijn gedrag aan te passen om een gezond leefmilieu te realiseren
Inhoud	Recht op inzage en recht op een kopie	Recht van toegang tot informatie dat niet nader omschreven is
Karakter	Zelfstandig grondrecht	Procedureel grondrecht
Aard van het recht	Passief	Actief + passief
Voorwerp	Bestuursdocumenten	Milieu-informatie
Werking	Direct	Indirect
Voorwaarden	- Modaliteiten en uitzonderingen bij wet, decreet of ordonnantie - Vergoeding is beperkt tot redelijke kostprijs	
Bevoegdheidsverdelende regel	Ja	Neen

heid bevat verplichtingen met een zekere beslissingsruimte wat haar ook tot een beleidskwestie en een politieke aangelegenheid maakt.

Naast het recht van toegang tot informatie die op jezelf betrekking heeft gegarandeerd door artikel 22 van de Grondwet, kent de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens⁴⁴ eveneens een recht van toegang tot je eigen persoonsgegevens toe die worden verwerkt.

Uit deze korte beschrijving blijkt dat er een onderscheid bestaat tussen twee modellen, enerzijds een recht van toegang tot informatie en een recht van toegang tot bestuursdocumenten. Het gaat wezenlijk om een typologie want in de praktijk is het onderscheid niet zo strak. Een recht van toegang leidt tot een antwoord op een vraag wat in bepaalde gevallen informatiecreatie met zich brengt. Dit is niet zo bij een recht van toegang tot bestuursdocumenten. Hier wordt wel een recht van toegang tot de bron van de informatie gegarandeerd wat bij een recht op informatie niet noodzakelijk het geval is. Een belangrijk onderscheid tussen beide modellen houdt verband met de aansprakelijkheid op wie de verplichting om toegang te verstrekken valt. In het geval van een recht van toegang tot documenten is de aansprakelijkheid van de verstrekker van de toegang beperkt tot de correctheid van de informatie in de documenten die hijzelf heeft opgesteld en tot correct toepassen van de openbaarheidswetgeving; in het geval van een informatiestelsel is de verstrekker van de informatie aansprakelijk voor de correctheid van de totaliteit van de informatie die hij verstrekt.

dat de burger ontleent aan een erkend recht, maar een principe dat diegene die informatie en documenten in zijn bezit heeft als een element van goed bestuur beschouwt. Goed bestuur vereist het verstrekken van informatie als maatschappelijke plicht. Het sluit in de eerste plaats een actief informatiebeleid in naar de stockholders van de activiteiten van de organisatie. Veelal leidt dit tot zelfregulering, namelijk het zichzelf opleggen van regels die tot informatieverstrekking aanleiding geven.

Informatieverstrekking als element van accountability

Rekenschap afleggen neemt toe naarmate men een belangrijkere maatschappelijke rol vervult. Het feit dat men invloed op de samenleving uitoefent of dat men activiteiten vervult gefinancierd met private of publieke middelen, vereist dat de organisatie verantwoording aflegt tegenover de stockholders of de middelenverschaffers. Deze zienswijze leidt ertoe dat allerlei specifieke activiteiten door een organisatie worden ontwikkeld, zoals het opstellen en verspreiden van rapporten en verslagen. De mate waarin men rekenschap wil afleggen is soms een gevolg van zelfregulering, maar vaak het gevolg van overheidsregulering die een bepaalde mate van verantwoordingsverplichting oplegt.

Spanningsvelden tussen informatieaanbod en informatievraag

Het recht om te weten roept een aantal spanningsvelden op die verband houden met de ver-

houding tussen het informatieaanbod en de informatievraag. Het gaat om een dubbel probleem: in bepaalde gevallen kan het informatieaanbod kleiner zijn dan de informatieaanvraag, maar in bepaalde gevallen kan het informatieaanbod ook groter zijn dan de informatievraag. In dit laatste gevaar bestaat het gevaar dat de burger verzuipt in informatie. De verhouding tussen informatieaanbod en informatieaanvraag is niet enkel een kwantitatief vraagstuk, maar heeft ook een kwalitatieve dimensie. Hieronder valt onder meer de vraag of de informatie wel op het niveau van de burger is. Een ander aspect is of het informatieaanbod betrekking heeft op de bronnen van de informatie, dan wel secundaire en dus afgeleide informatie is. Hier rijst telkens de vraag wat de burger wenst en wat het bestuur wenst te bieden. Hierbij komen ook praktische vragen kijken zoals de vraag naar de mogelijkheid om aan een informatievraag te voldoen.

De openbaarheidswetgeving als middel tot het recht om te weten

Algemeen

De evolutie van de openbaarheidswetgeving

De evolutie van de openbaarheidswetgeving is het resultaat van een interne, maar ook externe dynamiek. Als elementen van interne dynamiek kunnen naar voor worden gebracht: de hervorming van de administratie, de optimalisering van de eigen regelgeving, de evolutie van interne begrippen in het recht, de interpretatie van de openbaarheidswetgeving door commissies, beroepsinstanties en rechtsprekende instanties en de bevoegdheidsverdelende regel in artikel 32 van de Grondwet. Wat de externe dynamiek betreft kan worden gewezen op de technologische evolutie, verplichtingen die voortvloeien uit internationale regelgeving, de evolutie van de andere openbaarheidsregelgeving binnen België en politieke gebeurtenissen zoals het internationaal terrorisme dat heeft geleid tot uitsluiting van geclassificeerde documenten¹⁵ en informatie m.b.t. kernenergie¹⁶.

Heel wat van deze determinanten zijn bepalend geweest voor de totstandkoming van het Vlaamse decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur. Wat de interne dynamiek betreft kan vooreerst worden gewezen op een nieuwe hervorming van de Vlaamse administratie die op poten werd gezet en luistert naar de naam Beter Bestuurlijk Beleid¹⁷. Daarnaast wenste de Vlaamse regering een aantal knelpunten in het openbaarheidsdecreet van 18 mei 1999 op te lossen¹⁸. Verder leidde de evolutie

van het begrip "administratieve overheid" in de rechtspraak van het Hof van Cassatie, de Raad van State en het Arbitragehof¹⁹ tot een inhoudelijke uitholling van de bestaande openbaarheidswetgeving waarvoor de Vlaamse decreetgever niet onverschillig kon blijven. Ook externe druk leidde tot het decreet van 26 maart 2004. In de eerste plaats kan men wijzen op de ontwikkeling van het internet, e-government en van digitalisering van informatie, die hoewel ze verband houden met een technologische evolutie, dieper ingrijpt. Verder is er de internationale regelgeving die op België van toepassing werd en betrekking heeft op milieu-informatie: er is het Verdrag van Aarhus²⁰ en richtlijn 2003/4/EG²¹ die in de plaats kwam van richtlijn 90/313/EEG²². Ook evoluties van andere openbaarheidswetgeving in België beïnvloedde de totstandkoming van het decreet van 26 maart 2004, vooral dan de modelrol die de federale wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur vervulde. Tenslotte moet ook worden gewezen op een nieuwe fase in de staatsvorming die het Vlaamse Gewest ook bevoegd maakte voor een reeks gedecentraliseerde besturen zoals de Vlaamse provincies, gemeenten en kerkbesturen²³.

De complexiteit van de Belgische openbaarheidsregelgeving

De Belgische openbaarheidsregelgeving is om twee redenen heel complex. Vooreerst moeten we wijzen op artikel 32 van de Grondwet dat een bevoegdheidsverdelende regel bevat die zowel het fundamentele karakter van het grondrecht wil erkennen als de autonomie van de verschillende gemeenschappen en gewesten. Daarnaast hebben verschillende wetgevers een scheiding uitgewerkt tussen de openbaarheid van milieu-informatie en de openbaarmaking van bestuursdocumenten. Dit brengt ons tot drie federale openbaarheidswetten²⁴, 1 Vlaams openbaarheidsdecreet²⁵, 4 decreten op het niveau van het Waalse Gewest²⁶, 3 ordonnanties en 1 decreet op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest²⁷, 1 decreet van de Franse Gemeenschap²⁸ en 1 decreet van de Duitstalige Gemeenschap²⁹. Tenslotte moeten we nog voor ogen houden dat in een aantal afzonderlijke regelgevingen specifieke toegangsregels en uitsluitingsregels zijn uitgewerkt.

Het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur³⁰

De inhoud van het openbaarheidsdecreet

Het decreet van 26 maart 2004 bevat bepalingen die betrekking hebben op vier aspecten:

- regels die betrekking hebben op een klantvriendelijke overheid;
- regels die betrekking hebben op de passieve openbaarheid van bestuur;
- regels die betrekking hebben op de actieve openbaarheid van bestuur;
- kwaliteitseisen voor milieu-informatie.

Kwaliteitseisen voor milieu-informatie

Het heeft weinig betekenis om enkel in een recht van toegang tot informatie te voorzien als er geen garanties zijn dat er inderdaad informatie wordt ingezameld en dat die informatie niet aan bepaalde kwaliteitsvereisten voldoet. Daarom bepaalt het decreet dat de milieu instanties ervoor zorgen dat de milieu-informatie die relevant is voor hun taak en waarover ze beschikken of die voor hen wordt beheerd, in de mate van het mogelijke geordend, accuraat, vergelijkbaar en geactualiseerd is³¹.

Regels die betrekking hebben op een klantvriendelijke overheid

In dit verband bevat het decreet twee belangrijke maatregelen. De eerste verplicht een instantie om in elke briefwisseling die van haar uitgaat de naam, de hoedanigheid, het adres en het telefoonnummer van degene die meer inlichtingen kan verstrekken over het dossier, te vermelden³².

Daarnaast geldt de verplichting om de beroepsmogelijkheden te vermelden. Een beslissing of een administratieve handeling met individuele strekking, die beoogt rechtsgevolgen te hebben voor één of meer bestuurden of voor een ander bestuur, wordt immers slechts geldig ter kennis gebracht als ook de beroepsmogelijkheden en de modaliteiten van het beroep worden vermeld. Als sanctie op het niet naleven geldt dat de termijn voor het indienen van het beroep geen aanvang neemt³³.

Regels die betrekking hebben op de passieve openbaarheid van bestuur

In het kader van de passieve openbaarheid garandeert het decreet een recht van toegang tot bestuursdocumenten die een recht op inzage, een recht op uitleg en een recht op kopie insluit³⁴. Het bevat daaraan gekoppeld een accessoir recht, namelijk een correctierecht met betrekking tot informatie die op de aanvrager zelf betrekking heeft voor zover er geen specifieke procedures voorhanden zijn³⁵.

Een bestuursdocument is "*de drager, in welke vorm ook, van informatie waarover een instantie beschikt*". Het gaat om een heel ruim begrip aangezien de aard van de drager geen enkel belang

heeft, noch de vorm, noch de herkomst. Het volstaat dat een instantie over de informatie beschikt³⁶. Onder beschikken verstaat men zowel informatie in het bezit van een instantie, informatie die voor haar ter beschikking moet worden gehouden³⁷, informatie in het bezit van haar personeelsleden³⁸ als informatie die door haar in een archief is neergelegd³⁹.

De passieve openbaarheid verloopt via het naleven van een procedure die als volgt kan worden samengevat: een aanvrager dient zijn aanvraag schriftelijk (per brief, per fax, per e-mail of persoonlijk) in. De vereiste vermeldingen zijn vrij beperkt en kunnen niet als ontvankelijkheidsvereisten worden aangemerkt, tenzij wanneer het gaat om het aantonen van een belang dat vereist is voor informatie van persoonlijke aard⁴⁰.

De instantie die de aanvraag ontvangt, registreert de aanvraag en verwijst de aanvraag door als ze niet in het bezit is van de gevraagde bestuursdocumenten. De registratie doet de termijnen lopen. Nadat ze eerst heeft onderzocht als voldaan is aan de formele vereisten en aan de vereiste van het aantonen van het belang voor informatie van persoonlijke aard, gaat ze na of bepaalde uitzonderingsgronden kunnen of moeten worden ingeroepen. Die beslissing neemt ze binnen vijftien dagen na registratie. Deze termijn is eventueel met vijftien dagen te verlengen⁴¹. Valt bepaalde informatie onder een of meerdere uitzonderingsgronden, dan geeft ze voor zover dit mogelijk is de overige informatie vrij. In dit verband spreekt men van de gedeeltelijke openbaarmaking. Een instantie beschikt over maximum 30 dagen om tot uitvoering van haar beslissing over te gaan⁴². Wordt de mededeling in de vorm van een kopie gevraagd, dan houdt de instantie rekening deze te verstrekken in de vorm en het formaat die de aanvrager wenst⁴³. Wenst de aanvrager gebruik te maken van zijn recht op inzage, dan stelt de instantie die het bestuursdocument in haar bezit heeft in overleg met de aanvrager de plaats, de datum en het tijdstip van inzage vast. De aanvrager moet het bestuursdocument onder redelijke omstandigheden kunnen inkijken en moet hiervoor ook voldoende tijd krijgen⁴⁴.

Tegen een negatieve beslissing of gedeeltelijk negatieve beslissing, de niet uitvoering van een beslissing of een onwillige uitvoering van een beslissing kan de aanvrager een administratief beroep instellen bij de beroepsinstantie openbaarheid van bestuur. Deze administratieve beroepsinstantie bestaat uit ambtenaren. De procedure is nagenoeg gelijk aan deze van de aanvraag. De termijn voor de beslissing van de beroepsinstantie bedraagt dertig dagen. Het beroep moet wel binnen dertig kalenderdagen worden ingediend. Deze termijn gaat in de dag na het versturen van de beslissing of de dag na het verstrijken van de uitvoeringstermijn⁴⁵.

Tegen de beslissing van de beroepsinstantie kan de aanvrager een beroep instellen bij de Raad van State. Het betreft hier vreemd genoeg een beroep in het kader van het objectief contentieux terwijl hier toch eigenlijk een subjectief recht in het geding is. Net omdat het hier om een subjectief recht gaat, kan de aanvrager zich ook steeds wenden tot de burgerlijke rechter. In dat geval geldt niet dat hij eerst de administratieve beroepsprocedure moet uitputten vooraleer hij zich tot de rechter kan wenden⁴⁶.

Beperkingen op de toegang tot bestuursdocumenten

Het recht van toegang tot bestuursdocumenten en tot milieu-informatie is geen absoluut recht. De kans bestaat immers dat door de openbaarmaking immers schade wordt toegebracht aan andere beschermingswaardige belangen en rechten. De weigeringsgronden gelden zowel ten aanzien van de passieve als ten aanzien van de actieve openbaarheid⁴⁷.

Het decreet van 26 maart 2004 bevat in dit verband een aantal algemene interpretatieregels voor uitzonderingsgronden. Omdat het recht van toegang tot bestuursdocumenten een grondrecht is, moeten alle uitzonderingsgronden restrictief worden geïnterpreteerd⁴⁸. Wanneer bepaalde informatie niet openbaar kan worden gemaakt omwille van een uitzonderingsgrond, dan moet wel alle andere informatie in dat document openbaar worden gemaakt⁴⁹. Tenslotte bevat het decreet enkel uitzonderingsgronden die de Vlaamse decreetgever kan uitvaardigen op gronden die tot zijn bevoegdheid behoren. Voor uitzonderingsgronden die behoren tot gronden die tot de federale bevoegdheid, vindt men terug in artikel 6, §§ 1 en 2 van de wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur⁵⁰. Alle uitzonderingsgronden moet in concreto worden gemotiveerd.

In het decreet zijn verschillende soorten uitzonderingsgronden terug te vinden. Zo kan men een onderscheid maken tussen inhoudelijke en formele uitzonderingsgronden. Inhoudelijke uitzonderingsgronden beschermen een bepaald belang, terwijl formele uitzonderingsgronden los staan van de inhoud. Een ander onderscheid houdt verband met het al dan niet verplicht karakter van een uitzonderingsgrond. In het geval van een verplichte uitzonderingsgrond is een instantie verplicht de openbaarmaking te weigeren als de informatie onder een bepaalde uitzonderingsgrond valt, ingeval van een facultatieve uitzonderingsgrond heeft de instantie een bepaalde beoordelingsruimte om al dan niet te beslissen tot niet openbaarmaking. De facultatieve uitzonde-

ringsgronden zijn terug te vinden in artikel 11 van het decreet en hebben overwegend een formeel karakter. Zo mag een instantie een aanvraag afwijzen omwille van de aard van de aanvraag (de aanvraag blijft kennelijk onredelijk of blijft op een te algemene wijze geformuleerd na een verzoek van de instantie tot herformulering van de eerste aanvraag) of omwille van de toestand van het document (de aanvraag heeft betrekking op bestuursdocumenten die niet af of onvolledig zijn). De andere uitzonderingsgronden hebben een verplicht karakter.

De uitzonderingsgronden kunnen ook opgedeeld worden in deze die een relatief karakter hebben en deze die een absoluut karakter hebben. Een absolute uitzonderingsgrond moet worden ingeroepen van zodra het beschermde belang schade door de openbaarmaking zou ondervinden. Hier is de verplichting tot openbaarmaking gekoppeld aan een schadetest. Bij een relatieve uitzonderingsgrond kan de openbaarmaking slechts worden geweigerd als het resultaat van een belangenafweging tussen enerzijds het algemeen belang tot openbaarmaking en het specifiek beschermde belang, in het voordeel van deze laatste doorweegt. Men spreekt in dit verband van een algemeen belangtest. Alle uitzonderingsgronden in artikel 11 en artikel 14 en 15 hebben een relatief karakter, terwijl de uitzonderingsgronden in artikel 13 een absoluut karakter hebben.

Niet alle uitzonderingsgronden zijn van toepassing op alle instanties. Dit geldt enkel voor de uitzonderingsgronden in artikel 13, 14 en 15 van het decreet⁵¹. De uitzonderingsgronden in artikel 11 echter zijn enkel van toepassing op de instanties die volledig onder het toepassingsgebied van het decreet vallen.

Er kan ook een onderscheid worden gemaakt tussen uitzonderingsgronden die gelden ten aanzien van milieu-informatie en deze die gelden ten aanzien van andere informatie. Ten aanzien van milieu-informatie gelden de uitzonderingen in artikel 15, ten aanzien van andere informatie deze in de artikelen 13 en 14. Alle uitzonderingsgronden die gelden voor milieu-informatie zijn relatief van aard. Niet alle uitzonderingsgronden die gelden voor andere informatie kunnen ook worden ingeroepen ten aanzien van milieu-informatie. Binnen milieu-informatie geldt een specifiek regime voor emissiegegevens⁵² en voor Seveso-informatie⁵³.

Tenslotte is er nog een weigeringsgrond in hoofde van de aanvrager: de vereiste dat de aanvrager een belang moet aantonen voor informatie van persoonlijke aard. Informatie van persoonlijke aard mag niet worden verward met persoonsgegevens. Het gaat om "informatie die betrekking

heeft op een beoordeling of een waardeoordeel, of die de beschrijving van een gedrag bevat van een bij name genoemd of een gemakkelijk identificeerbaar natuurlijk persoon⁵⁴. Het belang wordt in het decreet heel strikt omschreven: er is enkel sprake van een belang wanneer de aanvrager rechtstreeks en persoonlijk in zijn rechtssituatie kan worden geraakt door ofwel:

- de informatie;
- de beslissing waarop de informatie betrekking heeft;
- 3de beslissing ter voorbereiding waarvan het document dat de informatie bevat, werd opgesteld.

De aanvrager moet geen belang aantonen als de informatie op hemzelf betrekking heeft. Voor informatie van persoonlijke aard die eveneens als milieu-informatie kan worden gekwalificeerd, moet evenmin een belang worden aangetoond⁵⁵.

Andere "beperkingen"

Het decreet bevat geen bepalingen m.b.t. de verhouding tussen het decreet en de intellectuele rechten. Dit houdt verband met het feit dat enkel de federale wetgever bevoegd is op het gebied van intellectuele rechten. Dit betekent natuurlijk niet dat geen rekening moet worden gehouden met het bestaan van die intellectuele rechten. Het belangrijkste intellectueel recht dat vragen oproept ten aanzien van de openbaarheid van bestuur is het auteursrecht. Als basisprincipe geldt dat geen kopie van een bestuursdocument mag worden verstrekt zonder toestemming van de auteursrechtelijke. De beroepsinstantie volgt de administratieve praktijk dat de overheid zelf haar auteursrecht niet kan invoeren om de toegang tot bestuursdocumenten te weigeren. Dit betekent echter niet dat de aanvrager vrij gebruik kan maken van die bestuursdocumenten. Hij dient steeds de toestemming te vragen van de overheid die de auteursrechtelijke is. Niet enkel het recht op een kopie maar ook het inzage-recht kan worden verhinderd door het auteursrecht. Naast het vermogensrechtelijke aspect heeft het auteursrecht immers een moreel aspect op grond waarvan de auteur al dan niet beslist tot openbaarmaking van zijn auteursrechtelijk beschermd werk.

Het decreet bevat wel een verbod van commercieel gebruik en commerciële verspreiding van bestuursdocumenten die op grond van het decreet zijn verkregen⁵⁶. Het gaat niet om een uitzonderingsgrond, maar om een verbod dat in principe slechts achteraf kan worden vastgesteld en waarvoor het decreet zelf geen strafbepalingen bevat. De draagwijdte van het verbod is overigens beperkt omdat ze enkel verhindert dat het bestuursdocument zelf commercieel wordt ver-

spreid of gebruikt. Niets verhindert dat het oorspronkelijke bestuursdocument wordt verrijkt met nieuwe informatie en dat het nieuwe product commercieel wordt gebruikt of verspreid.

Bepalingen die verband houden met de actieve openbaarheid

Het decreet verplicht de belangrijkste instanties tot het voeren van een voorlichtingsbeleid. Dit voorlichtingsbeleid heeft betrekking op het beleid, de regelgeving, de dienstverlening en de rechten die de bevolking verkrijgt op grond van het decreet. Het decreet bevat ook een aantal inhoudelijke criteria waaraan de voorlichting moet voldoen: ze moet systematisch, correct, evenwichtig, tijdig en op verstaanbare wijze plaatsvinden ten aanzien van de bevolking of doelgroepen binnen die bevolking⁵⁷. Op vandaag wordt aan die actieve openbaarheidsverplichting via talrijke websites voldaan. Denken we bijvoorbeeld aan de Vlaamse codex <<http://Hwww.vlaanderen.be/codex>>, Edulex <<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/>>, ruimtelijke ordening <<http://www.ruimtelijkeordering.be>>. Ook Felnet kan in dit kader worden gesitueerd want dit netwerk beoogt bibliotheekcollecties op het gebied van leefmilieu te centraliseren en aan een zo groot mogelijk publiek ter beschikking te stellen. Het zijn maar enkele voorbeelden van de zovele initiatieven die door de Vlaamse overheid, maar ook door talrijke provinciale en lokale besturen worden genomen om hun beleid, regelgeving en dienstverlening beter aan het publiek bekend te maken.

Het decreet voorziet ook in enkele instrumenten voor het voorlichtingsbeleid. De belangrijkste is de figuur van de communicatieambtenaar. Niet elke instantie, maar de hele Vlaamse overheid, de Vlaamse provincies, gemeenten en OCMW's zijn hiertoe gehouden. De communicatieambtenaar is belast met de voorbereiding en de realisatie van het communicatiebeleid. Hij stimuleert, coördineert en begeleidt de communicatie van de betrokken bestuursinstantie. Hij licht de bevolking en de betrokken doelgroepen voor over het gevoerde beleid, over specifieke beslissingen die op hen betrekking hebben en over de dienstverlening van de betrokken bestuursinstantie. Tenslotte wordt hij door het decreet ook belast met het toezicht of alle voor de burgers bestemde bestuursdocumenten in correcte en verstaanbare taal zijn gesteld⁵⁸. Een tweede instrument is het bestand met wegwijis- of eerstelijnsinformatie⁵⁹. Onder "wegwijis-informatie" moet men informatie verstaan die aangeeft waar de informatiezoeker terecht kan hetzij voor informatie over een bepaald onderwerp, hetzij voor de behandeling van een probleem of administratieve procedure, on-

der "eerstelijnsinformatie" niet-dossiergebonden basisinformatie die op een eenvoudige wijze kan worden verstrekt. Vooraleer dit bestand wordt gerealiseerd rust op gemeenten en provincies de verplichting een wegwijsdocument op te stellen en ter beschikking te stellen van de bevolking. Het decreet bevat ook een controlemechanisme in de vorm van een gecoördineerd verslag en een evaluatie van de communicatie en het communicatiebeleid. Dit gebeurt door de Vlaamse regering voor de Vlaamse ministeries, de intern verzelfstandigde agentschappen met rechtspersoonlijkheid en de extern verzelfstandigde agentschappen, met betrekking tot het voorbije jaar, ten aanzien van het Vlaams Parlement⁶⁰.

Tenslotte bevat het decreet een kaderbepaling voor de verspreiding van milieu-informatie. Met het Besluit van de Vlaamse regering van 28 oktober 2005 betreffende de verspreiding van milieu-informatie⁶¹ heeft de Vlaamse regering invulling gegeven aan deze bepaling en nader bepaald welke instantie welke milieu-informatie openbaar moet maken.

Besluit

Toegang tot bestuursdocumenten en tot informatie waarover besturen beschikken, is een belangrijk instrument dat het recht om te weten moge-

lijk maakt en besturen aanzet om een grotere transparantie na te streven en rekenschap af te leggen. De openbaarheidsregelgeving houdt daartoe een belangrijke stap in omdat de toegang tot bestuursdocumenten en milieu-informatie op verzoek een subjectief recht is en een minimale juridische verplichting voor de besturen bevat om informatie en bestuursdocumenten ter beschikking te stellen uit eigen beweging. Belangrijker is echter dat langzaam maar zeker die openbaarheidswetgeving ook leidt tot een mentaliteitswijziging en de groei van de overtuiging dat goed bestuur in een democratische samenleving zo transparant mogelijk dient te verlopen. Er is al een hele weg afgelegd, maar er is nog een lange weg te gaan. Het internet en e-government maken een verschuiving mogelijk van vooral passieve openbaarheid naar actieve openbaarheid. Initiatieven zoals Felnet tonen dit aan.

Frankie Schram
Universiteit Antwerpen
Departement Politieke Wetenschappen
Stadscampus
S.KSA6.105
Korte Sint-Annastraat 6
2000 Antwerpen
frankie.schram@ua.ac.be

10 januari 2007

Nota's

- ¹ DE TERWANGNE C. en DE LA CROIX-DAVIO Th. *L'accès à l'information administrative et la commercialisation des données publiques*. Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix de Namur, CRID. *Cahiers du Centre de Recherches Informatique et Droit*, Brussel : Bruylant, 1994, n°9, p. 22.
- ² Council of Europe. Verdrag tot bescherming <<http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/655FDBCF-1D46-4B36-9DAB-99F4CB59863C/0/DutchN%C3%A9erlandais.pdf>> (bezocht op 10 januari 2007).
- ³ EHRM (Europees Hof voor de Rechten van de mens), arrest Sunday Times van 26 april 1979, *Publ. Eur. Court H.R.*, series A, vol. 30, par. 65 – 67; EHRM, arrest Barthold van 25 maart 1985, *Publ. Eur. Court H.R.*, series A, vol. 90, par. 42; EHRM, arrest Lingens van 8 juli 1986, *Publ. Eur. Court H.R.*, series A, vol. 103, par. 41 – 42; EHRM, arrest Autronic AG van 22 mei 1990, *Publ. Eur. Court H.R.*, série A, vol. 178, par. 44 – 63; EHRM, arrest Observer and Guardian van 26 november 1991, *Publ. Eur. Court H.R.*, série A, vol. 216, par. 59; EHRM, arrest Sunday Times van 26 november 1991, nr. 2, *Publ. Eur. Court H.R.*, série A, vol. 217, par. 50.
- ⁴ BRACONNIER, S. *Jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme et droit administratif français*, Brussel : Bruylant, 1997, 249; SAMBON, J. *L'accès à l'information en matière d'environnement comme droit fondamental, Aménagement-Environnement*, 1996, pp. 237-238.
- ⁵ SCHRAM F., *Begrenzungen aan de openbaarheid van bestuur. Een analyse en vergelijking van de internrechtelijke openbaarheidsregelingen in het Belgische recht*. Onuitg. proefschrift tot het behalen van de graad van doctor in de rechten. Leuven: K.U.Leuven, 2002, pp. 182-183.
- ⁶ EHRM, arrest Sdruzeni Jihoceské Matky t. Tsjechië, <<http://www.echr.coe.int>>; zie VOORHOOF, D. Recht op toegang tot bestuursdocumenten voortaan ook onderdeel van expressie- en informatievrijheid (art. 10 EVRM), *De Juristenkrant* 2006, n° 135, p.16.
- ⁷ <<http://www.vormen.org/informatie/downloads/BuPo.pdf>> (bezocht op 10 januari 2007).

- ⁸ Zie hiervoor: SCHRAM, F. *Tussen openbaarheid en privacy: een verhaal van grijstinten*, Brussel, Uitgeverij Politeia, 2006, pp. 30 – 47.
- ⁹ MELCHIOR, M. ; DE GREVE, L. Protection constitutionnelle et protection internationale des droits de l'homme: concurrence ou complémentarité ?, *R.U.D.H.* 1995, jg. 7, p. 222.
- ¹⁰ B.S. 6 juli 1983; VANDE LANOTTE, J. ; VAN DE PUTTE, M. De Belgische rechtspraak met betrekking tot het internationaal verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten, in *De betekenis van het Internationaal Verdrag inzake Mensenrechten en Politieke Rechten voor de interne rechtsorde*, Interuniversitair Centrum Mensenrechten (ed.) Antwerpen/Apeldoorn: Maklu Uitgevers, 1993, p. 76.
- ¹¹ BOSSUYT M., België partij bij de UNO-Pacten inzake Mensenrechten. *R.W.* 1983-1984, p. 789.
- ¹² Zie hierover meer uitgebreid: SCHRAM, F. *op. cit.*, pp. 55 – 65.
- ¹³ SCHRAM, F. *Openbaarheid van bestuur (Administratieve rechtsbibliotheek – beknopt)*. Brugge, die Keure, 2003 ; SCHRAM, F. Algemene inleiding. in SCHRAM, F. *Handboek Openbaarheid van bestuur*, Brussel: Uitgeverij Politeia, 2006, pp. 22 – 35.
- ¹⁴ B.S. 18 maart 1993, zoals herhaaldelijk gewijzigd o.m. door de Wet van 11 december 1998 tot omzetting van de richtlijn 95/46/EG van 24 oktober 1995 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrij verkeer van die gegevens, B.S. 3 februari 1999.
- ¹⁵ Art. 26, § 1 van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, B.S. 7 mei 1999, 15.752 - 16.758, zoals gewijzigd door de wet van 17 januari 2003, B.S. 7 februari 2003, 5.350 en de wet van 3 mei 2005, B.S. 27 mei 2005, 24.993 - 24.996.
- ¹⁶ Art. 2bis van de wet van 15 april 1994 betreffende de bescherming van de bevolking en van het leefmilieu tegen de uit ioniserende stralingen voortvloeiende gevaren en betreffende het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle en tot regeling van de overdracht van sommige personeelsleden van de Dienst Veiligheid van de Staat op het gebied van de kernenergie, zoals ingevoegd door artikel 4 van de wet van 2 april 2003, B.S. 3 mei 2003, 23.745 - 23.748.
- ¹⁷ <<http://www2.vlaanderen.be/ned/sites/bbb/>> (bezoekt op 10 januari 2007).
- ¹⁸ SCHRAM, F. Openbaarheid van bestuur in Vlaanderen in een derde versnelling in SCHRAM, F. (ed.), *Openbaarheid van bestuur. Stand van zaken 2004*. Leuven: Instituut voor Administratief Recht K.U.Leuven, 2004, pp. 81-130.
- ¹⁹ Zie voor een uitvoerige bibliografie: SCHRAM, F. *Tussen openbaarheid en privacy: een verhaal van grijstinten*, Brussel: Uitgeverij Politeia, 2006, p. 84, voetnoot 240.
- ²⁰ Voluit: *Convention on access to information, public participation in decision - making and access to justice in environmental matters, verdrag afgesloten in de European Commission of the United Nations*, <<http://www.unece.org/env/pp/documents/cep43e.pdf>> (bezoekt op 10 januari 2007).
- ²¹ Richtlijn 2003/4/EG van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2003 inzake de toegang van het publiek tot milieu-informatie en tot intrekking van Richtlijn 90/313/EEG van de Raad, *PB L.* 041, 14 februari 2003, pp. 26-32.
- ²² *PB L.* 158 van 23 juni 1990, 56; KRÄMER, L. La Directive 90/313/CEE sur l'accès à l'information du public à l'information détenue par l'administration. in *Het recht op informatie inzake leefmilieu*. Brussel: Story-Scientia, 1991, pp. 3-9; HALLO, R. The Right of Access to Environmental Information: Directive 90/313/EEC and other measures, in PÂQUES, M. ;VAN PELT, P. (ed.), *Recente ontwikkelingen in het Europees milieurecht. Rechten van de burgers en de verenigingen in het Europees Milieurecht*, Brussel, Story-Scientia, 1998, p. 13; SCHRAM, F. Openbaarheid van bestuur: een voorbeeld van interactie tussen het Europees en nationaal publiekrecht, *T.B.P.* 1999, pp. 162-165.
- ²³ Bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en gemeenschappen, B.S. 3 augustus 2001, 26.636 - 26.645. Zie INGELAERE, F. ; CLEMER, G. ; SEUTIN B. ; VAN HAEGENDOREN G. Lambertmont: de staatsvorming van 2001. in VAN HAEGENDOREN G. en SEUTIN B. (ed.), *De bevoegdheidsverdeling in het federale België*. Brugge: die Keure, 2001, pp. 28-48.
- ²⁴ Wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur, B.S. 30 juni 1994, 17.662-17.665, aangevuld door Wet 25 juni 1998, B.S. 4 september 1998, 28.549, en door de Wet van 26 juni 2000 tot wijziging van de wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur en de wet van 12 november 1997 betreffende de openbaarheid van bestuur in de provincies en gemeenten, B.S. 15 juli 2000, 24.788 – 24.789, erratum, B.S. 23

- augustus 2000, 28.293 en zoals gewijzigd door de wet van 5 augustus 2006 betreffende de toegang van het publiek tot milieu-informatie, *B.S.* 28 augustus 2006, 42.538 - 42.546; de wet van 12 november 1997 betreffende de openbaarheid van bestuur, *B.S.* 19 december 1997, 34.253-24.256, aangevuld door Wet 25 juni 1998, *B.S.* 4 september 1998, 28549 en door de Wet van 26 juni 2000 tot wijziging van de wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur en de wet van 12 november 1997 betreffende de openbaarheid van bestuur in de provincies en gemeenten, *B.S.* 15 juli 2000, 24.788 - 24.789, erratum, *B.S.* 23 augustus 2000, 28.293 en zoals gewijzigd door de wet van 5 augustus 2006 betreffende de toegang van het publiek tot milieu-informatie, *B.S.* 28 augustus 2006, 42.538 - 42.546 en de wet van 5 augustus 2006 betreffende de toegang van het publiek tot milieu-informatie, *B.S.* 28 augustus 2006.
- ²⁵ Decreet van het Vlaams Parlement van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur, *B.S.* 1 juli 2004, 53.371 - 53.385, err. *B.S.* 18 augustus 2004, 62.045.
- ²⁶ Décret du Conseil Régional Wallon du 30 mars 1995 relatif à la publicité de l'Administration, *B.S.* 28 juni 1995, 18.373-18.378. Dit decreet werd gewijzigd door het Decreet van 7 maart 2001 betreffende de openbaarheid van bestuur in de Waalse intercommunales, *B.S.* 20 maart 2001, 8.719 - 8.726; decreet van het Waalse Gewest van 7 maart 2001 betreffende de openbaarheid van bestuur in de Waalse intercommunales, *B.S.* 20 maart 2001, 8.719 - 8.726; decreet van de Waalse Gewestraad van 27 mei 2004 betreffende Boek I van het Milieuwetboek, *B.S.* 9 juli 2004, 54.654 - 54.698, zoals gewijzigd door het Decreet van 16 maart 2006 tot wijziging van Boek I van het Milieuwetboek inzake het recht van toegang van het publiek tot milieu-informatie, *B.S.* 6 april 2006, 19.295 - 19.300. De bepalingen van de wet van 12 november 1997 betreffende de openbaarheid van bestuur in de provincies en gemeenten en het decreet van het Waalse Gewest van 7 maart 2001 betreffende de openbaarheid van bestuur in de Waalse intercommunales werden voor wat betreft de gemeenten en intercommunales gelegen in het Waalse Gewest geïntegreerd in de Code de la Démocratie locale et de la décentralisation: art. L156.1 tot en met L156.13 (voor de Waalse intercommunales) en art. L3211.1 tot en met art. L323.9 (voor de Waalse gemeenten en provincies) van de Code de la Démocratie locale et de Décentralisation.
- ²⁷ Ordonnantie van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad van 30 maart 1995 betreffende de openbaarheid van bestuur, *B.S.* 23 juni 1995, 18.049-18.053, zoals gewijzigd door de Ordonnantie van 18 maart 2004 inzake toegang tot milieu-informatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, *B.S.* 30 maart 2004, 17.846 - 17.852; Decreet van de Franse Gemeenschapscommissie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 11 juli 1996 betreffende de openbaarheid van bestuur, *B.S.* 27 augustus 1996, 22.702-22.706; Ordonnantie van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 26 juni 1997 betreffende de openbaarheid van bestuur, *B.S.* 20 september 1997, 24.510-24.513; Ordonnantie van 18 maart 2004 inzake toegang tot milieu-informatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest *B.S.* 30 maart 2004, 17.846 - 17.852.
- ²⁸ Décret du Conseil de la Communauté française du 14 décembre 1994 relatif à la publicité de l'administration, *B.S.* 31 december 1994, 32.774-32.775.
- ²⁹ Dekret von 16 oktober 1995 über die Öffentlichkeit von Verwaltungsdokumenten, *B.S.* 29 december 1995, 34.989-34.994.
- ³⁰ SCHRAM, F. *Het decreet openbaarheid van bestuur. Een juridische analyse in historisch perspectief*, (CPR Collectie Publiekrecht), Brugge: Vanden Broele, 2006, 390 p.
- ³¹ Art. 30 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ³² Art. 34 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ³³ Art. 35 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ³⁴ Art. 7 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ³⁵ Art. 16 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ³⁶ SCHRAM, F. Algemene inleiding, in SCHRAM, F. *Handboek Openbaarheid van bestuur.*, Brussel: Uitgeverij Politeia, 2006, pp. 22-23.
- ³⁷ Memorie van Toelichting, *Parl. St. Vlaams Parlement*, 2002 - 2003, nr. 1732/1, 13.
- ³⁸ Art. 8, § 1 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ³⁹ Art. 8, § 2 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁴⁰ Art. 17, §§ 1 en 2 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁴¹ Art. 20, § 2 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.

- ⁴² Art. 20, § 3, eerste lid van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁴³ Art. 20, § 1, derde lid van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁴⁴ Art. 20, § 3, tweede lid van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁴⁵ Art. 22, tweede lid van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁴⁶ SCHRAM, F. Algemene inleiding, in SCHRAM, F. *Handboek Openbaarheid van bestuur*. Brussel: Uitgeverij Politeia, 2006, pp. 68-69.
- ⁴⁷ Art. 28, § 2 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁴⁸ Art. 10 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁴⁹ Art. 9 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵⁰ Art. 12 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵¹ Art. 4, § 2 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵² Art. 15, § 2 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵³ Art. 15, § 3 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵⁴ Art. 3, 6° van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵⁵ Art. 17, § 2 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵⁶ Art. 20, § 3, vierde lid van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵⁷ Art. 28, § 1 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵⁸ Art. 31 en 32 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁵⁹ Art. 29 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁶⁰ Art. 33 van het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur.
- ⁶¹ B.S. 30 november 2005, 51.484 – 51.485.

OVERHEIDSINFORMATIE ALS EEN ECONOMISCH GOED

Het beschikken over overheidsinformatie als een comparatief voordeel

---

Katleen JANSSEN

Wetenschappelijk medewerker, Interdisciplinair Centrum voor Recht en ICT (ICRI), Katholieke Universiteit Leuven – Interdisciplinair Instituut voor BreedBand Technologie (IBBT)

- Overheidsinformatie heeft niet alleen een grote democratische waarde, maar ook een aanzienlijk economisch potentieel. Zij kan dienen als grondstof voor de creatie van informatieproducten en –diensten met een toegevoegde waarde door de informatie-industrie. De Europese richtlijn van 2003 inzake het hergebruik van overheidsinformatie creëerde een kader om het hergebruik van documenten in het bezit van de overheid te stimuleren. In deze bijdrage wordt ingegaan op de belangrijkste aspecten van de richtlijn: het toepassingsgebied, de algemene principes en de regels voor de beschikbaarstelling van informatie. Ten slotte wordt de omzetting van de richtlijn in België kort besproken, zowel op federaal als op Vlaams niveau.
- L'information publique n'a pas seulement une grande valeur démocratique, mais aussi un évident potentiel économique. Elle peut servir de matière première à la création de produits et services à valeur ajoutée par l'industrie de l'information. La directive européenne de 2003 concernant le réemploi de l'information publique a créé un cadre pour cette réutilisation. Dans cette contribution, les aspects principaux de cette directive sont développés : domaine d'application, principes généraux, règles de mise à disposition de l'information. Enfin, la transposition de la directive en Belgique est brièvement abordée, aux niveaux fédéral et flamand.

Overheidsinformatie heeft niet alleen een grote democratische waarde, maar ook een aanzienlijk economisch potentieel. Volgens een recente studie uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie ligt de geschatte markt voor overheidsinformatie op een gemiddelde van 27-miljard euro¹. Een andere studie, daterende uit 2000, spreekt zelfs over een totale economische waarde van 68 miljard euro².

Overheidsinformatie heeft een tweevoudig economisch belang. Aan de ene kant dient zij als input voor deelnemers aan de samenleving en de markt om hun beslissingen op een rationele en geïnformeerde wijze te kunnen nemen, wat de werking van de markt enkel ten goede kan komen. Aan de andere kant is overheidsinformatie ook een grondstof voor de creatie van commerciële informatieproducten en –diensten³. Gangbare voorbeelden zijn routepanners, die uiteindelijk gebaseerd zijn op kaarten van het Nationaal Geografisch Instituut. Ook commerciële weersinformatie is vaak gebaseerd op data verzameld door de overheid, namelijk het Koninklijk Meteorologisch Instituut. Talrijke *information brokers* verdienen hun brood door het combineren van informatie van de Nationale Bank van België, de rechtbanken van Koophandel, de Kruispuntbank Ondernemingen, etc.

Overheidsinformatie dient dus reeds als grondstof voor een heel aantal informatiediensten. Toch wordt het economische potentieel ervan nog niet ten volle benut. Een aantal factoren kan hieraan ten grondslag liggen. Ten eerste is het mogelijk dat de informatie die de bedrijfsweld zoekt niet beschikbaar is voor hergebruik. Deze

onbeschikbaarheid kan op zijn beurt verschillende oorzaken hebben. Mogelijks heeft de betrokken overheidsinstelling de gewenste informatie zelf niet. Een ander veelgehoord argument betreft de onmogelijkheid voor de overheid om in te schatten wat er daarna met de informatie gebeurt en het verlies van de controle over de kwaliteit van de informatie. Ook andere, zeer legitieme redenen zijn voorhanden: bescherming van de privacy, de openbare veiligheid, etc. Jammer genoeg heeft de overheid soms ook minder aantoonbare handelswijzen en wordt informatie niet beschikbaar gesteld met het oog op het bewaren van een informatiemonopolie en de verkoop van eigen informatieproducten. Dit kan ook de reden zijn waarom een overheidsinstelling misschien wel informatie ter beschikking stelt voor gebruik, maar tegen hoge prijzen of tegen zeer restrictieve voorwaarden. In 2004 diende Meteoservices bijvoorbeeld een klacht in bij de Raad voor de Mededinging tegen het Koninklijk Meteorologisch Instituut met betrekking tot de verschillen in prijsstelling voor Meteoservices, tegelijk klant en concurrent, en voor andere klanten. Een uitspraak over deze zaak wordt verwacht in 2007. Dit kan ertoe leiden dat een informatieproducent die overheidsinformatie uit verschillende bronnen wil combineren, grote moeilijkheden heeft om aan alle benodigde informatie te geraken, en daarbij rekening moet houden met veel verschillende prijzen en verschillende gebruiksvoorwaarden.

Deze moeilijke situatie van de informatie-industrie trok de aandacht van de Europese Commissie, die in 2001 een richtlijn voorstelde die het gebruik van overheidsinformatie door de

private sector moest vergemakkelijken⁴. In 2003 leidde dit initiatief tot een definitieve richtlijn⁵.

Richtlijn 2003/98 inzake het hergebruik van overheidsinformatie (hierna "richtlijn hergebruik")

Achtergrond

Het belang van overheidsinformatie voor de ontwikkeling van de Europese markt staat bij de Europese Commissie al sinds het einde van de jaren '80 op het programma⁶. Volgens de Commissie lag het beperkte aanbod in pan-Europese informatieproducten en -diensten gebaseerd op overheidsinformatie vooral aan het gebrek aan transparantie over en de grote verschillen tussen de bestaande regels en gebruiken in de verschillende lidstaten. Deze ontmoedigden iedere onderneming die zich op de Europese informatiemarkt wilde wagen⁷. Een bijkomend gevolg was dat de Europese markt zwaar terrein verloor op de Amerikaanse concurrentie. Het wetgevende kader van de Verenigde Staten promoot de vrije beschikbaarheid van federale overheidsinformatie voor eender welk gebruik⁸.

Om aan de noden van de informatie-industrie tegemoet te komen, stelde de Europese Commissie in 2001, na een aantal consultatierondes⁹ ¹⁰, de richtlijn hergebruik voor. De definitieve versie ervan werd aangenomen op 17 november 2003 en moest door de lidstaten worden omgezet tegen 1 juli 2005. Eind 2006 is België, samen met Oostenrijk, Portugal, Luxemburg en Spanje, door de Europese Commissie voor het Hof van Justitie gedaagd, wegens de niet-nakoming van deze verplichting¹¹. Zowel op federaal als op regionaal niveau zijn echter reeds initiatieven genomen voor de omzetting (cf. infra).

Voorwerp en toepassingsgebied

De richtlijn hergebruik stelt een minimumpakket voorwaarden vast voor het hergebruik en de concrete middelen ter vereenvoudiging van het hergebruik van bestaande documenten die in het bezit zijn van openbare lichamen van de lidstaten (Art. 1.1 richtlijn hergebruik). Een aantal definities is hierbij van belang.

Documenten

Ten eerste betreft de richtlijn documenten, ook al verwijst de titel naar overheidsinformatie. Door de ruime definitie van documenten is de draagwijdte echter hetzelfde: "eender welke inhoud, ongeacht het medium (op papier of opgeslagen in elektronische vorm of als geluids-, beeld- of

audiovisuele opname)" of "eender welk deel van een dergelijke inhoud" (art. 2.3 richtlijn hergebruik). Een aantal categorieën van documenten wordt echter reeds onmiddellijk van het toepassingsgebied uitgesloten.

Het betreft op de eerste plaats documenten "waarvan de verstrekking een activiteit is die niet valt onder de openbare taak van de betrokken openbare lichamen, als bepaald bij wet of ander bindend voorschrift van de lidstaat of, indien een voorschrift terzake ontbreekt, als bepaald overeenkomstig de gangbare bestuurspraktijk van de betrokken lidstaat" (art. 1.2.a) richtlijn hergebruik). Het gaat hierbij voornamelijk om informatieproducten en -diensten met een toegevoegde waarde die door de overheid zelf worden geproduceerd. Zij moet deze producten uiteraard niet ter beschikking stellen aan alle mogelijke concurrenten onder de voorwaarden van de richtlijn. De informatie die zij als grondstof hiervoor heeft gebruikt, zal echter wel onder de richtlijn vallen en dus aan de betrokken regels moeten beantwoorden (cf. infra).

Een tweede uitzonderingscategorie wordt gevormd door documenten waarvan de intellectuele eigendomsrechten bij derden berusten (art. 1.2.b) richtlijn hergebruik). Intellectuele eigendomsrechten van de overheden zelf leiden echter niet tot uitsluiting van het toepassingsgebied. De overheden worden zelfs aangemoedigd om hun auteursrechten "op dusdanige wijze uit te oefenen dat hergebruik wordt vergemakkelijkt" (overweging 22 richtlijn hergebruik). Dit betekent evenwel niet dat afbreuk wordt gedaan aan de bestaande auteursrechten: "(d)e richtlijn heeft geen gevolgen voor het bestaan of bezit van intellectuele eigendomsrechten van openbare lichamen en houdt geen enkele beperking in voor de uitoefening van deze rechten buiten de door de richtlijn gestelde rechten".

De derde categorie documenten lijkt vanzelfsprekend: documenten waartoe de toegang is uitgesloten op basis van de nationale toegangswetgeving (art. 1.2.c) richtlijn hergebruik), in casu de federale en regionale wetgeving op de openbaarheid van bestuur. Documenten waartoe om legitieme redenen, zoals bescherming van de persoonlijke levenssfeer of van de nationale veiligheid, geen toegang kan worden verschaft, kunnen uiteraard ook niet worden hergebruikt.

Een vierde en laatste reeks uitsluitingen is niet gebaseerd op de aard van de documenten, maar op de aard van de overheidsinstellingen. Alle documenten in het bezit van de volgende instellingen worden uitgesloten: openbare omroepen of hun dochterondernemingen en van andere lichamen of hun dochterondernemingen ten be-

hoeve van de vervulling van een publieke omroep taak; onderwijs- en onderzoeksinstituten, zoals scholen, universiteiten, archieven, bibliotheken en onderzoeksinstituten, met inbegrip van, waar toepasselijk, organisaties die zijn opgericht voor de overdracht van onderzoeksresultaten; en culturele instellingen, zoals musea, bibliotheken, archieven, orkesten, operahuizen, balletgezelschappen en theaters (art. 1.2. d), e) en f)). Het gaat hierbij om instellingen die in vele Europese lidstaten ten minste gedeeltelijk in hun eigen financiering moeten voorzien, en dan ook niet geneigd zijn om hun informatie vrij beschikbaar te maken voor de private sector.

Openbare lichamen

De richtlijn is van toepassing op documenten in het bezit van *openbare lichamen*. Openbare lichamen zijn "de staat, zijn territoriale lichamen, publiekrechtelijke instellingen en verenigingen gevormd door een of meer van deze lichamen of een of meer van deze publiekrechtelijke instellingen" (art. 2.1 richtlijn hergebruik). Een publiekrechtelijke instelling is op haar beurt iedere instelling die "a) is opgericht met het specifieke doel te voorzien in behoeften van algemeen belang die niet van commerciële of industriële aard zijn, en b) rechtspersoonlijkheid heeft, en c) waarvan hetzij de activiteiten in hoofdzaak door de staat of zijn territoriale lichamen of andere publiekrechtelijke instellingen worden gefinancierd, hetzij het beheer is onderworpen aan toezicht door deze laatste, hetzij de leden van het bestuursorgaan, het leidinggevend orgaan of het toezichthoudend orgaan voor meer dan de helft door de staat, zijn territoriale lichamen of andere publiekrechtelijke instellingen zijn aangewezen" (art. 2.2 richtlijn hergebruik). Voor deze definities haalde de richtlijn hergebruik de mosterd bij de sector van de overheidsopdrachten. Hieruit blijkt ook dat de richtlijn vooral een economische beweeggrond heeft, in tegenstelling tot de eerder democratische of politieke achtergrond van de openbaarheid van bestuur. De relatie tussen hergebruik en toegang tot overheidsinformatie wordt trouwens ook elders in de overwegingen bij de richtlijn benadrukt: "[d]e richtlijn bouwt voort op de bestaande toegangsregelingen in de lidstaten en houdt geen wijziging van de nationale regels voor de toegang tot documenten in" (overweging 9 richtlijn hergebruik).

Hergebruik

Hergebruik kreeg in de richtlijn hergebruik een zeer ruime definitie mee: "het gebruik door natuurlijke personen of rechtspersonen van documenten die in het bezit zijn van openbare lichamen voor andere commerciële of niet-commerciële doeleinden dan het oorspronkelijke

doel binnen de publieke taak waarvoor de documenten zijn geproduceerd" (art. 2.4 richtlijn hergebruik). Het gaat dus niet alleen om commercieel gebruik, maar ook om gebruik voor non-profit doeleinden, ook al is de richtlijn oorspronkelijk vooral ontstaan uit bekommernis om de industrie. De uitwisseling van documenten tussen openbare lichamen uitsluitend met het oog op de vervulling van hun openbare taken is geen hergebruik. Verder gebruik van een document binnen de instelling die het gecreëerd heeft, voor een ander doel dan het oorspronkelijke, maar nog wel binnen de publieke taak, wordt vreemd genoeg niet uitgesloten. Kunnen we aannemen dat dit echter wel het geval is, aangezien de omgekeerde situatie niet logisch zou zijn¹²?

Bescherming van persoonsgegevens

De richtlijn hergebruik doet geen afbreuk aan de bestaande regels inzake de bescherming van persoonsgegevens: "deze richtlijn laat het niveau van de bescherming van individuen met betrekking tot het verwerken van persoonsgegevens krachtens de bepalingen van het Gemeenschapsrecht en de nationale wetgeving intact en heeft daar geen enkele invloed op, en houdt met name geen wijziging in van de verplichtingen en rechten in Richtlijn 95/46/EG" (art. 1.4 richtlijn hergebruik). Indien een openbaar lichaam zou overwegen om documenten die persoonsgegevens bevatten beschikbaar te maken voor hergebruik, zal het dus steeds moeten voldoen aan de verplichtingen van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, met name het finaliteitsbeginsel.

Algemeen principe

Het algemene beginsel van de richtlijn is terug te vinden in artikel 3: "De lidstaten zorgen ervoor dat, wanneer het hergebruik van documenten toegestaan is, deze documenten kunnen worden hergebruikt voor commerciële of niet-commerciële doeleinden" en dit overeenkomstig de voorwaarden van de richtlijn. Er rust dus geen verplichting op de lidstaten of de overheidsinstellingen om hun informatie beschikbaar te maken voor hergebruik. Enkel wanneer zij zelf beslissen om dit te doen, moeten zij de regels van de richtlijn naleven.

Gecombineerd met alle soorten documenten die worden uitgesloten uit het toepassingsgebied, lijkt dit zeer gematigde beginsel op het eerste gezicht te leiden tot een heel zwakke richtlijn, waarbij het (3x "zeer" achter elkaar) twijfelachtig is of het doel van de ruimere mogelijkheden voor de informatie-industrie wel zal kunnen worden bereikt. Een aantal elementen lijken echter toch

wat hoop te bieden op een grotere impact van de richtlijn. Ten eerste kan geen onderscheid worden gemaakt tussen commercieel en niet-commercieel hergebruik, althans naar de toelaatbaarheid ervan. Wanneer een openbaar lichaam hergebruik van zijn documenten toelaat door de ene categorie, moeten de documenten ook beschikbaar zijn voor alle andere soorten hergebruik. Bovendien heeft de ruime definitie van hergebruik tot gevolg dat de overheid zelf ook "hergebruiker" is van haar eigen informatie, zo gauw zij die gebruikt voor een doeleinde dat buiten haar publieke taak valt. Dit brengt met zich mee dat die informatie dan ook meteen beschikbaar moet zijn voor eender wie uit de private sector die erom verzoekt. Elk overheidsmonopolie op informatieproducten of -diensten met een toegevoegde waarde wordt hierdoor dus zwaar bemoeilijkt, omdat zal moeten worden verantwoord dat het gaat om een publieke taak. Het bepalen van de inhoud van die publieke taak is een beleidskwestie, die niet eenvoudig in regels te vatten is.

Regels voor de beschikbaarstelling van overheidsinformatie

Het principe dat alle regels voor de beschikbaarstelling van overheidsinformatie onderbouwt, is transparantie. Onduidelijkheid over de mogelijkheden tot en voorwaarden voor hergebruik bleek immers één van de grootste problemen voor de Europese informatiemarkt te zijn (overweging 6 richtlijn hergebruik). De nood aan transparantie wordt dan ook in een heel aantal van de bepalingen van de richtlijn geconcretiseerd (cf. infra).

Aangezien de waarde van informatie in elektronische vorm voor de private sector aanzienlijk hoger is dan die van analoge documenten, met het oog op de bewerking en de aggregatie van gegevens, eist de richtlijn dat documenten zo veel mogelijk langs elektronische weg worden ter beschikking gesteld (art. 3 richtlijn hergebruik), en in eender welk bestaand format of eender welke taal (art. 5.1 richtlijn hergebruik). Er mogen echter niet te veel eisen worden gesteld aan de ambtenaren: openbare lichamen hebben geen verplichting "om documenten te creëren of aan te passen teneinde aan een verzoek te voldoen, of om uittreksels te verstrekken wanneer dit een onevenredig grote inspanning vereist die verder gaat dan een eenvoudige handeling" (art. 5.1 richtlijn hergebruik). Er kan dus niet van de overheid worden verwacht dat zij documenten gaat digitaliseren om aan de verwachtingen van een potentiële hergebruiker tegemoet te komen. Deze bepaling werd ingevoerd om te vermijden dat stimulering van hergebruik gepaard zou gaan met een grote stijging van de werklast van het overheidspersoneel. Daaraan werd nog een andere

expliciete vrijstelling gekoppeld: "[o]penbare lichamen kunnen op basis van deze richtlijn niet worden verplicht een bepaald soort documenten te blijven produceren met het oog op het hergebruik van deze documenten door een particuliere of publieke organisatie" (art. 5.2 richtlijn hergebruik). Dit kan natuurlijk de activiteiten van de private afnemers behoorlijk in de war sturen; de overheidsinstelling wordt dan ook aangemoedigd om de betrokken private partijen zo snel mogelijk op de hoogte te brengen (overweging 18 richtlijn hergebruik).

De openbare lichamen moeten een verzoek om hergebruik beantwoorden binnen een redelijke termijn, ofwel door hergebruik te weigeren, ofwel door de documenten ter beschikking te stellen, ofwel, indien een licentie vereist is, door het licentieaanbod over te maken. Deze redelijke termijn moet stroken met de termijnen van de bestaande toegangswetgeving. Wanneer dergelijke wetgeving niet bestaat, zoals in Luxemburg en Malta, stelt de richtlijn een termijn vast van twintig werkdagen na ontvangst van het verzoek (art. 4.1 en 4.2 richtlijn hergebruik). De openbare lichamen moeten bij het beantwoorden van een verzoek wel rekening houden met het eventuele dynamische karakter van de verzochte informatie. In dat geval moeten zij de gegevens ter beschikking stellen binnen een tijdsspanne die het mogelijk maakt hun economisch potentieel volledig te benutten (overweging 12 richtlijn hergebruik). Het gaat bijvoorbeeld om weers- en verkeersinformatie. Deze heeft uiteraard nog zeer weinig waarde indien zij pas na twintig werkdagen wordt verstrekt.

Wanneer zij een verzoek tot hergebruik weigert, moet de overheidsinstelling steeds de gronden voor de afwijzing meedelen, en verwijzen naar de rechtsmiddelen die voor de verzoeker openstaan, indien deze tegen de beslissing in beroep zou willen gaan (art. 4.3 en 4.4 richtlijn hergebruik). Dit klinkt de Vlaamse burger bekend in de oren, gelet op de bestaande wetgevende bepalingen inzake motivering van beslissingen (bv. Wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen, artikel 6§5 Wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur; artikel 35 Decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur), maar de waarde van deze bepaling mag toch niet worden onderschat. Voordien heerste er immers grote onzekerheid bij de private bedrijven waar zij terecht konden of moesten wanneer zij zich onterecht bejegend voelden, aangezien zij vaak afhankelijk waren van ad hoc afspraken met de overheid en niet konden terugvallen op een wettelijke regeling. Dit zorgde mede voor een grote terughoudendheid bij de private sector ten aanzien van hergebruik van overheidsinformatie.

Indien het openbaar lichaam zijn informatie wel wil ter beschikking stellen, maar hieraan bepaalde voorwaarden wil verbinden – met betrekking tot bijvoorbeeld het toegelaten gebruik van de gegevens, bronvermelding, aansprakelijkheid, etc. – kan het kiezen om gebruik te maken van een licentie: "*[o]penbare lichamen kunnen toestemming geven voor het onvoorwaardelijk hergebruik van documenten of kunnen voorwaarden opleggen, indien nodig door middel van een licentie, waarin relevante kwesties geregeld worden*" (art. 8.1 richtlijn hergebruik). Opnieuw is slechts een beperkte verplichting opgelegd aan de lidstaten: "*[i]n de lidstaten waar licenties gebruikt worden, zorgen de lidstaten ervoor dat standaardlicenties het hergebruik van overheidsdocumenten, die aan specifieke licentieaanvragen kunnen worden aangepast, in digitaal formaat beschikbaar zijn en elektronisch kunnen worden verwerkt. De lidstaten sporen alle openbare lichamen ertoe aan gebruik te maken van de standaardlicenties*" (art. 8.2 richtlijn hergebruik). De lidstaten moeten dus standaardlicenties voorzien, maar zij moeten het gebruik ervan niet verplichten aan hun openbare lichamen.

Tarifieringsbeginselen

"*Wanneer een vergoeding wordt verlangd, mogen de totale inkomsten uit het verstrekken en het verlenen van toestemming voor hergebruik van documenten niet hoger zijn dan de kosten van verzameling, productie, vermenigvuldiging en verspreiding, vermeerderd met een redelijk rendement op investeringen*" (art. 6 richtlijn hergebruik). De richtlijn laat een zeer grote marge aan de lidstaten en de openbare lichamen bij het vaststellen van de vergoedingen voor hergebruik. Enerzijds is een openbaar lichaam niet verplicht om een vergoeding te vragen, maar kan het ook zijn informatie gratis ter beschikking stellen aan de geïnteresseerde partijen. Anderzijds is de bovengrens gelegd op een redelijk rendement op investeringen. Deze grote marge is te wijten aan de verhitte discussies tussen de delegaties van de lidstaten bij de behandeling van de richtlijn. In sommige lidstaten, zoals het Verenigd Koninkrijk en ook op beperkt vlak in Nederland, wordt van de overheidsinstellingen verwacht of zelfs wettelijk geëist dat zij hun volledige kosten terugverdienen, onder meer door het vragen van een vergoeding die de kostprijs van de informatie dekt. Het was voor hen dan ook onmogelijk om akkoord te gaan met een prijsbepaling die enkel de verstrekingskosten zou omvatten.

De richtlijn moedigt beschikbaarstelling tegen verstrekingskosten wel aan: "*de lidstaten dienen de openbare lichamen te stimuleren documenten beschikbaar te stellen tegen tarieven die*

niet hoger zijn dan de marginale kosten van vermenigvuldiging en verspreiding van de betrokken documenten" (overweging 14 richtlijn hergebruik). Bovendien moeten de vergoedingen kostengeoriënteerd zijn (art. 6 richtlijn hergebruik). Dit zou een probleem kunnen opleveren voor vergoedingen die gebaseerd zijn op royalty's, en een bepaald bedrag per verkocht product eisen. In dat geval is immers de opbrengst bepalend, en niet de kost. In praktijk zal voor sommige categorieën van informatie, bijvoorbeeld geografische of meteorologische data, het betalen van royalty's voordeliger zijn dan een kostengeoriënteerde vergoeding, omdat het verzamelen van dergelijke data zeer duur is.

Discriminatieverbod en eerlijke handel

Artikel 10 van de richtlijn bevat een aantal waarborgen in het kader van de eerlijke behandeling van de mogelijke afnemers van informatie. Op de eerste plaats mogen de voorwaarden voor hergebruik van overheidsinformatie niet discriminerend zijn voor vergelijkbare categorieën van hergebruik (art. 10.1 richtlijn hergebruik). Verschillen tussen commercieel en niet-commercieel hergebruik zijn dus perfect mogelijk, al moeten wel steeds beide mogelijk zijn. Een tweede situatie die geïmagineerd wordt, is het hergebruik van documenten door het openbare lichaam zelf: "*[i]ndien documenten door een openbaar lichaam worden hergebruikt als basismateriaal voor commerciële activiteiten van dat openbare lichaam die buiten de openbare taak vallen, zijn op de verstrekking van documenten voor deze activiteiten dezelfde vergoedingen en andere voorwaarden van toepassing als die welke gelden voor andere gebruikers*" (art. 10.2 richtlijn hergebruik). In praktijk zal dit echter niet zo eenvoudig te realiseren zijn: het zal vereisen dat aparte rekeningstelsels worden ingevoerd voor de verschillende activiteiten van de overheidsinstellingen, of zelfs dat de commerciële activiteiten volledig worden afgesplitst van de openbare functies van de instellingen. Hierbij komt ook een meer fundamentele beleidsvraag aan het licht. Het criterium van onderscheid is de publieke taak. Maar wat houdt deze publieke taak precies in? Dat is een discussie die op politiek niveau moet worden gevoerd.

Een vergelijkbaar probleem betreft het verbod op exclusieve overeenkomsten op het hergebruik van overheidsinformatie. Dit verbod is niet absoluut: een exclusief recht verlenen is toegelaten wanneer het noodzakelijk is voor het verlenen van een dienst van algemeen belang. We kunnen ons echter de vraag stellen of een dienst van algemeen belang niet per definitie als een onderdeel van de publieke taak kan worden gezien, en dus eigenlijk helemaal niet als hergebruik moet worden beschouwd.

Omzetting van de richtlijn hergebruik in België

De richtlijn hergebruik moest omgezet zijn tegen 1 juli 2005 (art. 12 richtlijn hergebruik). Zoals hierboven werd vermeld, heeft België de richtlijn in december 2006 nog steeds niet geïmplementeerd. Het wordt hiervoor dan ook door de Europese Commissie voor het Hof van Justitie op het matje geroepen. Sindsdien is echter hard gewerkt aan de omzetting. De federale wet werd gepubliceerd in april 2007¹³, de decreten van de Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest reeds eerder¹⁴ en het Vlaamse Decreet werd in april behandeld in het Vlaamse Parlement. We schetsen hieronder kort de situatie op het federale niveau en in Vlaanderen.

Omzetting van de richtlijn hergebruik op federaal niveau

Het federale wetsontwerp werd op 12 juli 2006 bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers ingediend¹⁵. Het werd zo goed als ongewijzigd goedgekeurd door de Kamer op 25 januari 2007 en niet geëvoceerd door de Senaat. De finale versie van de wet werd afgekondigd op 7 maart 2007. De wet volgt het algemene principe van de richtlijn: *"de bestuursdocumenten die door de overheden ter beschikking worden gesteld, mogen hergebruikt worden voor commerciële of niet-commerciële doeleinden overeenkomstig de in deze wet omschreven voorwaarden"* (art. 5 wet hergebruik). De overheden krijgen dus ook de keuze om hun documenten ter beschikking te stellen voor hergebruik.

Op sommige vlakken gaat de wet echter verder dan de richtlijn. Aan de ene kant stimuleert hij ruimer hergebruik door lagere prijzen voor te stellen: *"in het geval dat kosten worden aangerekend voor de reproductie en verspreiding van bestuursdocumenten, zijn die kosten gelijk aan de marginale kosten voor de reproductie en verspreiding. Wanneer het gebruiksklaar maken van het bestuursdocument bijkomende handelingen vergt, mogen de totale kosten niet meer bedragen dan de kosten die zijn gemaakt om de bestuursdocumenten te verzamelen, te produceren, te vermenigvuldigen en te verspreiden, vermeerderd met een redelijk rendement op investeringen"* (art. 8 wet hergebruik). De overheden mogen dus enkel de verstrekingskosten aanrekenen, tenzij zij bijkomende bewerkingen moeten uitvoeren.

Die bijkomende verwerkingen verwijzen naar een ander aspect waarin de wet verder gaat dan de richtlijn, maar dan in de omgekeerde richting – het beperken van de mogelijkheden tot herge-

bruik omwille van de bescherming van de privacy: *"Bestuursdocumenten die persoonsgegevens bevatten, komen pas in aanmerking voor hergebruik, nadat de betrokken overheid de nodige voorzorgsmaatregelen heeft genomen om de identiteit te verbergen van de personen op wie de persoonsgegevens betrekking hebben, inzonderheid door de informatie die de bestuursdocumenten bevatten te anonimiseren overeenkomstig de definitie voorzien in artikel 1, 5° van het koninklijk besluit van 13 februari 2001 ter uitvoering van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens"* (art. 4 wet hergebruik). Documenten die persoonsgegevens bevatten, mogen dus nooit worden beschikbaar gemaakt voor hergebruik. Dit lijkt op het eerste gezicht veeleisender te zijn dan de verplichting van de richtlijn om de bestaande wetgeving in het kader van de bescherming van persoonsgegevens te respecteren. Het houdt immers in, aldus de Privacycommissie, dat geen enkele vorm van hergebruik van documenten die persoonsgegevens bevatten in overeenstemming kan zijn met de vereisten van de Wet van 8 december 1992¹⁶.

Eén van de grote verdiensten van de richtlijn was dat zij zorgde voor duidelijke beroepsmogelijkheden in het geval een aanvrager tot hergebruik zich onterecht behandeld voelde. In de federale wet werd dit vertaald door de oprichting van een *"federale Commissie van het hergebruik van de bestuursdocumenten"* (art. 9 wet hergebruik). Deze Commissie kan een uitspraak doen over beroepen tegen een beslissing van de overheid over het al dan niet beschikbaar maken van documenten, over een onwillige uitvoering van een beslissing of over enige andere moeilijkheid die men ondervindt bij het uitoefenen van het recht op hergebruik van overheidsinformatie.

Omzetting van de richtlijn op Vlaams niveau

De Vlaamse regering koos, net als de federale overheid, om de richtlijn niet om te zetten als deel van de wetgeving op de openbaarheid van bestuur, maar als een aparte wet. Het ontwerp van decreet werd op 24 januari 2007 ingediend bij het Vlaams Parlement¹⁷. Het werd eind maart zonder opmerkingen aangenomen door de Commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden, Bestuurszaken, Institutionele en Bestuurlijke Hervorming en Decreetevaluatie en in april ook zonder enige commentaar door de plenaire zitting van het Parlement geloodst¹⁸. De meegaandheid van het Parlement staat in schril contrast met de commentaren van de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur¹⁹, de Sociaal-

Economische Raad van Vlaanderen en de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen²⁰.

Ook de Vlaamse regering koos ervoor om het principe van de richtlijn te volgen: de bestuursinstanties mogen zelf beslissen of zij hun bestuursdocumenten beschikbaar stellen voor hergebruik. Dit kadert ook in de afspraken met de lokale overheden dat aan hun autonomie niet te veel zal worden geraakt. Voor de terminologie, de aanvraagprocedure en de beroepsprocedure werd zo veel mogelijk aangesloten bij het Decreet van 26 maart 2004 betreffende openbaarheid van bestuur, om zo veel mogelijk de overzichtelijkheid en de uniformiteit te bewaren.

De beroepsprocedure werd toevertrouwd aan de bestaande beroepsinstantie voor openbaarheid van bestuur. De reden hiervoor is terug te vinden in de Memorie van Toelichting: *"het bestaan van grote raakvlakken tussen openbaarheid en hergebruik, te meer omdat met betrekking tot een beroep dat ingesteld wordt tegen een beslissing tot weigering van hergebruik op basis artikel 2, tweede lid, van voorliggend decreet – namelijk als hergebruik is uitgesloten op basis van het feit dat de documenten zelfs niet openbaar gemaakt worden volgens het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur – je sowieso voor deze categorie van beslissingen op het domein komt van de beroepsinstantie openbaarheid"*²¹.

De aanvrager kan onder meer een beroep instellen tegen weigeringen tot beschikbaarstelling, tegen beslissingen omtrent de vergoedingen of de voorwaarden voor het hergebruik, of het niet naleven van termijnen (art. 15 ontwerp van decreet).

Besluit

Overheidsinformatie heeft niet alleen een democratische, maar ook een economische waarde. De richtlijn hergebruik probeert dit economische potentieel tot bloei te brengen door een geharmoniseerd kader te scheppen voor de regels inzake hergebruik van overheidsinformatie. Het algemene beginsel dat de lidstaten of de openbare lichamen zelf mogen beslissen of zij hergebruik van hun documenten toelaten, vormt echter maar een beperkte harmonisering. Toch heeft de richtlijn een aantal verdiensten, namelijk op het vlak van het transparanter maken van de voorwaarden en de vergoedingen voor het hergebruik en van de mogelijke beroepsmogelijkheden tegen onterecht geachte beslissingen van de overheid.

België heeft de richtlijn anno 2006 nog steeds niet volledig omgezet, en wordt hiervoor dan ook ter verantwoording geroepen door de Europese Commissie. Vlaanderen en Brussel blijken deze keer de slechtste leerlingen te zijn. In 2008 wordt de impact van de richtlijn op Europees niveau voor het eerst geëvalueerd. Gelet op de beperkte tijdsperiode die ons nog rest, zal deze evaluatie waarschijnlijk nog niet veel uitwijzen voor ons land.

Katleen Janssen
Katholieke Universiteit Leuven
Onderzoekseenheid Recht en
Informatica
Sint-Michielsstraat 6 - bus 3443
3000 Leuven
katleen.janssen@law.kuleuven.be

april 2007

Referenties

- ¹ Mepsir Consortium. *Final Report on Study on Exploitation of Public Sector Information – Benchmarking of EU Framework Conditions*, 2006, p. 35.
<http://ec.europa.eu/information_society/policy/psi/docs/pdfs/mepsir/final_report.pdf> (bezoekt op 30 december 2006).
- ² Pira Ltd. *Commercial exploitation of Europe's Public Sector Information*, 2006, p. 9,
<http://europa.eu.int/information_society/policy/psi/docs/pdfs/pira_study/commercial_final_report.pdf> (bezoekt op 30 december 2006).
- ³ Janssen, Katleen ; Kabel, Jan. Commercialisering van overheidsinformatie door de overheid: rechtspraak en wetgeving in België en Nederland. De honden blaffen, maar de karavaan trekt voort. *Computerrecht*, 2005, p. 117.
- ⁴ Commissie van de Europese Gemeenschappen. *Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad inzake het hergebruik en de commerciële exploitatie van overheidsdocumenten*,
<http://europa.eu.int/information_society/policy/psi/docs/pdfs/directive_proposal/nl.pdf> (bezoekt op 30 december 2006).

- 5 Europees Parlement en de Raad. *Richtlijn 2003/98/EG van 17 november 2003 inzake het hergebruik van overheidsinformatie*, <http://europa.eu.int/eur-lex/pri/nl/oj/dat/2003/l_345/l_34520031231nl00900096.pdf> (bezoekt op 30 december 2006).
- 6 Commissie van de Europese Gemeenschappen. *Guidelines for improving the synergy between the public and the private sectors in the information market*, 1989, <http://europa.eu.int/information_society/policy/psi/docs/pdfs/brochure/1989_public_sector_guidelines_en.pdf> (bezoekt op 30 december 2006).
- 7 Janssen, Katleen ; Kabel, Jan. *op. cit.*, p. 125.
- 8 Weiss, Peter. *Borders in Cyberspace: Conflicting Public Sector Information Policies and their Economic Impacts*. 7th Global Special Data Infrastructure Conference, Bangalore, 2004. <<http://gsdidocs.org/gsdiconf/GSDI-7/papers/TSIpPW.pdf>> (bezoekt op 30 december 2006).
- 9 Commissie van de Europese Gemeenschappen. *Overheidsinformatie: een essentiële hulpbron voor Europa. Groenboek over overheidsinformatie in de informatiemaatschappij*. 1998, <<http://cordis.europa.eu/econtent/publicsector/greenpaper.html>> (bezoekt op 30 december 2006).
- 10 Commissie van de Europese Gemeenschappen. *Mededeling aan de Raad, het Europees Parlement, het Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. eEurope 2002: de realisatie van een EU-kader voor de exploitatie van overheidsinformatie*. 2001, <http://europa.eu.int/information_society/policy/psi/docs/pdfs/eeurope/2001_607_nl.pdf> (bezoekt op 30 december 2006).
- 11 Commissie van de Europese Gemeenschappen. *Press release: Commission takes 5 countries to Court of Justice for failure on EU rules to re-use public information – a resource worth up to €48 billion*, 22 December 2006, <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1891&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>> (bezoekt op 30 december 2006).
- 12 Janssen, Katleen. *Hergerbruik van overheidsinformatie – binnenkort ook bij u in de winkel? Privacy en Informatie*, 2006, p. 60.
- 13 Wet van 7 maart 2007 tot omzetting van de richtlijn 2003/98/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 november 2003 inzake het hergebruik van overheidsinformatie, B.S. 19 april 2007.
- 14 Decreet van 14 december 2006 houdende omzetting van Richtlijn 2003/98/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 november 2003 inzake het hergebruik van overheidsinformatie en betreffende de openbaarheid van bestuur, B.S. 27 december 2006; Decreet van 25 januari 2007 houdend omzetting van de Richtlijn 2003/98/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 november 2003 inzake het hergebruik van overheidsinformatie, B.S. 19 februari 2007.
- 15 Federale regering. *Wetsontwerp tot omzetting van de richtlijn 2003/98/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 november 2003 inzake het hergebruik van overheidsinformatie*, <<http://www.dekamer.be/FLWB/PDF/51/2634/51K2634001.pdf>> (bezoekt op 30 december 2006).
- 16 Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer. *Advies van 8 februari 2006 betreffende het voorontwerp van wet tot omzetting van de richtlijn 2003/98 van het Europees Parlement en de Raad inzake het hergebruik van overheidsinformatie*. <www.privacycommission.be> (bezoekt op 30 december 2006).
- 17 Vlaamse Regering. *Ontwerp van decreet betreffende het hergebruik van overheidsinformatie* <<http://jsp.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2006-2007/g1077-1.pdf>> (bezoekt op 18 april 2007).
- 18 Vlaams Parlement. *Ontwerp van decreet betreffende het hergebruik van overheidsinformatie. Procedureverloop*, <<http://www.vlaamsparlement.be/Proteus5/showParlInitiatief.action?id=484750&tabId=-1671462220>> (bezoekt op 18 april 2007).
- 19 Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur. *Advies 6-2006 over het voorontwerp van decreet betreffende het hergebruik van overheidsinformatie*, 15 september 2006, <<http://www.binnenland.vlaanderen.be/HRBB/dossiers/hergebruik/hergebruik.html>> (bezoekt op 30 december 2006).
- 20 Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen en Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen. *Advies hergebruik van overheidsinformatie*, 20 september 2006, <http://www.minaraad.be/nieuwsbrieven/news1_2006/elektronische-nieuwsbrief-2006-9/resolveUid/518408a61f4200b5d175ab88f1d4f386> (bezoekt op 30 december 2006).
- 21 Vlaamse Regering. *Ontwerp van decreet betreffende het hergebruik van overheidsinformatie. Memorie van Toelichting*, p. 7, <<http://jsp.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2006-2007/g1077-1.pdf>> (bezoekt op 18 april 2007).

SINAPSE

A better use of expertise in European governance

Yves DUMONT

Principal administrator, European Commission - Directorate Science and Society, Scientific advice and Governance

- Het digitale *SINAPSE*-netwerk - voluit genaamd: Scientific Information for Policy Support in Europe - is een webgeoriënteerd communicatieplatform onder auspiciën van de Europese Commissie. Het netwerk heeft zich tot doel gesteld om een (nieuwe) interface te ontwikkelen tussen de wetenschap en de expertise aan de ene kant en de publieke sector en de politiek aan de andere, meer in het bijzonder dan de Europese instellingen. SINAPSE dient als instrument om het beleid te verbeteren en om nieuwe vormen van bestuur toe te laten. Een ruimere en directere participatie van wie men de stakeholders kan noemen, draagt hietoe bij. Het netwerk werd uitgedacht om een betere wetenschappelijk ondersteuning van beleidsbeslissingen te waarborgen.
- Le réseau *SINAPSE* (pour Scientific Information for Policy Support in Europe) est une plateforme de communication orientée Web placée sous les auspices de la commission européenne. Le réseau a pour objectif de développer une (nouvelle) interface entre d'une part les scientifiques et les experts, et d'autre part le secteur public et politique – et de façon plus précise les institutions européennes. SINAPSE est un outil destiné à améliorer la gestion européenne et à développer de nouvelles formes d'administration. Il favorise une participation plus large et plus directe de la part des divers intervenants. Le réseau a été pensé de manière à garantir un meilleur support scientifique aux prises de décisions institutionnelles.

Expertise is increasingly becoming an element of critical importance in the design, implementation and assessment of public policies. As a result, the policy-makers must be in a position to effectively consult the world of experts and give them the opportunity to share their concerns and knowledge. Consulting and listening under time pressure to an ever larger number of experts, on issues of growing complexity, is however difficult.

It is towards this end that the European Commission has developed the *SINAPSE*¹ e-Network. The main objective of this web-based communication platform is to offer a set of essential tools to promote and encourage the effective exchange of information between all stakeholders concerned by the use of expertise in European governance.

SINAPSE will help the practical implementation of new forms of governance, by facilitating the involvement of actors who are currently hard to consult, and enabling them to share their knowledge and viewpoints. The network will also contribute to improve the breadth and scope of the information available to the public.

The current membership consists of universities, national academy of sciences, scientific associations, several national research / health / ethics councils, various research organisations and advisory bodies, covering different policy areas, as well as other organisations interested by the use of expertise and science in policy-making (NGOs, industrial companies/associations – e.g. UNICE – etc.).

Examples of registered scientific organisations at European/international level so far include: ESF

(European Science Foundation), ICSU (International Council for Science), ALLEA (All European Academies), FEAM (Federation of the European Academies of Medicine), Academia European, EASAC (European Academies' Science Advisory Council), EUA (European University Association), UNICA (Network of Universities from the Capitals of Europe), EURO-CASE (European Council of Applied Sciences, Technologies and Engineering), EMBO (European Molecular Biology Organisation), COST (European Cooperation in the field of Scientific and Technical Research), EARTO (European Association of Research and Technology Organisations), EARMA (European Association of Research Managers and Administrators), EIRMA (European Industrial Research Management Association), EUROHORCS (European Union Research Organisations Head of Research Councils).

***SINAPSE* is open and freely accessible on**
<<http://europa.eu/sinapse>>

Communication tools

SINAPSE is a multi-purpose communication tool that offers the following functions for its members:

Who's Who and Yellow Pages

SINAPSE intends to become a repository of organisations and individuals who play, or could play, a useful role in expert advice processes. The users are, in particular, able to perform advanced searches to identify Sinapse members with a specific expertise or profile.

Library of scientific opinions and advice

The aim of the *SINAPSE* electronic library is to collect expert and scientific opinions/advice produced across and outside Europe, in order to increase their dissemination, use and impact. Based on their "notification preferences", members can choose to be alerted as soon as documents in their domain(s) of interest are posted. As the number of documents increases, public authorities and advisory bodies seeking to investigate specific issues will be able to use an advanced search engine to check whether any relevant work has already been carried out. Access to the results of complementary exercises will benefit their work and contribute to reducing the risk of unnecessary duplication of effort.

EC Consultation

SINAPSE will allow the European Commission services to support existing mechanisms to consult experts, such as committee meetings. Opinions, advice or background information in specific areas of expertise will be gathered with the help of the network's members. The informal nature of the process and the flexibility offered by the e-network will enable the Commission to tap into a wider reservoir of knowledge and to obtain rapid feedback.

Early-warning system

The members of *SINAPSE* can use this channel for sending early-warning signals and raising awareness of issues where expertise plays a significant role. This should not only help to detect potential crises, but will also lead to the sharing of useful practices that could be exploited on a European scale.

Communication among members

SINAPSE offers communication modules to launch expert debates, as well as for conducting questionnaire-based surveys and consultations. For the latter, *SINAPSE* also provides a statistical overview of the results, and gives the possibility to export the data for further analysis. The initiators decide whether the debates are open or restricted to a group of selected participants, with the possibility of extending, on request, the right to participate to other members. Individual members, organisations or European Commission services, can therefore be excluded, so that restricted discussions can take place.

Sinapse Communities

The "Communities" module enables groups of members with a common interest (a specific issue, a domain of expertise, etc.) to create a permanent platform for sharing and exchanging information. Members of a community have, in particular, access to a library of documents, a library of web links, a message board, and are able to launch discussions or surveys with all or part of the community's members. A notification system with enhanced filters allows community members to be aware of new activities of their interest (new documents on a certain topic posted in the library, new conferences organised by community members etc.). Beyond the internal communication possibilities, one advantage of setting up a community in *SINAPSE* is the capacity to establish links with other networks/organisations and to enlarge, if appropriate, the community to new relevant members.

Sinapse Web search

SINAPSE will progressively offer the possibility to perform thematic and focused searches in its members' websites. One of the main objectives is to increase the visibility of these information sources. Another, is that it might over time give access to some resources that are not yet taken into account by other search engines. The fact that Sinapse searches will be performed on a limited number of identified and qualified sources will increase the pertinence of the search results and minimise the "information white-noise". Since the owners of the information are members of the network, the user will also be able to instantly get further details on the sources, and use filters to only display, for example, search results originating from certain categories of organisations.

Communication features

SINAPSE aims to reproduce the way people traditionally exchange information. Efforts have been undertaken to minimise the negative side effects of some internet-based tools, where for example the users are not always fully aware of the identity of the people they are addressing, should be avoided.

Although it is an open network, *SINAPSE* intends to respect the level of confidentiality required and expected by its members. This implies that users are in most cases able to decide who has access to the information they publish (e.g. uploading advice in the library, sending out an early warning, or posting a contribution to a debate). This means they can determine whether their contri-

bution should be accessible by everybody, or only by network members/organisations, a subgroup of them, or the Commission Services.

SINAPSE members, whether they are individuals or organisations, can use different filters to help them control incoming messages. They can determine, for example, how frequently they are notified of new items matching their profiles and from which types of organisations they wish to receive messages and invitations to e-debates.

To guarantee the sustainability and manageability of the system, the type of tools made available to a member depends on his/her profile (e.g. an unregistered guest does not have access to the same functions as a registered research organisation).

Membership and the use of *SINAPSE* is free and on a voluntary basis, and the functionalities currently offered will be adapted according to the evolving needs of the *SINAPSE* members.

Building the European Yellow Pages of Expertise

The widest possible membership, and therefore knowledge reservoir, is an essential factor in achieving the objectives of *SINAPSE*. Although many experts and a substantial part of the scientific community are directly or indirectly represented in the network, the building of the *SINAPSE* community remains a priority. It is not only important that umbrella and individual organisations are registered, but in particular that their members with specific and general expertise are registered in the system as well.

Registering in the *SINAPSE* Directory brings per se the following benefits:

- On the basis of the information provided during the registration, members have the possibility of being notified of new documents, early warnings, discussions or consultations, compatible with their preferences (e.g. fields of expertise, policy domains of interest);
- Since their expertise is referenced in the system, members can be contacted by other members who might be looking for such competencies, giving them the opportunity to share their opinions (e.g. in the case of con-

sultations/debates launched by the EC or other public authorities);

- The content of the registered organisations' websites (web sources) will be more visible and easily accessible by an interested public;
- The possibility to create or join, as they develop over time, *SINAPSE* Communities made up of sub groups of members sharing a common interest.

ORGANISATIONS AND INDIVIDUALS WITH A SPECIFIC EXPERTISE (INCLUDING SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES) OR A DIRECT INTEREST IN THE USE OF EXPERTISE AND SCIENCE IN POLICY MAKING ARE INVITED TO REGISTER AND TO ACTIVELY PROMOTE THE REGISTRATION OF THEIR RELEVANT NETWORK AND PROFESSIONAL CONTACTS

Increasing the capacity to communicate and exchange information whenever necessary, between the experts and the users of expertise, is crucial. Through the active participation of its members, *SINAPSE* aims at becoming a useful interface between the experts and policy-makers.

It is not foreseen that during phase the site will host many active debates and consultations, or contain large amounts of information and documents. Activities and content will progressively increase and members will be promptly notified according to their profile and notification preferences.

However, this should not prevent the members from being active right from the start, to the contrary. For example **we encourage members to upload documents** (compatible with *SINAPSE* objectives), which can be of interest to other members and would benefit from a wide dissemination. Members are also invited to contact us in order to **build thematic e-communities** to facilitate a more structured communication among their networks.

Yves Dumont
European Commission
Directorate Science and Society,
Scientific advice and Governance
European Commission, DG RTDL III
1049 Brussels
Yves.Dumont@ec.europa.eu

April 18, 2007

Note

¹ Scientific information and expertise for policy support in Europe.

HOW TO INCREASE YOUR IMPACT WITH OPEN ACCESS

Bruxelles, 13 février 2007

Compte rendu de François RENAUVILLE

La communauté scientifique belge pourra se remémorer avec fierté la journée du 13 février 2007. C'est en effet à cette date que quatorze recteurs¹ des universités belges, les ministres régionaux en charge de la recherche scientifique, Marie-Dominique Simonet et Fientje Moerman, ainsi que Bert Hoogewijs, président du *Vlaamse Hogescholenraad*, ont signé officiellement la Déclaration de Berlin² dont l'objectif vise à promouvoir l'accès libre en ligne (Open Access) aux résultats de la recherche des universités et autres institutions scientifiques, notamment en publiant dans des revues électroniques gratuites et en favorisant l'auto-archivage. Auto-archiver, c'est permettre aux chercheurs de déposer en ligne, gratuitement, de façon (quasi) immédiate, permanente et sans aucune restriction d'accès le résultat de leur production scientifique dans un répertoire organisé afin d'en augmenter la diffusion et la valorisation auprès de leurs pairs et du public.

Organisée sous l'égide de l'Université de Gand, institution belge pilote dans le projet européen DRIVER³ (*Digital Repository Infrastructure Vision for European Research*), cette journée d'études a proposé aux participants cinq exposés de qualité indiscutable. Outre les discours de Marie-Dominique Simonet et de Koen Verlaeck, chef de cabinet de Fientje Moerman, l'auditoire a pu apprécier les présentations d'Alma Swan de la société de consultance *Key Perspectives*⁴ active dans le domaine de la communication scientifique, d'Esteban Zimanyi, professeur de mathématiques à l'ULB, de Henri Verhaaren, pédiatre, responsable de la *Biomedische Bibliotheek* de la UGent, de Sigi Jöttkandt de l'*Open Humanities Press* et enfin de Bernard Rentier, Recteur de l'ULg.

La conférence d'Alma Swan fut des plus instructives. Partisane convaincue et convaincante de l'auto-archivage, Alma Swan fait partie de ces personnes qui, concrètement, sans grandes phrases ni pirouettes rhétoriques, parviennent à gagner l'adhésion des sceptiques et des indécis à la cause de l'auto-archivage. Parmi les points exposés, le cas de l'Université de Southampton fit forte impression. Depuis quatre ans, cette université anglaise impose le dépôt obligatoire du résultat de la recherche de ses membres dans son répertoire institutionnel⁵. Géré et utilisé de façon active, le répertoire compte approximativement 11 000 documents ! Cette obligation de

dépôt assure à l'Université de Southampton un excellent classement sur base du G-Factor6 : classée 25e, avant les universités de Columbia et de Yale, l'Université de Southampton est la première université non américaine, hormis Oxford et Cambridge⁷.

Dans l'exposé suivant, Esteban Zimanyi mit en évidence le caractère pour le moins inadéquat du facteur d'impact en tant que critère objectif d'évaluation pour les publications (importance variable d'une discipline à l'autre, évolution imprévisible du facteur d'impact d'une revue, ignorance de certains types de publication dans des domaines de recherche).

Dans son intervention, Henri Verhaaren rappela le rôle pionnier que jouèrent la géologie, la physique nucléaire, les mathématiques ainsi que les sciences biomédicales dans le domaine de l'Open Access. Il insista également sur le fait que la communauté scientifique, majoritairement ravie de ce mouvement mais également première actrice et bénéficiaire de celui-ci, ne pouvait se reposer sur ses lauriers et considérer le développement de l'OA comme une victoire en soi. "What's next ?" Car si le mouvement est lancé, si la stratégie et les moyens commencent à porter leurs fruits, si l'on a de bonnes raisons de croire que les objectifs seront atteints, il faut cependant dès à présent aller de l'avant, songer à l'avenir et à la suite des événements (financements, partenariats interinstitutionnels, communication à l'adresse du public, développement de plus de plates-formes dans des langues autres que l'anglais...). En guise de conclusion, invitant le monde politique belge à prendre une part active au débat et à la concrétisation de projets, Henri Verhaaren plaida pour la création d'une bibliothèque digitale belge dans le domaine des sciences médicales.

Sigi Jöttkandt présenta ensuite l'*Open Humanities Press*, qui vient d'être fondée à la fin de l'année 2006 par un groupe d'éditeurs de revue OA, de bibliothécaires et de spécialistes de l'information et dont les activités portent sur la publication de revues OA, de livres électroniques et sur le développement d'un portail de recherche Open Access.

La dernière intervention fut celle du Recteur Bernard Rentier qui exposa à l'assemblée les nombreuses raisons qui amenèrent les autorités aca-

démiques belges à signer la Déclaration de Berlin : sensibiliser la communauté scientifique au mouvement, dénoncer la dérive du "tout-au-profit" de certains éditeurs, parvenir à un consensus entre universités, organisations de financement et monde politique afin de mettre en place des alternatives, de soutenir la création de nouvelles revues OA, de faire reconnaître les publications OA comme des références valides, de promouvoir le caractère éthique du mouvement, etc⁸.

Enfin, Bernard Rentier conclut par une liste de questions-réponses faisant la lumière sur les soi-disant risques de la publication OA, démystifiant ainsi le projet pour les éventuels sceptiques.

Si le succès fut au rendez-vous pour cette journée d'études qui accueillit plus de cent participants, on ne peut que regretter la relative faible attention que la presse belge accorda à l'événement !

Des paroles à l'acte...

Signe manifeste de l'ampleur du mouvement OA, la pétition⁹ lancée à l'attention de la Commission européenne afin de favoriser l'accès libre aux résultats de la recherche financée au moyen de fonds publics remporte un franc succès.

Un autre colloque consacré à la publication scientifique en Europe se tenait plus ou moins au même moment à Bruxelles : "La publication scientifique dans l'Espace européen de la recherche : Accès, dissémination et sauvegarde à l'ère numérique". La pétition a alors été remise à Janez Potocnik, Commissaire européen pour les Sciences et la Recherche. Elle comptabilisait à l'époque pas moins de 18000 signatures parvenues en trois semaines. Viviane Reading, Commissaire européen à la société de l'information et aux médias, a annoncé à la fin du colloque que la

question de la publication scientifique serait l'une des priorités sous la prochaine présidence portugaise¹⁰.

Plusieurs institutions belges ont déjà développé leurs propres répertoires en OA (*preprints, post-prints, e-thèses*). La signature de la Déclaration de Berlin confirme officiellement cette tendance et la communauté scientifique belge ne peut que s'en réjouir. Le terreau est fertile ! En effet, moins de deux semaines après la signature, le Recteur Bernard Rentier annonça sur son blog qu'en plus des deux initiatives déjà développées à l'ULg en faveur de l'OA¹¹, l'Université de Liège allait lancer dans le dernier trimestre 2007 son propre répertoire institutionnel (Digithèque) ainsi qu'une bibliographie institutionnelle.

Le dépôt sur le répertoire de l'ULg sera obligatoire, comme le prônent Steven Harnard¹² et Alma Swan. Toute publication d'un chercheur liégeois devra être chargée dans la Digithèque selon le principe ID/OA (*Immediate Deposit, Optional Access*). La version acceptée pour publication par l'éditeur sera déposée, mais l'article ne sera toutefois accessible que si son/ses auteur(s) le souhaite(nt) et que si la politique de l'éditeur l'autorise. De plus, un bouton de demande de tiré-à-part permettra également de recevoir les articles par e-mail¹³. Par cette décision, l'ULg est la cinquième institution dans le monde à imposer l'auto-archivage à ses chercheurs¹⁴.

Concernant la bibliographie institutionnelle, comme le précise le Recteur Rentier, "[à] partir de l'année académique 2007-2008, les seules listes de publications des membres de l'ULg prises en compte officiellement dans tout processus d'évaluation interne, quel que soit son but, seront celles que générera la Bibliographie Institutionnelle"¹⁵. Voilà qui a le mérite d'être clair.

Notes

¹ Précisons qu'hormis l'Université de Mons-Hainaut, toutes les institutions académiques belges ont signé la Déclaration de Berlin.

² <<http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>> (consulté le 30 avril 2007).

³ <<http://www.driver-repository.eu>> et <<http://www.driver-repository.be>> (consultés le 30 avril 2007).

⁴ <<http://www.keyperspectives.co.uk>> (consulté le 30 avril 2007).

⁵ <<http://eprints.ecs.soton.ac.uk/>> (consulté le 30 avril 2007).

⁶ Le G-Factor est un classement international d'universités. Sur base de résultats de recherches via Google, il mesure l'importance d'une université sur base du nombre de liens pointant vers ses propres pages à partir des pages

- d'autres universités. Voir <<http://www.universitymetrics.com/>> (consulté le 30 avril 2007).
- ⁷ Voir ainsi <<http://openaccess.eprints.org/index.php?/archives/79-guid.html>> (consulté le 30 avril 2007).
- ⁸ Pour la liste complète des raisons, voir <<http://recteur.blogs.ulg.ac.be/?p=95>> (consulté le 30 avril 2007).
- ⁹ <<http://www.ec-petition.eu>> (consulté le 30 avril 2007).
- ¹⁰ <http://www.jisc.ac.uk/news/stories/2007/02/news_ecconf.aspx> (consulté le 30 avril 2007).
- ¹¹ À savoir le portail de publication de périodiques scientifiques (PoPuPS, <<http://popups.ulg.ac.be>>) et le portail des thèses défendues au sein de l'ULg (BICTEL/e, <<http://bictel.ulg.ac.be>>). Le projet BICTEL/e est un projet de la BICfB développé dans plusieurs universités belges francophones.
- ¹² <<http://openaccess.eprints.org/index.php?/archives/71-guid.html>> (consulté le 30 avril 2007).
- ¹³ <<http://recteur.blogs.ulg.ac.be/?p=103>> (consulté le 30 avril 2007).
- ¹⁴ <<http://www.driver-repository.be/content1.aspx?PagelId=101>> (consulté le 30 avril 2007).
- ¹⁵ <<http://recteur.blogs.ulg.ac.be/?p=98>> (consulté le 30 avril 2007).

Éditions du Cercle de la
Librairie
Collection : Bibliothèques

MANUEL DU PATRIMOINE EN BIBLIOTHÈQUE

Divers auteurs sous la direction de Raphaële MOUREN – Mars 2007 – Format 17 x 24 cm – 416 p – ISBN 978-2-7654-0949-6

Toutes les bibliothèques doivent aujourd'hui se préoccuper d'un petit patrimoine. Aux traditionnels fonds anciens et précieux, constitués de manuscrits enluminés, d'incunables rares, de reliures armoriées et d'ensembles iconographiques, s'ajoutent des documents contemporains tout aussi patrimoniaux : fonds locaux, collections thématiques, bibliothèques d'étude, archives littéraires, documents multimédias et numériques.

Ces collections demandent à leurs responsables de maîtriser des techniques, mais surtout d'engager des réflexions très variées. De la politique d'acquisition au plan de conservation, de la description des fonds à l'insertion dans un environnement complexe, des effets de mode aux actions de valorisation à long terme...

S'appuyant sur des publications professionnelles qui, depuis plus de dix ans, ont mis en lumière ce patrimoine, les auteurs passent en revue ce que doit savoir le bibliothécaire pour mener à bien la constitution, la conservation, le signalement et la valorisation de ce patrimoine multiforme.

Un ensemble important d'annexes complète utilement ce manuel : textes réglementaires, modè-

les de convention, sites de référence, bibliographies...

Toutes les bibliothèques trouveront dans ce livre des réponses aux questions qu'elles se posent, même celles qui ne croient pas conserver de patrimoine.

Éditions du Cercle de la
Librairie
Collection : Les métiers
de...

LES MÉTIERS DE L'ÉDITION

Divers auteurs – Coordonné par Bertrand LEGENDRE – Mars 2007 – Format 17 x 24 cm – 495 p – ISBN 978-2-7654-0948-9

Qu'est-ce que l'édition? Culture et littérature, écrivains et prix littéraires, sciences humaines, éducation... sont sans doute encore les notions associées le plus fréquemment à ce secteur d'activité. La première ambition de ce livre est de contribuer à faire percevoir la diversité de la production éditoriale et de rendre compte de la complémentarité des métiers et des compétences qui prennent part à la vie du livre. Les pratiques rédactionnelles, le traitement de l'image, les techniques de fabrication en évolution rapide, les méthodes commerciales, la distribution, les échanges de droits constituent quelques-uns des éléments de cette chaîne où le multimédia trouve aussi sa place, apportant avec lui des pratiques spécifiques.

Les futurs professionnels ou candidats intéressés par les différentes formations aux professions du livre trouveront dans ce volume les repères qui leur sont nécessaires avant de prendre une orientation. Mais ces *Métiers de l'édition* s'adressent aussi au personnel des maisons d'édition et aux professionnels du livre au sens large qui cherchent à situer leur activité dans un cadre plus vaste (documentalistes, libraires, bibliothécaires...) et à tous ceux qui désirent comprendre le rôle des différents intervenants du circuit du livre.

ENSSIB

<http://www.enssib.fr>

ÉLÉMENTS DE PSYCHOLOGIE COGNITIVE POUR LES SCIENCES DE L'INFORMATION

Claire DENECKER et Élisabeth KOLMAYER – Préface de Jean-François ROUET – Novembre 2006 – Format 16 x 24 cm – 334 p. – ISBN 2-910227-66-0 et 978-2-910227-65-4.

Pourquoi certains lecteurs de la bibliothèque ont-ils oublié, avant même d'arriver dans le rayonnage, la cote du livre qui leur tient tant à cœur ? Le processus de lecture se déroule-t-il à l'identique sur un document imprimé et sur un document numérique ? Lorsqu'ils font une recherche, pourquoi les internautes se promènent-ils sur des pages qui n'ont aucun rapport avec leur objectif initial ?

Apprendre, travailler, lire, rechercher de l'information sont autant d'activités humaines que la psychologie cognitive étudie. En explorant ce terrain jusqu'alors peu fréquenté par les sciences de l'information, cet ouvrage tente d'apporter des éléments théoriques et des résultats scientifiques à tous ceux, étudiants comme professionnels, qui conçoivent ou adaptent des dispositifs d'information.

Il répond en cela à une demande croissante de mieux prendre en compte le fonctionnement cognitif de l'utilisateur dans un contexte de mutation rapide des pratiques et des services.

Plusieurs points d'entrée permettront au lecteur d'aborder cet ouvrage.

Les exemples et expérimentations apportent des éclairages concrets qui illustrent les processus cognitifs et la démarche expérimentale propre à la psychologie ;

les encadrés ponctuent le texte de synthèses sur certains concepts ou courants de pensée ;

enfin les exercices et leurs corrigés serviront à comprendre et à mettre en pratique quelques mécanismes psychiques.

Hermes-Lavoisier

<http://www.lavoisier.fr>

FOUILLE DE TEXTES – MÉTHODES, OUTILS ET APPLICATIONS

Fidelia IBEKWE-SAN JUAN – Collection systèmes d'information et organisations documentaires sous la direction de Stéphane CHAUDIRON - Avril 2007 – Format 16 x 24 cm - 352 p. – ISBN 978-2-7462-1609-9.

La fouille des textes est une thématique scientifique pluridisciplinaire mettant en relation la recherche universitaire, la recherche en milieu industriel, les préoccupations en sciences fondamentales et les enjeux politico-économiques. Elle fédère des thématiques issues des sciences de l'information, de la linguistique, de la statistique et des méthodes d'apprentissage (I.A.).

Dans un contexte où, grâce au Web, l'accès à l'information écrite est divers, abondant, multilingue et multihorizons, la fouille de textes est par excellence un domaine pour lequel il était nécessaire de faire un état des lieux.

Cet ouvrage analyse en profondeur et de manière exhaustive les problématiques et les apports de la fouille de textes. Il est destiné aux doctorants, aux chercheurs et industriels souhaitant disposer d'une vision globale des méthodes et enjeux de ce nouveau paradigme de recherche.

BIBLIOTHEEK- & ARCHIEFGIDS
Vol. 83, nr 2 (april 2007)

- *Authority control van oude drukkers: de verzorging van een bloeiende tuin* – Kristof SELLESLACH – (p. 10-15) – (12 réf.).

Authority control bewaakt de ingangen van een catalogus door middel van de identificatie van de diverse manifestaties van een naam of een titel. Het Museum Plantin Moretus/Prentenkabinet startte een project op om een complete set van authority records aan te leggen van de uitgevers van haar collectie oude drukken. De specifieke context van het tijperk van de handdrukkers maakt van de authority control van oude drukkers een gecompliceerde en tegelijkertijd onontbeerlijke zaak. De Anet-catalogus telde reeds een flink aantal authority records van oude drukkers. Bijgevolg betekent de uitvoering van het project deels de vernieuwing van de bestaande authority records en deels de creatie van nieuwe records. Het project heeft de ambitie om dit jaar het laatste authority record te realiseren (J.H.)

- *ZIZO wil zoeken makkelijker maken* – Edwin VAN TROOSTENBERGHE – (p. 24-27).

In de lente 2006 werd ZIZO volwassenen als nieuw plaatsingsstelsel voor openbare bibliotheken geïntroduceerd in Vlaanderen. Voor de jeugd bestaat er al een dergelijk stelsel sinds 1997. ZIZO wil niet de hele menselijke kennis in kaart brengen, maar definieert zijn onderwerpen op basis van concrete vragen van de gebruikers. Het maakt gebruik van 13 domeinen, verder onderverdeeld in kastrubrieken, plankrubrieken en rugrubrieken. Intussen zijn al enkele openbare bibliotheken naar dit nieuwe stelsel omgeschakeld.

(J.H.)

DOCUMENTALISTE -
SCIENCES DE L'INFORMATION
Vol. 43, n°5-6 (décembre 2006)

- *Publications électroniques et dépôts d'œuvres en libre accès: les étapes juridiques à suivre par les établissements universitaires et de recherche* – Wilma MOSSINKI – (p. 284-292) – (18 réf.).

À quelles questions juridiques est confronté un établissement universitaire ou de recherche qui entend proposer, en libre accès, les articles publiés et les autres travaux de ses membres? Parce qu'un auteur connaît rarement ses droits et ne fait pas toujours la différence entre donner une autorisation (par une licence) et céder ses droits (par transfert ou transmission), il importe de définir les conditions juridiques de l'auto-archivage et du dépôt dans une archive ouverte: qui est titulaire de quels droits, et comment ceux-ci se répartissent-ils entre l'auteur, l'institution et l'éditeur des textes publiés? Cette étude s'appuie sur des exemples britanniques, néerlandais et américains, ainsi que sur les réflexions et initiatives du groupe de Zwolle, de la fondation SURF, du groupement SPARC. Elle présente diverses licences de publication, de diffusion (dont les *Creative Commons*) et d'archivage électroniques.

(J-M. R.)

- *Analyse d'usage des archives ouvertes dans le domaine des mathématiques et de l'informatique* – Anna WOJCIECHOWSKA – (p. 294-302) – (32 réf.).

Le mouvement en faveur du libre accès commence à s'implanter dans la communauté scientifique française – du moins en parle-t-elle de plus en plus. Mais très peu d'études ont encore été consacrées aux pratiques réelles d'auto-archivage et de publication dans des revues électroniques libres d'accès. Cet article présente une enquête menée dans un domaine limité – celui des mathématiques et de l'informatique – et auprès d'un nombre relativement restreint de chercheurs. Malgré la taille de cet échantillon, qui ne permet sans doute pas de généraliser tous les résultats obtenus à l'ensemble des chercheurs français, l'analyse des résultats de cette enquête permet de faire quelques constatations éclairantes sur leur attitude face au libre accès.

(J-M. R.)

- *Georges Anderla, économiste et prospectiviste de l'information* – Jacques CHAUMIER – (p.304-305) – (7 réf.).

Georges Anderla, qui est mort le 21 avril 2005 à Antibes, a été, au cours de la période 1970-1990, un acteur important dans le développement de l'information scientifique et technique. Européen convaincu, cheville ouvrière d'Euronet, il a aussi été un théoricien de la prévision technologique et, à ce titre, mérite d'être redécouvert.

(J-M. R.)

- *Demain, la bibliothèque (Congrès du centenaire de l'ABF, Paris, 9-12 juin 2006)* – Mireille LAMOUREUX et Michèle BATTISTI – (p. 306-313) – (18 réf.).

2006 est l'année du centenaire de l'Association des bibliothécaires de France. Lors de son congrès annuel, l'ABF a souhaité s'interroger sur l'avenir des bibliothèques et sur celui du métier à l'ère de l'électronique et de Google. Nous présentons le compte rendu de quelques-uns des nombreux ateliers et sessions qui ont marqué ce congrès très suivi.

(J-M. R.)

- *Les bibliothèques, moteurs dynamiques pour la connaissance et la société de l'information (Congrès de l'IFLA, Séoul, 19-25 août 2006)* – Michèle BATTISTI – (p. 314-319.) – (16 réf.).

Le dernier congrès de l'International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) proposait, comme à son habitude, une multitude de conférences et d'ateliers. Les thèmes présentés couvraient l'ensemble des problématiques auxquelles sont aujourd'hui confrontés les professionnels de toutes les bibliothèques et, dans l'acception la plus large de cette expression, tous les professionnels de l'I-D entre lesquels la société de l'information tend à assouplir les cloisons. L'article consiste en aperçus de quelques sessions choisies en considération de leur intérêt général ou de l'intérêt particulier qu'elles présentent pour les documentalistes.

(J-M. R.)

- *Apprendre à maîtriser l'information (Congrès de l'IFLA, Séoul, 19- 25 août 2006)* – Mireille LAMOUREUX – (p. 320-323.) – (9 réf.).

Au cours du dernier congrès mondial des bibliothèques et de l'information organisé par l'IFLA, de nombreuses interventions ont été consacrées à la formation à la maîtrise de l'information, qu'il s'agisse de la formation des citoyens de la société de l'information ou de celle des professionnels de l'information et de

la documentation. Diverses directives et expériences ont été présentées au cours de ces sessions.

(J-M. R.)

- *Constituer un fonds documentaire numérique (Journée d'étude ADBS, Paris, 3 octobre 2006)* – Bernadette FERCHAUD – (p. 324-326.).

Dans le cadre du dernier Forum de la GEIDE, l'ADBS proposait une demi-journée d'étude pour faire le point sur l'usage de la gestion électronique de documents pour la constitution de fonds documentaires: les différentes étapes à respecter, les précautions à prendre selon les documents que l'on traite et les objectifs assignés à leur numérisation, les formats de représentation auxquels on peut recourir. L'exemple du portail documentaire de Radio France a été présenté en illustration.

(J-M. R.)

- *Internet juridique 2.0 : comment la nouvelle génération des outils et moyens de l'internet juridique peut améliorer immédiatement et facilement votre service d'information juridique (veille, recherches, stockage, échanges, etc.)?* (Conférence Juriconnexion, Paris, 23 novembre 2006) – Michèle BATTISTI – (p. 327-329) – (3 réf.).

Lors de sa conférence annuelle, l'association Juriconnexion s'est attachée à identifier les techniques à maîtriser et les stratégies à développer pour utiliser au mieux les outils du web 2.0 dans le domaine juridique. Parmi les sujets abordés: l'importance des wikis dans l'évolution de la circulation du droit, l'optimisation de l'utilisation des blogs et des fils RSS, les enjeux du XML dans le monde de la documentation juridique, ainsi que les questions juridiques soulevées par l'utilisation de ces nouvelles techniques.

(J-M. R.)

DOCUMENTALISTE - SCIENCES DE L'INFORMATION Vol. 44, n°1 (février 2007)

Numéro spécial consacré aux langages documentaires et outils linguistiques : principes, usages, perspectives

- *Introduction: rupture ou continuité ?* Jacques MANIEZ – (p. 12-16) – (9 réf.).

Pour ouvrir ce numéro thématique, classiquement conçu comme un bilan et une ouverture à la fois sur le devenir des langages documentaires et des outils linguistiques de

traitement de l'information, Jacques Maniez se livre à une audacieuse remise en cause de la notion même de *langage documentaire*. Il s'interroge sur l'apport réel de cette catégorie, sur le bien-fondé de sa dénomination, sur la confiance peut-être excessive que l'on a faite en sa capacité à représenter le réel, sur l'éventualité de lui substituer celle de *système d'organisation des connaissances*. Pour appeler de ses vœux une catégorie d'outils d'ajustage sémantique qui serait commune à la documentation traditionnelle et aux modèles de la Toile.

(J-M. R.)

- *Langages documentaires et outils linguistiques - Première partie - La représentation des contenus* – (p. 17).

Les études qui composent la première partie de ce numéro apportent plusieurs éléments de réflexion sur les modalités de représentation des contenus informationnels de documents imprimés ou électroniques. Bruno Menon présente d'abord l'évolution des langages documentaires, la variété des solutions conçues au XXe siècle pour améliorer l'accès à l'information, les nouvelles techniques de recherche d'information apparues dans le sillage d'Internet. Stéphane Chaudiron se penche ensuite sur le développement récent des techniques de traitement automatique du langage pour montrer l'apport de ces outils au traitement et à la maintenance terminologique de l'information. Puis Sylvie Dalbin démontre la complicité des thésaurus documentaires et de nombre de logiciels documentaires dans l'indexation, la recherche et la maintenance terminologique. Élie Francis et Odile Quesnel analysent enfin le phénomène encore récent de pratiques collaboratives qui ont peut-être un peu hâtivement été élevées au rang de modes d'indexation.

Quelques contributions complémentaires illustrent ces réflexions en apportant des éclairages concrets sur diverses applications : l'utilisation du thésaurus MeSH dans le site CISMef ; l'intégration d'un outil de *text mining* au moteur de recherche du portail mis en place par le groupe BNP Paribas pour donner accès à des sources d'information hétérogènes ; le paramétrage terminologique d'un outil de catégorisation pour la veille chez Total ; et l'utilisation transparente d'une ontologie dans l'élaboration d'un glossaire multilingue au sein du groupe Lafarge.

(J-M. R.)

- *Les langages documentaires : un panorama, quelques remarques critiques et un essai de bilan* – Bruno MENON – (p. 18-28) – (28+50 réf.).

La première contribution s'ouvre par un panorama critique d'un siècle de développement et d'usages des langages documentaires : Bruno Menon en étudie la formation et l'évolution, il en montre les mérites et les limites, il en analyse les pratiques. Dans la deuxième partie de cet article, il examine les taxonomies et les ontologies, nouveaux outils de recherche d'information apparus avec l'explosion des technologies Internet et les mutations induites des pratiques informationnelles. Il suggère enfin un certain nombre de réflexions et de travaux qui permettront aux langages documentaires – dont le concept pourrait être étendu à celui de *systèmes d'organisation des connaissances* – de s'imposer demain dans l'économie numérique.

(J-M. R.)

- *Utilisation du thésaurus MESH dans le site CISMef* – Gaétan KERDELHUÉ – (p. 29).

Le site CISMef – *Catalogue et Index des Sites Médicaux Francophones* – recense et décrit plus de vingt-trois mille sites et documents présents sur la Toile dans le domaine de la santé. Ce catalogue se caractérise par sa ligne éditoriale et par des descriptions documentaires précises. Celles-ci s'appuient sur le thésaurus MeSH – *Medical Subjects Headings* –, produit par la National Library of Medicine américaine (NLM).

(J-M. R.)

- *Technologies linguistiques et modes de représentation de l'information textuelle* – Stéphane CHAUDIRON – (p.30-39) – (6 réf.).

Qu'apportent les technologies linguistiques à la représentation du contenu de documents textuels ? Stéphane Chaudiron brosse d'abord un panorama des outils de traitement automatique de la langue (TAL) et présente le fonctionnement classique de tels logiciels, en insistant sur les principales étapes du traitement. Puis il se penche sur les différents modes de représentation automatique d'un document textuel – autant de tâches professionnelles que les technologies du TAL peuvent assister : indexation, classification, catégorisation et résumé. Il s'interroge enfin sur la nature exacte de ces technologies linguistiques et sur les critères qui permettraient d'évaluer leur apport au regard de celui d'autres technologies.

(J-M. R.)

- *Outils de recherche et analyse sémantique : le portail de BNP Paribas* – Propos recueillis auprès de Michel BERNARDINI et mis en forme par Florence GICQUEL – (p. 40-41).

En janvier 2003, au sein du pôle Banque Finance Investissement (BFI) du groupe BNP Paribas, le département Études économiques lance le projet LEONard (LEO Navigateur Assistant de Recherche Documentaire), avec pour objectifs d'accéder facilement, à travers un portail, à des sources hétérogènes externes et internes, de disposer d'un flux de la presse quotidienne et de "crawler" l'actualité d'Internet. L'outil recherché doit être capable de fédérer ces informations disparates et de présenter des résultats triés et exploitables. La solution originale mise en œuvre conjugue quatre produits : Polyspot, BEA-Conseil, Mediacompil et Temis.

(J-M. R.)

- *Thésaurus et informatique documentaires: partenaires de toujours?* – Sylvie DALBIN – (p. 42-55) – (46+18 réf.).

En étudiant d'abord les usages et fonctionnalités logicielles, puis les différentes familles de logiciels ou d'applicatifs, Sylvie Dalbin rappelle ici la place et le rôle souvent occultés du thésaurus dans divers logiciels documentaires pour l'indexation, la recherche et la maintenance terminologique. Si les outils assurant la gestion et l'exploitation de thésaurus sont anciens, les applications récentes révèlent une situation plus variée, avec trois orientations majeures : une distinction nette entre systèmes d'indexation et d'interrogation, un renforcement du suivi et de la maintenance des vocabulaires contrôlés et un développement d'activités liées à la conception de vocabulaires ou d'interfaces d'accès à l'information.

(J-M. R.)

- *Un outil de catégorisation automatique: l'exemple de Total* – Propos recueillis auprès d'Aline DURU et mis en forme par Florence GICQUEL – (p. 56-57) – (3 réf.).

En 2000, la nouvelle entité TotalFinaElf décide d'acquérir un outil de veille commun aux différentes branches de l'entreprise. La première étape consiste en la définition, à l'aide d'un vocabulaire spécialisé, des concepts que le système utilisera et en la sélection des sources intéressantes sur Internet pour construire la base de connaissances. L'étape suivante consiste à élargir le périmètre de la veille en intégrant à l'outil retenu, OpenPortal4U d'Arisem, diverses sources scientifiques et techniques. Aujourd'hui une cinquantaine d'axes de veille sont suivis au sein des différentes branches du groupe. Le paramétrage de l'outil est en partie

sous-traité à l'éditeur, mais Total conserve la maîtrise du vocabulaire utilisé.

(J-M. R.)

- *Indexation collaborative et folksonomies* – Élie FRANCIS et Odile QUESNEL – (p. 58-63).

À l'heure où, de multiples façons, les consommateurs d'information deviennent acteurs sur le Web, ils s'approprient peu à peu les techniques et les outils qui étaient auparavant l'apanage des professionnels de l'I-D. Élie Francis et Odile Quesnel présentent ici quatre modes d'indexation et de classification sur la Toile : la classification personnelle, l'indexation par l'auteur, l'indexation par l'utilisateur et la classification globale. Ils précisent ensuite les propriétés, le fonctionnement et les raisons du succès des folksonomies, systèmes d'indexation collaborative libre, décentralisée et spontanée qui peuvent apporter le meilleur (qualité d'information) mais dont on peut redouter le pire (désinformation).

(J-M. R.)

- *Un glossaire peut cacher une ontologie... : l'expérience de Lafarge* – Propos recueillis auprès de Lafarge et mis en forme par Florence GICQUEL – (p. 64).

Dans les années 2000, au sein de la branche Ciment industriel de la société Lafarge, un projet de gestion des connaissances rend nécessaire un référentiel multilingue. Un glossaire est élaboré avec Lotus Notes, sous forme d'une liste terminologique non hiérarchisée donnant de chaque terme la définition et la traduction en sept langues. L'année 2005 voit le lancement d'un portail Web et l'ajout au glossaire de nouvelles fonctions : association d'« objets » (photographies, images, etc.) aux termes du glossaire et liaison à celui-ci de contenus issus du Web. L'outil ITM de Mondeca est retenu, auquel s'ajoute une petite ontologie spécialement développée.

(J-M. R.)

- *Langages documentaires et outils linguistiques - Deuxième partie - Normes, standards et interopérabilité* – (p. 65).

Un peu plus technique que la première, la seconde partie de ce numéro est centrée sur les problèmes du renouvellement de la normalisation et de l'interopérabilité des outils de recherche d'information. Le groupe de travail Langages documentaires de l'ADBS propose d'abord un examen des normes relatives au thésaurus actuellement en vigueur, et particulièrement des normes anglo-

saxonnes récemment révisées dans un contexte désormais marqué par les nouveaux modèles du Web. Puis Sylvie Dalbin revient sur la relation ancienne des thésaurus documentaires et de l'informatique documentaire dont elle retrace l'histoire commune. Et François Feyler se penche sur la problématique, cruciale à l'époque des échanges interplanétaires d'information, de la compatibilité et de l'interopérabilité des langages documentaires.

Outre l'exemple du projet OTAREN, outil thématique d'aide à la recherche mis en place au sein de l'Éducation nationale, plusieurs contributions complémentaires viennent éclairer ces propos : un point sur le langage de représentation de schémas de concepts SKOS ; un autre sur les aspects techniques de la construction d'ontologies ; un exemple, enfin, d'utilisation d'outils d'indexation variés pour l'alimentation en réseau de la base bibliographique BDSP.

(J-M. R.)

- *Les normes de conception, gestion et maintenance du thésaurus : évolutions récentes et perspectives* – Dominique CHICHEREAU, Odile CONTAT, Danièle DÉGER, Alina DENIAU, Michèle LÉNART, Claudine MASSE et Dominique MÉNILLET – (p. 66-74) – (4 réf.).

À la suite de la révision récente de deux normes (américaine et britannique) d'établissement et de développement de thésaurus, un groupe de travail de l'ADBS s'est interrogé sur l'opportunité de réviser les normes française et internationale en vigueur. Dans cette perspective, ce groupe s'est principalement demandé comment les nouvelles normes abordent la problématique actuelle des langages documentaires, comment elles articulent aux thésaurus les taxonomies et les ontologies, en quoi elles sont novatrices. C'est le résultat d'un examen approfondi de ces nouvelles normes, comparées à leurs versions antérieures et aux normes française et internationale, que présente cet article.

(J-M. R.)

- *SKOS, un langage de représentation de schémas de concepts* – Michèle LÉNART – (p. 75).

SKOS (Simple Knowledge Organisation System ou Système simple d'organisation des connaissances) est un langage de représentation de schémas de concepts, ce qui recouvre les langages documentaires tels que les thésaurus, classifications, listes de vedettes matière, taxonomies, folksonomies, etc. Son nom été choisi pour mettre en

évidence l'objectif même visé par ce langage : proposer un système permettant d'exprimer et de gérer des modèles interprétables par les machines dans la perspective du Web sémantique.

(J-M. R.)

- *Thésaurus et informatique documentaires : des noces d'or* – Sylvie DALBIN – (p. 76-80) – (13 réf.).

Quelles relations entretiennent les thésaurus documentaires et l'informatique documentaire ? Cette question est abordée par Sylvie Dalbin, sous l'angle technique des fonctionnalités et des usages, dans une autre contribution à ce numéro. Dans le présent article, elle se place dans une perspective historique pour étudier un demi-siècle de relations marquées par l'apparition des serveurs de banques de données professionnelles, par les évolutions induites dans les centres documentaires, dans les entreprises et dans les organisations, puis par l'apparition et le développement du Web.

(J-M. R.)

- *Les ontologies : antécédents, aspects techniques et limites* – Jacques CHAUMIER – (p. 81-83) – (16 réf.).

D'où viennent les ontologies, quels outils antérieurs peuvent en être considérés comme des ancêtres, quelles ressemblances présentent-elles avec les thésaurus, comment sont-elles structurées, de quels outils de développement dispose-t-on, quelles sont leurs éventuelles limites ?

(J-M. R.)

- *De la compatibilité à l'interopérabilité en matière de repérage d'information pertinente : la problématique et l'exemple d'Otaren* – François FEYLER – (p. 84-92) – (21 réf.).

À partir de l'exemple de l'information "pour et sur l'éducation", cette dernière étude aborde la délicate question de la compatibilité et de l'interopérabilité des langages documentaires, conditions d'un juste repérage de l'information pertinente dans des sources de plus en plus nombreuses et volumineuses. François Feyler explique ici que, lorsqu'on est confronté à une multiplicité de systèmes d'indexation, il faut envisager un système d'équivalences terminologiques entre les représentations de concepts présentes dans chacun des langages contrôlés, sans passer obligatoirement par une phase de modification de l'indexation initiale. Ce qu'illustre le projet OTAREN développé par le CNDP pour l'Éducation nationale.

(J-M. R.)

- *Des outils d'indexation variés pour alimenter en réseau une base de données : l'exemple de la BDSP* – Marie-Edith VIGNON – (p. 93-95).

La Banque de Données Santé Publique (BDSP) est un service d'information en ligne fondé sur une couverture multidisciplinaire de la santé publique. Elle est le résultat d'un travail collaboratif mené au sein d'un réseau de coopération documentaire constitué d'une quarantaine d'organismes. Des modalités d'échange et de partage du travail, ainsi que l'exploitation, sur Internet, de services d'information conçus, développés et alimentés en commun ont été définis. Parmi les différents outils et services en ligne figure un élément clé, le *Thésaurus santé publique* (TSP), objet de cette présentation.

(J.-M. R.)

LECTURES

Vol. 26, n°150 (mars-avril 2007)

- *Bilan du CSBP 2006-2007* - Annick MAQUESTIAU – (p. 11-12).

Créé en 2000, le Conseil supérieur des Bibliothèques examine les dossiers de reconnaissance et de reclassement des bibliothèques. Il remet à la ministre de la culture des avis dans les domaines qui touchent les bibliothèques. Sont très brièvement résumés ici : la perception des droits d'auteurs, la révision de la législation pour tenir compte de l'évolution des techniques et des nouveaux rôles qu'elles impliquent pour les bibliothèques, la formation des professionnels et le cadastre de l'emploi, l'alphabétisation.

(S.J.)

- *Pouvoirs publics et industries culturelles : la question de l'efficacité (1)* - Fernand VALKENBORGH – (p. 13-15).

L'article présente un colloque, organisé par la Communauté française avec le concours du Centre de Recherches et d'Information Socio-Politiques (CRISP), sur le thème 'Les industries Culturelles au XXIe siècle, qui a eu lieu à Mons en décembre 2006. Comme le titre le laisse supposer, c'est dans une optique résolument économique que sont abordés les domaines de la création, de la production et de la diffusion d'objets culturels.

Les thèmes envisagés sont : l'évolution de la rémunération des créateurs et des autres ayants droit, la concentration dans le secteur des industries culturelles, l'ancrage et le rayonnement des industries culturelles en

Communauté française, le renforcement de la chaîne création-diffusion. Autant dire que l'on parle plus ici de statistiques, de droits, de TVA et de fiscalité que d'inspiration, un parcours semé d'embûches entre contraintes de l'OMC et cadre européen.

Les actes du colloque seront publiés par le CRISP. Les textes des communications sont accessibles à l'adresse : <http://www.culture.be/index.php?m=documnt_view&fi_id=472> (consulté le 17/05/2007).

(S.J.)

- *Renforcement de la chaîne création-diffusion, et enjeu majeur du numérique* – Luc PIRE – (p. 16-19).

Se présentant d'emblée comme entrepreneur culturel, l'auteur regrette que la complexité des institutions soit un frein à la création. Paradoxalement, les États-Unis proposent des recettes pour résister à l'uniformité de la commercialisation. Si les livres basés sur l'actualité trouvent leurs mécanismes de diffusion dans leur objet-même, il n'en va pas de même pour des projets plus ambitieux qui sans le développement d'une stratégie adéquate n'atteindraient pas le public intéressé. C'est à ce travail que doit s'atteler l'éditeur avec comme ressource essentielle le formidable pouvoir de diffusion d'Internet. Un site Web a trois fonctions : l'information des lecteurs avec une mise à jour presque permanente, la promotion qui cible les groupes d'intérêt et la vente en ligne.

L'éditeur pratique le téléchargement des livres qui ne manquent pas d'intérêt mais qui n'ont pas le potentiel minimum requis pour une édition traditionnelle. 300 ouvrages exclusivement numériques sont repris sur le site et ont généré, en 2006, 860.000 téléchargements.

L'éditeur se plaint qu'en Communauté française le marché du livre reste opaque. Les statistiques y font cruellement défaut et on en est réduit à utiliser les données françaises, la France pratiquant dans ce domaine une plus grande transparence.

L'article se risque à un peu de prospective sur l'évolution future du marché du livre dans un contexte numérique. Il prévoit une nécessaire dissociation entre les appareils de lecture de plus en plus simples et dédiés et les contenus dématérialisés et libérés des contraintes techniques.

Le métier d'éditeur en sera changé mais il ne disparaîtra pas. Il garde tout son sens. Quant aux bibliothécaires, leur rôle va se trouver enrichi d'une nouvelle fonction, celui d'organisateur du chaos face à ce "foutoir du savoir" qu'est Internet. Ils seront amenés à

intégrer les savoir-faire des documentalistes. Pour les libraires aussi, le numérique ouvre des perspectives nouvelles que l'orateur laisse entrevoir.

La culture de demain sera une culture d'échange et de partage. De nouveaux modèles sont à inventer où le livre et l'écrit auront aussi leur place.

(S.J.)

INFORMATION – WISSENSCHAFT & PRAXIS Vol 58 Nr 2 (März 2007)

- *Thematisches Aufspüren von Web-Dokumenten – Eine kritische Betrachtung von Focused Crawling-Strategien* – Melanie KWIATKOWSKI und Stefanie HÖHFELD – (p. 69-82) – (49 ref.).

Les moteurs de recherche traditionnels travaillant sur le Web fournissent des résultats habituellement caractérisés par leur grande quantité et pas nécessairement par leur qualité. Pour rechercher des documents, on utilise un crawler - ou chenille - (programme automatisé de recherche méthodique sur tout le Web) qui télécharge des pages du Web pour établir un grand stock de données. Les crawlers topiques procèdent de façon plus étroitement ciblée: seuls les segments du WWW thématiquement pertinents sont recherchés, stockés et indexés. Le crawler ciblé doit trouver une voie optimale dans le Web pour atteindre la "Knowledge Discovery". Les domaines du Web qui sont non pertinents pour une matière donnée ne sont pas pris en considération en l'occurrence. D'où la complexité de la tâche et le besoin de ressources s'en trouvent réduit. Le but est la production de résultats de recherche adéquats dans un domaine donné de connaissances. De manière générale les technologies du crawling ciblé peuvent être utilisées pour la réalisation de moteurs de recherche verticale spécialisés. Elles s'avèrent aussi avantageuses dans le domaine des bibliothèques digitales. Comme souvent ces dernières se concentrent sur un champ thématique et servent à un examen qualifié de la littérature, elles doivent répondre à une certaine exigence de qualité et servir simplement par leurs demandes à un domaine défini de connaissance. C'est pourquoi l'emploi du crawling ciblé présente une qualité élevée du document dans un domaine spécifique.

L'article présente une approche fondamentale de cette technologie ainsi que ses développements courants. Des champs d'application pratique et des systèmes reconnus montre la signification des domaines

de recherche. En outre, on conduit une réflexion critique des approches mentionnées.

(J.H.)

- *Das interne Marketing von Competitive Intelligence in Großunternehmen* – Claudia EFFENBERGER, Babett Hartmann, Simon STREIB und Heide GLOYSTEIN – (p. 83-88) – (26 ref.).

L'étude menée dans le cadre de la concurrence entre futurs gestionnaires de la connaissance, traite du marché interne de "l'Intelligence Competitive" (CI) dans de grandes entreprises.

Sur base d'une recherche complète de littérature et sur des interviews, elle décrit comment l'analyse de la concurrence peut se présenter comme un outil utile dans le processus décisionnel. La CI est employée principalement pour soutenir le développement d'une stratégie, le gain de connaissance au sujet des compagnies en concurrence et pour assurer des avantages compétitifs. Dans le meilleur des cas, le "CI process" forme un cycle dans lequel la phase conceptuelle est suivie de la fourniture, du traitement, de l'analyse et de la distribution des données appropriées.

Malheureusement, l'utilisation de la CI fait face à des problèmes internes en ce qui concerne la conscience et l'acceptation au niveau des employés. Pour parer à ces obstacles, le "CI-marketing" interne est une solution adéquate. Les entreprises interviewées conduisent des campagnes de vente de façon régulière en employant des méthodes approuvées comme des ateliers, des portails et des bulletins d'information. D'autres exemples de cas prouvent toutefois que les départements de CI peuvent s'affirmer par un travail de qualité et par une communication des résultats réussie.

(J.H.)

- Aus der Praxis der Patentinformation – Teil 1 ; Neue Entwicklungen bei den Internet Providern* – Dieter GEIB – (p. 123-125).

Ce qu'il y a dix ans personne n'aurait encore considéré comme possible, est devenu réalité au cours des dernières années grâce à l'évolution des techniques de mémorisation et d'information. Les souhaits et les incitations des utilisateurs ont été entendus et transposés avec succès.

Cela a eu pour conséquence que les offices de brevets et que les fournisseurs sur Internet ont constamment élargi leurs possibilités de mémoire et étendu leurs plates-formes Internet numériques, et ils les ont aussi améliorées, évidemment dans leur intérêt propre.

Un tel développement se poursuivra. C'est un devoir pour l'intéressé de chercher sans cesse

à se perfectionner et à examiner consciencieusement quelles sont les offres de services qui lui conviennent à lui et à son entreprise et lesquelles - avec plus ou moins d'efforts intellectuels et compte tenu des frais connexes - fourniront les informations nécessaires.

Ce n'est que par la participation des spécialistes et des personnes concernées qu'on pourra garantir à l'avenir que dans un monde des structures de données complexes, des solutions conviviales seront trouvées et affinées.

(J.H.)

INFORMATION – WISSENSCHAFT & PRAXIS Vol 58 Nr 3 (April - Mai 2007)

- *Suchverhalten im web – Erhebung, Analyse und Möglichkeiten* – Nadine HÖCHSTÖTTER – (p. 135-140) – (21 ref.).

Les moteurs de recherche sont une des plus importantes possibilités pour trouver de nouvelles informations ou des pages web. Par conséquent, les activités de vente en ligne se concentrent de plus en plus sur des stratégies faisant appel à des moteurs de recherche. Pour une planification efficace des activités de vente, il est important non seulement d'avoir une profonde connaissance du fonctionnement des moteurs de recherche mais aussi d'examiner le comportement de recherche des utilisateurs de ces moteurs et cela afin d'y introduire les résultats appropriés. L'article précisément expose, au niveau des utilisateurs, comment ils se comportent dans leurs recherches sur le Web et rapporte leur interaction avec les moteurs de recherche, et ce depuis l'année 1997. Il y est aussi décrit différentes méthodes d'observation, des analyses et des statistiques et une discussion sur l'emploi des résultats obtenus en vue d'améliorer la localisation de pages Web.

(J.H.)

- *Usability von Webportalen und Web-Suchmaschinen im Vergleich* – Franz ASCHOFF und Eva RAUSCH von TRAUBENBERG – (p. 141-148) – (10 ref.).

Dans le contexte d'une étude sur les pratiques professionnelles dans l'entreprise T-Online AG à Darmstadt, on a examiné les moteurs de recherche et les portails avec fonction de recherche intégrée aux points de vue fonctionnalité et usabilité. Sur base de travaux de Fauldrath et de Kunisch en 2006, le premier objectif était de rechercher l'existence

de standards et de tendances. Cette première évaluation reposait sur un ensemble de critères dont on a maintenant augmenté le nombre.

L'efficacité d'un moteur de recherche s'apprécie à la pertinence des résultats obtenus. Jusqu'à présent la méthode courante pour améliorer celle-ci était d'ajouter l'une ou l'autre recherche plus ciblée. Mais son désavantage majeur est que cela complique l'usage de l'interface de recherche. Il en résulte que l'évaluation entreprise souligne les efforts faits en vue d'anticiper les besoins en information des utilisateurs. Cela conduit à une meilleure intégration des produits du Web et des services de recherche, d'où un bénéfice certain pour l'utilisateur et pour le prestataire de moteurs de recherche lui-même.

(J.H.)

- *Visualisierungskomponenten bei webbasierten Suchmaschinen: Methoden, Kriterien und ein Marktüberblick* – Bernard BEKAVAC, Josef HERGET, Sonja HIERL und Sonja ÖTTL – (p. 149-158) – (5+8 ref.).

Les moteurs de recherche sur le Web, utilisant des composants de visualisation pour représenter les résultats sont devenus beaucoup plus fréquents. Les approches vers cette visualisation divergent cependant de façon significative selon leurs objectifs et techniques d'exécution. L'article décrit et classe de manière systématique des méthodes de visualisation mises en oeuvre en l'occurrence. On donne un aperçu du marché des systèmes en pointe et de ceux librement disponibles, puis on compare et on identifie les systèmes les plus typiques. Pour terminer, on présente deux concepts innovants pour la visualisation des relations entre les résultats de moteurs de recherche et pour la visualisation des relations dans des domaines d'applications spécifiques.

(J.H.)

- *Kommunikation im Internet: Die Suchfunktion im Praxistest* – Martin BRASCHLER, Josef HHERGET, Joachim PFSTER, Peter SCHÄUBLE, Markus STEINBACH und JÜRIG STUKER – (p. 159-164) – (11 ref.).

Sur l'Internet, la recherche de sites Web diffère de celle faite par moteur de recherche – le but principal n'est pas de récolter le plus d'informations possible à partir de divers sites, mais bien de satisfaire les besoins de l'utilisateur. L'article examine donc comment les fonctions de recherche satisfont les besoins du client, et comment la recherche en question contribue à un dialogue efficace avec ce dernier. On a analysé 56 sites suisses ainsi

que leurs fonctions de recherche et ce au moyen de 74 tests basés sur les 4 critères suivants: index de recherche, correspondance entre la demande et les documents, interaction de l'utilisateur et résultats fournis. L'étude fait apparaître un potentiel significatif d'amélioration. Son but n'est pas de fournir une classification des sites Web ou de juger de ceux-ci, mais, plutôt de classer ceux-ci en bons, moyens ou mauvais, eu égard à la façon dont ils respectent les différents critères énoncés. Aucun site ne révèle de résultats supérieurs parmi les critères analysés. En conclusion, on formule diverses recommandations pour améliorer la qualité de la fonction de recherche, par exemple en mettant l'accent sur la perfection et la mise à jour de l'indexation de la recherche, en se souciant des méta-données du documents de base, en respectant les standards dans l'interaction homme-machine et en optimisant la sortie des résultats en fonction des besoins de l'utilisateur.

(J.H.)

- *Nachweis deutschsprachiger bibliotheks- und informationswissenschaftlicher Aufsätze in Google Scholar* – Dirk LEWANDOWSKI – (p. 165-168) – (14 ref.).

Google Scholar (site traitant de travaux universitaires) est-il adapté à la recherche d'articles en sciences de la bibliothèque et en sciences de l'information? Pour y répondre, on a vérifié si des articles, publiés de 2004 à 2006 dans huit des principaux périodiques allemands sur le sujet, se retrouvaient dans *Google Scholar*. On a trouvé que ce site ne fournissait pas de données bibliographiques pour tous les articles, d'où il ne peut se substituer aux bases de données bibliographiques. Toutefois, il offre une certaine quantité d'articles en full-text. *Google Scholar* peut donc, en certains cas, être un chemin rapide et non hasardeux pour obtenir des documents en full-text, évitant de ce fait de se déplacer en bibliothèque ou de recourir à un prêt inter-bibliothèques. Au niveau sciences de la bibliothèque ou de l'information, *Google Scholar* est bien adapté pour offrir ses articles à une large audience.

(J.H.)

- *Historische Rezensionen online: Eine thematische Suchmaschine von Clio-online* – Daniel BURCKHARDT – (p. 169-172) – (11+14 ref.).

Le moteur de recherche HRO (Historical Reviews (Rezensionen) Online) est ciblé, comme son nom l'indique, sur la présentation de revues d'histoire. Il est cependant limité aux revues académiques, publiées en ligne sans

restriction d'accès. Il est intégré dans le portail internet Clio-online, un projet de coopération entre historiens, soutenu par la Deutschen Forschungsgemeinschaft DFG). Plus de 35.000 recensions couvrant au bas mot 30.000 publications peuvent être atteintes en un simple champ de recherche. Évitant des tâches laborieuses de production de contenus ou de recours à un catalogage manuel, l'index central de recherche du HRO est établi par un 'Web crawler' qui collecte, de manière automatique, les textes ainsi que les données bibliographiques déjà existants. La spécialisation sur une catégorie de textes et la mise en liaison des revues avec les informations bibliographiques provenant du réseau de bibliothèques du GBV permet des recherches précises sur des auteurs spécifiques ou sur certains domaines limités. Ceci est donc un plus notable pour les utilisateurs du HRO comparativement à des moteurs de recherche commerciaux.

(J.H.)

- *Sechs Jahre PsychSpider: Aus der Praxis des Betriebs einer Psychologie-Suchmaschine für freie Web-Inhalte* – Erich WEICHSELGARTNER und Christiane BAIER – (p. 173-178) – (14+4 ref.).

Depuis l'été 2000, l'Institut pour l'Information en Psychologie (ZPID), alimente le moteur de recherche PsychSpider. Ce dernier indexe des contenus du Web tout autant que des (meta) données bibliographiques. Approximativement 800.000 documents du Web sont accessibles à partir d'un unique point d'entrée. La recherche offre des éléments avancés: langage naturel, recherches booléennes et paramétriques, recherche de concepts, classement de documents par pertinence, indexation de données dans différentes collections et classement automatique, pour n'en citer que quelques-uns. Des années d'expérience prouvent que la technologie seule des moteurs de recherche n'est pas suffisante pour découvrir dans le Web l'information adéquate, mais qu'une quotité importante d'interaction humaine est requise. Les raisons en sont la qualité des documents (en termes de conformité aux standards et aux contenus) et les innovations techniques tels les systèmes de gestion des contenus. L'emploi du PsychSpider s'est amplifié au cours des années et il appartient aux produits les plus prisés du ZPID. D'un point de vue stratégique un moteur de recherche est recommandé pour un centre d'information en psychologie et des améliorations planifiées renforceront l'expérience des utilisateurs.

(J.H.)

- *BASE – Eine Suchmaschine für OAI-Quellen und wissenschaftliche Webseiten* – Dirk PIEPER und Sebastian WOLF – (p. 179-182) – (10+9 ref.).

L'article décrit le développement de BASE (Bielefeld Academic Search Engine) depuis 2005. Au cours de cette période, l'index de BASE s'est considérablement accru, de même que sa fréquence d'utilisation. La grande majorité des ressources indexées est issue de repositories de l'OAI. Par contraste avec des moteurs de recherche spéciaux de l'OAI, tel

que l'Oalster, BASE présente des options avancées. Des sites scientifiques et des ressources similaires sont indexés, par exemple le catalogue de la Bibliothèque de l'Université de Bielefeld. Toutefois le champ d'application en est plus vaste que cela; il est aussi utilisé pour le "Bielefeld eScholarship repository". Il sert comme moteur de recherche pour l'université et est opérationnel via des interfaces vers l'index de BASE dans le projet DRIVER de l'Union Européenne.

(J.H.)

Instructions aux auteurs

Le comité de rédaction des *Cahiers de la Documentation* accepte, en vue de les publier, des **articles originaux**, traitant de tout sujet appartenant au domaine des sciences de l'information et de la documentation. Les articles seront écrits dans l'une des trois langues nationales ou éventuellement en anglais. Le comité ouvrira également les pages de la revue aux textes des exposés présentés dans le cadre des manifestations de l'Association Belge de Documentation.

Le comité peut toutefois décider d'accueillir dans ses colonnes des textes déjà publiés ailleurs, soit de sa propre initiative, soit à la demande de l'auteur. Il s'assurera, dans ce cas, que les autorisations de reproduire ont été obtenues des auteurs et des ayant droits.

Le contenu de l'article doit être rédigé avec un outil de traitement de texte **compatible avec le standard Microsoft Word** et envoyé de préférence sous forme d'un fichier attaché "fichier.rtf". Si un auteur se trouve dans l'impossibilité de répondre à ce critère, il devra d'abord en avvertir le comité de rédaction et choisir avec lui le mode de transmission.

Afin de respecter une unité de présentation, les auteurs voudront bien se conformer aux critères de présentation repris dans le document publié sur notre site à l'adresse : <<http://www.abd-bvd.be/cah/instructions.pdf>>.

Les auteurs devront faire parvenir les versions électroniques finales de leur article à l'adresse électronique suivante : <cahiers-bladen@abd-bvd.net>.

Sauf exception à discuter avec le comité de rédaction, la revue demande de lui réserver l'exclusivité de l'article : un même article ne peut être proposé simultanément à différentes revues.

Les auteurs respectent les délais auxquels ils se sont engagés vis-à-vis de la rédaction.

Les auteurs signent un document qui règle la situation des droits d'auteur pour une utilisation future des articles, y compris la mise à disposition du public sur le site de l'ABD. Un formulaire standard leur est soumis. Toute dérogation doit être clairement indiquée dans le document signé.

Les références bibliographiques seront présentées selon la méthode des citations numériques, c'est-à-dire numérotées en chiffres arabes entre parenthèses dans le texte et reprises, classées par ordre croissant des numéros d'appel dans la liste bibliographique publiée à la fin de l'article.

Les références respecteront pour chaque type de document les règles minimales reprises dans la norme ISO 690-1987 <<http://www.collectionscanada.ca/iso/tc46sc9/standard/690-1f.htm#9.2>>.

- **Articles de périodiques** : Liste des auteurs, incluant au moins les initiales de leurs prénoms, suivie du titre de l'article, du nom du périodique (sans abréviation) en italique, de l'année de publication, du numéro du volume, du numéro dans le volume et du numéro des pages.

Exemple : Albrechtsen, Hanne ; Jacob, Elin K. The dynamics of classification systems as boundary objects for cooperation in the electronic library. *Library Trends*, 1998, Vol. 47, n° 2, pp. 293-312.

- **Ouvrages** : Liste des auteurs, incluant au moins les initiales de leurs prénoms, suivie du titre de l'ouvrage en italique, du lieu de la publication, du nom de la société éditrice et de l'année de publication.

Exemple : Juanals, Brigitte. *La culture de l'information, du livre au numérique*. Paris : Hermès, 2003, 230 p.

- **Liens (URL)** : Les références à des sites Web doivent reprendre leur adresse URL entre les signes <>. Elles seront suivies de la mention : consulté le « date », entre parenthèses, la date étant celle de la dernière consultation du site et éventuellement par la mention « consultable uniquement sur abonnement » si cela s'avère être le cas.

Exemple : <<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/standards.pdf>> (consulté le 11 juin 2005)

Pour les documents plus spécifiques, à savoir les extraits d'ouvrages, les documents de littérature grise, les actes de colloques..., les auteurs sont priés de consulter le document complet publié sur le site de l'ABD.

Auteursaanbevelingen

Het publicatiecomité van de *Bladen voor Documentatie* aanvaardt **originele artikels** die in brede zin informatie of documentatie behandelen, om te publiceren in het tijdschrift. Alleen artikels, geschreven in een van de officiële landstalen of in het Engels, komen in aanmerking voor publicatie. Het comité zal eveneens uiteenzettingen van presentaties, georganiseerd in het kader van evenementen van de Belgische Vereniging voor Documentatie, opnemen in zijn tijdschrift.

Het comité kan altijd beslissen om reeds elders gepubliceerde teksten in dezelfde of in gewijzigde vorm op te nemen. In dit geval wordt voor de nodige autorisaties gezorgd.

Het ingediende artikel dient **Microsoft Word compatibel** te zijn en bij voorkeur als "rtf-bijlage" overgemaakt. Indien dit onmogelijk blijkt, zal de auteur hierover vooraf overleggen met het publicatiecomité.

Om uniformiteit in de ingediende teksten te bekomen, dienen de auteurs zich te houden aan de criteria zoals deze zijn opgenomen in het document dat zich bevindt op onze website op het volgende adres:
<<http://www.abd-bvd.be/cah/auteursaanbevelingen.pdf>>.

De auteurs verzenden de finale versie van hun artikel elektronisch naar: <cahiers-bladen@abd-bvd.net>.

Behalve indien anders afgesproken met het publicatiecomité, vraagt het tijdschrift de exclusiviteit van het artikel te waarborgen: eenzelfde artikel kan niet gelijktijdig in verschillende tijdschriften voorgesteld worden.

De auteurs respecteren de tijdstippen waartoe zij zich verbonden hebben ten aanzien van het publicatiecomité.

De auteurs tekenen een document waarbij het auteursrecht voor een verder gebruik van het artikel geregeld wordt en een akkoord voor een vermelding op de BVD website. Een standaard formulier wordt hen hiervoor aangeboden. Iedere afwijking dient duidelijk in, het ondertekend document opgenomen te zijn.

De bibliografische referenties worden aangeduid volgens de methode van digitale referenties, het is te zeggen in Arabische cijfers beginnend met het cijfer één tussen haakjes in de tekst en olopend hernomen en uitgelegd aan het einde van het artikel.

De referenties voor elk type van document houden rekening met de minimale omschrijving uit de ISO-norm 690-1987: <<http://www.collectionscanada.ca/iso/tc46sc9/standard/690-1f.htm>>.

- **Artikels:** Lijst van auteurs, met inbegrip minstens van de initialen van hun voornamen, gevolgd door de titel van het artikel, de titel van het tijdschrift (zonder afkorting) in cursief, het jaar van publicatie, het volume, het tijdschriftnummer en de paginavermelding

Voorbeeld: Meese, Laurent. De bedreiging van ons papieren erfgoed : massaontzuring als remedie? *Cahiers de la documentation = Bladen voor documentatie*, 2005, nr. 1, pp. 6-18.

- **Monografieën:** Lijst van auteurs, met inbegrip minstens van de initialen van hun voornamen, gevolgd door de titel van het boek in cursief, de plaats van uitgifte, de uitgever(s), het jaar van uitgifte en het aantal pagina's

Voorbeeld: Lienardy, Anne ; Van Damme, Philippe. *Inter folia : Handboek voor de conservatie en de restauratie van papier*. Brussel : Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK-IRPA), 1989, 248 p.

- **Linken (URL):** De referenties van de websites dienen het volledige adres tussen scherpe haakjes te vermelden, gevolgd door de vermelding van datum van raadpleging tussen haakjes, de datum is deze van de meest recente raadpleging, eventueel met vermelding dat de site alleen toegankelijk is voor abonnees, indien dit het geval zou zijn.

Voorbeeld: <<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/standards.pdf>> (bezoekt op 25 januari 2005)

Voor meer specifieke documenten zoals uittreksels, grijze literatuur, verslagen en colloquia... worden de auteurs gevraagd het volledige document, gepubliceerd op de BVD website, te raadplegen.